

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLILIĞININ GİDERİLMESİNDE
KALKINMA AJANSLARININ ÖNEMİ VE KAYSERİ İLİ ÜZERİNDE
İNCELEME

RUMEYSA KOÇ BOLAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ FATMA ZİŞAN KARA

AKSARAY 2019

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**BÖLGESEL GELİŞİMİŞLİK FARKLILIĞININ GİDERİLMESİNDE
KALKINMA AJANSLARININ ÖNEMİ VE KAYSERİ İLİ ÜZERİNDE
İNCELEME**

RUMEYSA KOÇ BOLAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ FATMA ZİŞAN KARA

AKSARAY 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı :RUMEYSA

Soyadı :KOÇ BOLAT

Bölümü :İKTİSAT

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı :Bölgesel Gelişmişlik Farklılığının Giderilmesinde Kalkınma Ajanslarının Önemi ve Kayseri İli Üzerinde İnceleme

İngilizce Adı :The Importance of Development Agencies in the Removal of Regional Development Difference and Examination on the Kayseri Province

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: RUMEYSA KOÇ BOLAT

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

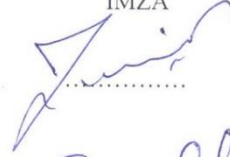
Rumeysa KOÇ BOLAT tarafından hazırlanan “Bölgesel Gelişmişlik Farklılığın Giderilmesinde Kalkınma Ajanslarının Önemi ve Kayseri İli Üzerinde İnceleme” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Fatma Zişan KARA
(İktisat Tarihi, Aksaray Üniversitesi)

Üye: Doç.Dr.Emine FIRAT
(İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat, Aksaray Üniversitesi)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Filiz KUTLUAY TUTAR
(İktisat Teorisi; Niğde Üniversitesi)

İMZA

Tez Savunma Tarihi: 06/09/2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun 13/10/2019 tarih ve 2019/42-15 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Öğrenci
Rumeysa KOÇ BOLAT

İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BÖLGESEL GELİŞİMİŞLİK FARKLILIĞININ GİDERİLMESİNDE
KALKINMA AJANSLARININ ÖNEMİ VE KAYSERİ İLİ ÜZERİNDE
İNCELEME**

Yüksek Lisans Tezi

Rumeysa KOÇ BOLAT, Aksaray,2019

ÖZET

Bölgelerarasında sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan gelişimsel farklar bulunmaktadır. Bu gelişimsel farkları en aza indirmek için günümüze kadar çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu tez çalışması bölgeler arasında ki gelişimsel farkların nedenleri ve bu gelişimsel farkları en aza indirmek için yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların o bölgenin gelişimsel düzeyi üzerinde nasıl bir katkısı olduğunu belirlemek amacıyla yazılmıştır.

Çalışma da bölgelerarasındaki gelişimsel farkları en aza indirmek için ortaya atılan bölgesel kalkınma kavramı irdelenmiş ve ardından günümüze kadar bölgelerin gelişimini sağlamak için yapılan çalışmalar belirtilmiştir. Bu çalışmalardan en önemlisi bölgenin ekonomik, kültürel ve sosyal yönden kalkınmasını sağlamak amacıyla kurulan Kalkınma Ajanslarıdır. Bu çerçevede Kalkınma Ajanslarının genel özellikleri belirtilmiş ve ardından buldukları bölgelerin gelişimini sağlamak amacıyla Kalkınma Ajanslarından önce kurulan ancak istenilen etkileri gösteremediği için kapatılan ya da pasif olarak faaliyette bulunan deneyimlerden bahsedilmiştir. Kalkınma Ajanslarının yaptığı çalışmaların etkinliğini ölçebilmek için Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Kayseri ili üzerinde yaptığı çalışmalar üzerinde inceleme yapılmış ve bu doğrultu da bölgenin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılan projelerin desteklenmesi sayesinde bölgeye ekonomik, sosyal ve kültürel yönden pozitif katma değer sağladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma Ajansı, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, Bölgeler Arasındaki Gelişimsel Farklar, Bölgesel Kalkınma

Sayfa Adedi:113

Danışman:Dr. Öğr. Üyesi Fatma Zişan KARA

AKSARAY UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

**THE IMPORTANCE OF DEVELOPMENT AGENCIES IN THE
REMOVAL OF REGIONAL DEVELOPMENT DIFFERENCE AND
EXAMINATION ON THE KAYSERI PROVINCE**

Master Thesis

Rumeysa KOÇ BOLAT, Aksaray,2019

ABSTRACT

Between the regions social, cultural and economic several studies have been carried out to minimize development differences. This thesis the study of the causes of developmental differences among the regions and to minimize developmental level studies and these studies in that area it was written to indicate what kind of contribution. In the study of the region to minimize the developmental differences that are thrown into the environment the concept of regional development is investigated. The development of the regions from day to day work is specified. From this study the most important region of development of the aim of promoting economic, cultural and social development agencies. General characteristics of my Development Agency have been determined. Then in which they are located to ensure the arrival of the region before the establishment of agencies, but if the desired effect does not show, the first one is closed or active passively. The trials were mentioned. Then, the effectiveness of the studies carried out by the development agency studies of Central Anatolia Development Agency on Kayseri province you have been reviewed. This direction will keep the needs of the region in his eyes thanks to the support of construction projects to the region's economic, social and cultural aspects positive added value was observed.

KeyWords: Development Agency, Central Anatolia Development Agency, Developmental Differences Between Regions, Regional Development

Number of Pages:113

Consultant:Dr. Öğr. Üyesi Fatma Zişan KARA

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİNFORMU	I
ETİK İLKELERE UYGUNLUKBEYANI	II
JÜRİ ONAY SAYFASI	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	X
TABLolar DİZİNİ	XI
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
BÖLGESEL KALKINMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ	3
1.1.Bölgesel Kalkınma Kavramı, Amaç, İlke ve Araçları	3
1.1.1. Bölgesel Kalkınma Kavramı	3
1.1.1.1.Bölgesel Kalkınma Kavramının Sınıflandırılması.....	4
1.1.1.1.1.Sürdürülebilir Kalkınma.....	4
1.1.1.1.2.Dengeli Kalkınma	5
1.1.1.1.3. Dengesiz Kalkınma	6
1.1.2.Bölgesel Kalkınmanın Amaçları	7
1.1.2.1.Büyüme Amacı	7
1.1.2.2.İstikrar Amacı	7
1.1.2.3.Dengeleme ve Eşitleme Amacı.....	7
1.1.3. Bölgesel Kalkınmanın İlkeleri.....	7
1.1.3.1.Sosyal Karlılık İlkesi.....	8

1.1.3.2. Kalkınma Kutbu İlkesi	8
1.1.3.3.Halkın Katılması İlkesi	9
1.1.4.Bölgesel Kalkınma Araçları	10
1.1.4.1.Kalkınma Yatırımları	10
1.1.4.2.Mali ve Vergisel Teşvikler.....	10
1.1.4.3.Yönetimsel Örgütün Bölgesel Kalkınma Sorununa Uyumu.....	11
1.1.4.4.Girişimlerin Teşvik Edilmesi.....	11
1.1.4.5. Bölgesel Planlama.....	12
1.2. Bölgelerarası Gelişmişlik Açısından Bölge Türleri	12
1.2.1.Az Gelişmiş Bölge.....	12
1.2.2 Gelişmiş Bölge	13
1.3. Ekonomik Yapı Açısından Bölge Türleri.....	14
1.3.1. Homojen(Türdeş) Bölge	14
1.3.2. Polarize(Kutuplaşmış, Nodal) Bölge	15
1.3.3 Plan Bölge(Planlama Amaçlı Bölge).....	16
1.4. Türkiye’de Bölgelerarası Dengesizliğin Ortaya Çıkış Nedenleri	17
1.4.1. Coğrafi Nedenler	17
1.4.2. Tarihsel Nedenler	18
1.4.3.Sosya-Ekonomik Nedenler	18
1.4.4. Kültürel Nedenler	19
İKİNCİ BÖLÜM.....	21
BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI.....	21
2.1.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı.....	21
2.2. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tarihsel Gelişimi	22
2.3 Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaçları	26
2.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının İdari Yapısı	26
2.4.1.Kalkınma Kurulu	27
2.4.2. Yönetim Kurulu.....	27
2.4.3. Genel Sekreterlik	28
2.4.4. Yatırım Destek Ofisi.....	28
2.5. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Türleri	29
2.5.1. Kuruluş Biçimlerine Göre Bölgesel Kalkınma Ajansı	29

2.5.2. Fonksiyonlarına Göre Bölgesel Kalkınma Ajansı	30
2.5.3. Mali Kaynaklarına Göre Bölgesel Kalkınma Ajansı	30
2.5.4. Faaliyetlerine Göre Bölgesel Kalkınma Ajansı	30
2.6. Bölgesel Kalkınma Ajansının Gelir ve Giderleri	31
2.7. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Görevleri	31
2.8. Bölgesel Kalkınma Ajanslarına Yöneltilen Eleştiriler	32
2.9. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansı Deneyimleri	35
2.9.1. Güneydoğu Anadolu Projesi(GAP)-Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezi(GİDEM)	35
2.9.2. Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı(EGEV)-Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı(EBKA)	37
2.9.3. Doğu Anadolu Projesi Ekonomik Kalkınma Ajansı Önerisi EKA.....	38
2.9.4. Mersin Kalkınma Ajansı-Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi(MEKİK).....	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	41
ORTA ANADOLU KALKINMA AJANSI(ORAN) VE KAYSERİ İLİ ÜZERİNDE İNCELEME.....	41
3.1. Orta Anadolu Kalkınma Ajansı.....	41
3.1.1. Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Amaçları ve Öncelikleri	42
3.1.2. Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Görev ve Yetkileri	42
3.1.3. Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Misyonu ve Vizyonu	43
3.1.4. Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Yapısı.....	44
3.1.5. Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Gelir ve Giderleri.....	44
3.2. Kayseri İli Üzerinde İnceleme.....	45
3.2.1. Sanayi	45
3.2.2. Ticaret.....	50
3.2.3. Maden	55
3.2.4. Tarım	56
3.2.5. Turizm	60
3.2.6. Hayvancılık.....	64
3.2.7. Sağlık.....	66
3.2.8. Eğitim	68
3.3. ORAN’ın Kayseri İlinde Verdiği Mali Destek Programlarının İncelenmesi.....	69
3.3.1. 2010 Yılı Mali Destek Projeleri.....	70

3.3.2. 2011 Yılı Mali Destek Projeleri.....	74
3.3.3. 2012 Yılı Mali Destek Projeleri.....	78
3.3.4. 2014 Yılı Mali Destek Projeleri.....	84
3.3.5. 2015 Yılı Mali Destek Projeleri.....	89
3.4 Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Verdiği Mali Destek Projelerinin Kalkınma Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi.....	93
3.5. ORAN'ın Kayseri İline Olan Ekonomik Katkılarının Güçlü-Zayıf Yönünün Analizi	95
3.6. ORAN'ın Zayıf Yönlerinin İyileştirilmesi İçin Öneri ve Tedbirler.....	97
SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA.....	102

KISALTMALAR

- BKA: Bölgesel Kalkınma Ajansı
DPT: Devlet Planlama Teşkilatı
TVA: Tennessee Valley Authority
STK: Sivil Toplum Kuruluşu
KOBİ: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
ORAN: Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
OSB: Organize Sanayi Bölgesi
EKA: Ekonomik Kalkınma Ajansı
GAP: Güneydoğu Anadolu Projesi
GİDEM: Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri
EBKA: Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı
EGEV: Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı
KOSGEB: Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
İZTO: İzmir Ticaret Odası
MTSO: Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
EURADA: Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği
MEKİK: Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi
GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İBBS-2: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması 2. Düzey

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Türkiye’de Yerleşme Merkezi Kademe Çalışmasına Göre Saptanan Polarize Bölgeler.....	15
Tablo 2: Kalkınma Ajansları Hakkında Bilgiler.....	24
Tablo 3: GAP Bölgesi Yatırım Teşviklerinin Toplam Yatırım, Döviz Kullanımı ve İstihdam Durumuna Göre Dağılımı.....	36
Tablo 4: Kayseri İline Ait Organize Sanayi Bölgelerine Ait Bilgiler.....	47
Tablo 5: Sanayi Gayrisafi Yurtiçi Hasılanın Gelişimi(Bin TL).....	49
Tablo 6: İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları.....	49
Tablo 7: 2018 Yılı İhracatta İlk 10 Ülke(1 Ocak-31 Aralık 2017/2018)(1000 Dolar).....	50
Tablo 8: 2018 Yılı İthalatta İlk 10 Ülke(Dolar).....	51
Tablo 9: Yıllar İtibariyle Kayseri Serbest Bölgesine Ait Yıllık İstatistikleri.....	52
Tablo10: Ekonomik Faaliyetlerine Göre İthalat(1000 ABD Doları).....	53
Tablo 11: Ekonomik Faaliyetlerine Göre İhracat(1000 ABD Doları).....	54
Tablo 12: TR72, Kayseri ve Türkiye de İhracat-İthalat Durumu(Dolar).....	55
Tablo 13: Maden Rezervleri.....	56
Tablo 14: Kayseri’de Tarım Alanlarının Kullanımı(Dekar).....	58
Tablo 15: Tarım Sektörü Gayri Safi Yurtiçi Hasıla(2009 Bazlı,Bin TL).....	59
Tablo 16: Kayseri, TR72 Bölgesi ve Türkiye de Tarım Alanında Üretim(Ton).....	60
Tablo 17: Yıllar İtibariyle Kayseri İlini Ziyaret Eden Yerli ve Yabancı Turist Sayıları.....	62
Tablo 18: Türkiye,TR72 Bölgesi ve Kayseri’ye Gelen Turist Sayısı.....	64
Tablo 19: Kayseri Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan İstatistikleri(2017).....	65

Tablo 20: Yıllar İtibariyle Kayseri'deki Hayvan Sayısı.....	65
Tablo 21: Canlı Hayvan Sayısı(Baş).....	66
Tablo 22: Kayseri de Bin Kişi Başına Düşen Toplam Hekim Sayısı.....	67
Tablo 23: Kayseri İli, TR72 Bölgesi ve Türkiye de Sağlık Hizmet Verileri(2017 Yılı).67	
Tablo 24: Kayseri de Öğrenci Sayısı ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı.....	68
Tablo 25: Okur-Yazarlık Durumuna Göre 6 Yaş ve Üzeri Nüfus.....	69
Tablo 26: İktisadi Kalkınma MDP Projeleri 2010.....	70
Tablo 27: Küçük Ölçekli Altyapı MDP Projeleri 2010	73
Tablo 28: 2010 Yılı Mali Destek Programları.....	73
Tablo 29: Yeni Ürün, Yenilikçilik ve Ar-Ge MDP Projeleri 2011.....	74
Tablo 30: Jeotermal ve Madencilik MDP Projeleri 2011.....	77
Tablo 31: Turizm Altyapısının Geliştirilmesi MDP Projeleri 2011.....	77
Tablo 32: 2011 Yılı Mali Destek Programları.....	78
Tablo 33: Gelişen Sektörlerde Rekabetçi KOBİ'ler MDP Projeleri 2012.....	78
Tablo 34: Tarımla Gelen Kalkınma MDP Projeleri 2012.....	83
Tablo 35: 2012Yılı Mali Destek Programları.....	84
Tablo 36: Rekabetçi Üretim MDP Projeleri 2014.....	84
Tablo 37: 2014Yılı Mali Destek Programları.....	88
Tablo 38: Yenilenebilir Enerji ve Sürdürülebilir Rekabet MDP Projeleri 2015.....	89
Tablo 39: Kültür ve Turizm Mali Destek Programı 2015.....	90
Tablo 40: 2015Yılı Mali Destek Programları.....	92
Tablo 41: Kayseri İlinde Bulunan Toplam Nüfus, ORAN'ın İstihdama Katkısı, İstihdamın Nüfustaki Payı ve Eğitim Alan Kişi Sayısı.....	93
Tablo 42: ORAN'ın Desteği Sonucun da Alınan Makine ve Ekipman ve Yeni Ürün Sayısı.....	94
Tablo 43: Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Katkılarının Güçlü-Zayıf Yöneden Analizi.95	

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Kalkınma Ajanslarının Organları ve İşleyiş Yapısı.....	26
Şekil 2: Kayseri de Bulunan Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı.....	48

GİRİŞ

Bölgesel Kalkınma, sınırları belirlenmiş bir alanda yapılan ekonomik ve sosyal iyileşmelerin tamamı olarak tanımlanmaktadır. Kalkınma sayesinde bulunulan bölgenin koşulları iyileşmektedir. Ancak her bölge coğrafi nedenler, kültürel nedenler, tarihi nedenler ve bulunulan bölgenin sosyo-ekonomik koşulları nedeniyle eşit oran da gelişme gösterememektedir. Bu durum ise bölgeler arasında gelişimsel farkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını belirtmek için kullanılan kalkınma kavramı gelişmiş, gelişmemiş ve gelişmekte olan bölge olarak adlandırılarak bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları belirtilmeye çalışılmıştır. Bu gelişmişlik farkının oluşmasında bulunulan bölgenin özelliği önem taşımaktadır. Buna göre ise bu bölgelerin tarım ya da sanayi bölgesi olması, ulaşım, altyapı yatırımları, bölgelerin gelişmişlik düzeyini belirleyen temel unsurların birkaçı arasında yer almaktadır. Bu bağlamda bu bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını en aza indirmek veya kaldırmak için bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasına önem verilmeye başlanmıştır. Bulunulan bölgelerin yerel ihtiyaçları saptanıp bu ihtiyaçları en aza indirmek için bu bölgeye uygun bölgesel kalkınma ajansları geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bölgesel kalkınma ajanslarının amaçları ise alt yapıyı geliştirmek, istihdamı arttırmak, üretimde verimliliği arttırmak, bölgenin kalkınmasını sağlamaktır.

Bölgesel Kalkınma Ajansları ülkemizde ABD ve Birleşmiş Milletlere göre daha geç gelişme göstermiştir. ABD da 1929 Büyük Buhrandan sonra 1933 yılında Tennessee Valley Authority (TVA) adlı Bölgesel Kalkınma Ajansı (BKA) kurulmasıyla gelişme göstermiştir. Avrupa Birliğinde ise 1950'li yıllarda 2. Dünya Savaşından sonra savaşı kaybetmiş ülkelerle bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerin hem savaşın neden olduğu olumsuzlukları gidermek hem de geri kalmış ülkelerin kalkınmasını sağlamak amacıyla BKA kurulmuştur. Ülkemizde ise planlı dönemin uygulandığı 1960'lı yıllardan beri giderilmeye çalışılan bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını giderici politikaların

yetersiz kaldığı görülmüştür. Ayrıca Avrupa Birliğiyle bütünleşmek bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını azaltmada yardımcı olacaktır. Bu durum ülkenin gelişmesi için Avrupa Birliği ülkelerine yakınlaşma politikası izlenmesine neden olmuştur. Avrupa Birliği tarafından Türkiye'ye adaylık statüsünün verildiği 1999 Helsinki Zirvesinde Kalkınma Ajansları ile tanışılmıştır.

Katılım Ortaklığı Belgesi AB Komisyonu tarafından hazırlanmıştır. Bu belge de orta vadede yapılması gerekenler arasında yer alan Kalkınma Ajanslarının oluşturulması amacıyla yasal süreç başlatılmıştır.

BKA'lar ülkemizde 2006 yılında yürürlüğe giren 5449 sayılı "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun" ile beraber ortaya çıkmıştır. 5449 sayılı kanun ile 2006 yılında Düzey2 bölgelerinde 26 tane BKA kurulmuştur.

Çalışmamızın birinci bölümünde bölgesel kalkınma hakkında genel bilgi verilecektir. Bu bağlamda kalkınma kavramı, amaçları, amaçlara ulaşmak için hangi araçlara başvurdukları, işlevleri, ilkeleri, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının nedenleri ve ekonomik yapılarına değinilecektir.

İkinci kısımda ise bölgesel kalkınma ajanslarının genel bir tanımı yapıldıktan sonra tarihsel olarak nasıl bir gelişim gösterdiği, amaçları, mali yapısı, idari yapısı, bütçesi, nasıl yasal hale geldiği gibi konular ele alınmıştır.

Üçüncü kısımda ise Kayseri, Sivas ve Yozgat ilinde faaliyette olan Orta Anadolu Kalkınma Ajansı hakkında genel bir bilgilendirme yapıldıktan sonra ORAN'ın mali destek programı sonucunda Kayseri iline olan ekonomik katkısına değinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1.Bölgesel Kalkınma Kavramı, Amaç, İlke ve Araçları

Bu bölüm de bölgesel kalkınma kavramı belirtildikten sonra sırasıyla bölgesel kalkınmanın amaçları, ilkeleri ve araçlarına değinilecektir.

1.1.1. Bölgesel Kalkınma Kavramı

Farklı amaçlarla bölge ölçeği kullanıldığı için bölge ve bölgesel kalkınma kavramlarını ne anlama geldiğini tam olarak belirlemek mümkün değildir (Yılmaz,2011:6). Yaşam tarzı, coğrafi yakınlık, kültürel, etnik ve yönetim bakımından birbirine benzer özellik gösteren yerlere bakılarak çizilen sınıra bölge denir. Belirlenen bu sınırlar birbirlerini ekonomik, sosyal ve kültürel bakımından benzedikleri için birbirlerini tamamlayıcı nitelik taşımaktadır (Ertaş,2013:3). Plan ve analiz dâhilinde belirlenen bölge kent kadar küçük olmadığı gibi ülke kadar da geniş değildir. Ayrıca bölge kavramının ne anlama geldiği tam olarak belirlenmemektedir. Bu durum bölge kavramın hangi amaçla kullanılacağına belirlenmesi gerektiğini ön plana çıkarmıştır. Bu nedenle bir bölgenin yönetsel veya siyasi yönden bir yönetim birimi olması için il üstü bir kademe olduğuna, devlet olmadığına ve hukuki ve idari tanımına uygun ölçütün belirlenmesi gerekmektedir (Yıldız,2013:6).

Bölgesel Kalkınma, sınırları belirlenmiş bir alanda yapılan ekonomik ve sosyal iyileşmelerin tamamıdır. Bu doğrultuda bölgesel kalkınmayı belirlenmiş bir bölgedeki sosyal, kültürel ve politik etmenleri dikkate alan niteliksel iyileşme ile ekonomik gelişimi dikkate alan niceliksel alanda yapılan iyileşmelerin tamamı olarak da ifade edebiliriz (Kıratağlı,2015:28). Kalkınma, GSMH'daki artışı ifade eden ekonomik büyümeyi de kapsamaktadır. Bu doğrultu da kalkınma milli gelirin zaman içinde ki sayısal artışının yanı sıra ekonomik ve sosyal yapının iyileşmesini, kurumlarda yapılan yenilikleri, halkın yaşam tarzındaki değişiklikleri de kapsamaktadır. Bu değişimler bireylerin hayat standardını yükselterek birikimlerini arttırma imkanı tanımaktadır. Ayrıca milli gelirin harcanmayan

kısımının yatırımlara ayrılmasını sağlamaktadır. Böylece ekonomik kalkınma tasarrufların artmasına, üretim artışına ve sanayileşmenin başlamasına sebep olarak ülke ekonomisinin gelişimine katkı sağlamaktadır (Yılmaz,2011:6).

Başka bir tanımlamaya göre ise; kalkınma bir toplumun mantık ve sosyal yönden gelişimlerinin birleşimidir. Mantık ve sosyal ilişki ekonomik hasılayı arttırdığı gibi kurumsal yapılarda da değişime neden olacaktır. Yapısal değişim sadece ekonomik kalkınmayı değil ekonomik büyümeyi de kapsamaktadır. Ekonomik büyüme yapısal değişimlere neden olmayabilir fakat yapısal değişim ekonomik büyümeye yön verebilir. Yapısal değişim olmadan ekonomik büyüme olmayabilir çünkü yapısal değişimin sebep olacağı köklü değişiklikler olmadığı durumda azalan getiri söz konusu olabilir. Sonuçta ekonomik büyüme yavaşlayabilir. Ekonomik kalkınma ekonomik büyümeye ek olarak yapısal değişimleri de kapsadığı için kalkınma çıktıda ki artışa ek olarak yapısal değişimleri de kapsamaktadır (Çölkesen,2009:3).

1.1.1.1.Bölgesel Kalkınma Kavramının Sınıflandırılması

Bölgesel kalkınma kavramını sürdürülebilir kalkınma, dengeli kalkınma ve dengesiz kalkınma olmak üzere 3 farklı şekilde sınıflandırabiliriz.

1.1.1.1.1.Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir Kalkınma kavramı ilk kez 1987 yılında ‘Ortak Geleceğimiz’ adlı raporda Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından gündeme getirilmiştir (Yıldırım,2014:4).

Sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşaklarının ihtiyaçlarından taviz vermeden günümüz kuşaklarının ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu anlamda sürdürülebilir kalkınma doğal kaynaklardan faydalanırken onlara zarar vermeden hem bugünün nesillerinin hem de gelecek kuşakların ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaktır. Ayrıca sürdürülebilir kalkınma sosyal, ekolojik, ekonomik, kültürel ve mekansal yönden gelişimleri de dikkate almaktadır (Ünsal,2011:12).

Sürdürülebilir kalkınma modeli, uzun vadede kaynakları israf etmeden çevresel kaliteyi de göz önünde bulundurarak optimum noktanın sağlanmasını amaçlamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma iktisadi gelişmeyi ve ekolojik dengeyi birlikte ele alarak hem çevresel kaliteye hem de kaynakların etkin kullanımına önem vermektedir (Sarıhan,2011:4).

1.1.1.1.2.Dengeli Kalkınma

Dengeli kalkınma kavramı2. Dünya savaşından sonra sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Dengeli kalkınmayı, bir model olarak ilk kez Friedrich Listele almıştır. Bu model daha sonra AllenYoung, Rosenteir-Rodon, Nurkse, T. Scitovsky ve A. Lewis gibi iktisatçılar tarafından ele alınmıştır (Yıldırım,2014:5).

Dengeli kalkınma modelinin hareket noktası, az gelişmiş ekonomiler de piyasa mekanizmasının kaynak dağılımını yeterince sağlayamadığı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Az gelişmiş ekonomiler de ki üretim faktörlerinin nispi kıtlıkları ve bunun neticesinde gerçekleşen sosyal maliyetleri piyasa fiyatlarını yansıtamamaktadır. Piyasa koşulları altında erişilen maksimizasyonlarda, sosyal yarar ile özel yarar arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılığın ortadan kaldırılması için, piyasayı düzenleyici bir yatırım planlaması gerekmektedir. Bu yatırım planlamasının esaslarını belirtmek için dengeli kalkınma modeli rol oynamaktadır (Dinler,2014:421-422).

Dengeli kalkınma, ekonomideki tüm sektörlerin aynı anda ve birlikte kalkınmasıdır. Dengeli kalkınmanın gerçekleştirilmesi için planlama bir araç olarak kullanılabilir. Planlama yaparak piyasa da ortaya çıkabilecek olumsuzluklar yok edilebilir. Ayrıca tamamlayıcı sanayi ünitelerinin birbirinin müşterisi olacak şekilde kurulması gerekmektedir çünkü tamamlayıcı sanayi üniteleri karşılıklı etkileşim içerisine girerek kalkınmanın hızlanması sağlanabilir. Bu kural tüketim içinde geçerlidir. Ayrıca dengeli kalkınma sadece sanayi ile sınırlandırılmamalı, tarım alanında olduğu gibi ülkenin diğer bölgeleri arasında da oluşturulmalıdır (Ünsal,2011:12).

Dengeli kalkınmanın gerçekleşmesi için ortaya atılan görüşler şunlardır;

- 1- Her sektöre aynı oranda büyüme sağlayacak şekilde yatırımların dağıtılması gerekmektedir.
- 2- Tüm sektörlerin aynı oranda büyümesini sağlamak yerine eş zamanlı büyümesi sağlanabilir.
- 3- Yatırımların öyle dengeli dağılımı sağlansın ki artan arzın artan gelir tarafından karşılanabilsin (Yıldırım,2014:5-6).

Dengeli kalkınma; dengeli kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için yatırımların hangi sektörlerden başlanacağını tam olarak belirlenmesinin zor olması nedeniyle eleştirilmektedir. Bunun yanında ekonomik kalkınma için gerekli olan kaynaklar bütün sektörlerle dağıtılır. Bunun sonucunda dengeli kalkınma bir sektöre düşen payın az

olmasına ve kapasitesinin altında üretim yapılmasına neden olduğu için de eleştirilmektedir (Sarıhan,2011:6).

1.1.1.1.3. Dengesiz Kalkınma

Dengesiz kalkınma modeli, dengeli kalkınma modelinin gerçeği yansıtmaması üzerine çıkmıştır. 1964'te yayınlanan 'Yirminci Yüzyılın Ekonomisi' adlı kitabında F. Perroux, ekonomide var olan dengesizlikleri ortadan kaldırmaya çabalamak yerine bu dengesizliklerden faydalanmanın daha doğru olacağını savunmuştur (Yıldırım,2014:6).

Ekonomide büyüme ve gelişmenin sağlanabilmesi için belli üretim alanlarına öncelik verip bu alanlara yatırım yapılması gerektiği öngörülmektedir. A.O.Hirschman dengesiz kalkınma modelinin öncüsüdür. Hirschman'a göre gelişmemiş ülkeler bütün sektörlere yatırım yaparak kalkınmayı gerçekleştirecek sermayeye sahip değildir. Bu ülkelerin kalkınabilmesi seçilmiş belli sektörlere yatırım yapılması ile mümkün olmaktadır (Ünsal,2011:13). Yatırım yapılmasına karar verilecek sektörler genellikle ihracatın yapıldığı sektörlerdir. Çünkü ihracatın yapıldığı sektörler karşılaştırmalı üstünlüğün olduğu sektörlerdir. Karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olunan bir alanda yapılan teşvikler hem üretim artışını sağlayacak hem de döviz gelirinin artmasını sağlayacaktır (Yıldırım,2014:6).

Dengeli kalkınma modeli, gelişmemiş ülkelerde gelişme hızını düşürerek durgunluğa girmesine neden olabilir. Gelişmemiş ülkeler de ekonomik kalkınmanın olması için dalgalanmalara ve sıçramalara ihtiyaç vardır. Bu da ancak yatırımların dengesiz dağılımıyla gerçekleşebilir. Kasıtlı olarak gerçekleştirilen dengesiz dağılım sıçrama ve dalgalanmalar yoluyla dinamik bir kalkınma ortamı sağlayacaktır. Dengeli kalkınma ise ekonomiyi statik bir duruma getirip ekonomideki büyüme hızını yavaşlatacaktır. Ayrıca gelişmemiş bir ülke de iç pazar dar olduğu için dengeli kalkınmaya müsait değildir (Sarıhan,2011:6-7).

Dengesiz kalkınma modelinde, bazı durumlarda dengesizliğin iktisadi büyümeyi hızlandırması ve iktisadi büyümenin sağlanması için bazen dengenin feda edilebileceği savunulmaktadır. Ayrıca dengesiz kalkınma özellikle bölünmezliğin önemli olduğu, ölçek büyütme maliyetinin yüksek olduğu, dengeli büyütmeyle kıyasla dengesiz büyümenin daha yüksek gelir getirmesinin mümkün olduğu durumda ve yeni buluşlara ve uygulamalara ortam hazırladığı durumlarda istenen bir iktisat politikası haline gelebilir (Vurucu,2013:14).

1.1.2.Bölgesel Kalkınmanın Amaçları

Bölgelerarası dengesizlik, iç pazarın yeterince büyümemesi sonucu oluşan yetersiz talep nedeniyle üretimin artmaması, yetersiz sermaye, optimal ölçekli ve rekabet gücü yüksek şirketlerin kurulamaması gibi durumlar bir ülkenin kalkınmasını önleyen nedenler arasın sayılabilir. Bu olumsuzlukların yok edilip bölgesel kalkınmanın ekonomi içindeki etkinliğini artırabilmenin 3 temel amacı vardır. (Yüksel,2015:12). Bunlar büyüme amacı, istikrar amacı ve dengeleme ve eşitleme amacıdır.

1.1.2.1.Büyüme Amacı

Ekonomik kalkınma için gerekli olan büyümenin gerçekleşmesi için ön koşulların sağlanması gerekmektedir. Bunun gerçekleşmesi için özel ve kamusal yatırımlar da koordinasyon etkinliğinin sağlanması ve üretim faktörlerinin optimal dağılımının sağlanması gerekmektedir (Denli,2013:41).

1.1.2.2.İstikrar Amacı

İstihdam ve gelirin istikrarlı dağılımının sağlanabilmesi için üretim yapısının ve bölgesel kuruluş yerinin ekonomideki konjonktürel dalgalanmalara bağlı olarak düşmesinin önlenmesi hedeflenmektedir. Bölgesel istikrar politikasında, bölgelerin ekonomik yapılarının kendi içinde dengeli olması için bölgesel ve sektörel yapı politikasının koordinasyonunun gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir (Sarıhan,2011:26).

1.1.2.3.Dengeleme ve Eşitleme Amacı

Eşitleme ve dengeleme amacı ile ekonomideki kaynakların bölgeler arasında eşit ve dengeli dağılımının sağlanması amaçlanmaktadır. Böylece bölgeler arasında ki gelir eşitsizliği azaltılarak bölgede sağlıklı yaşamın sağlanması için ön koşul hazırlanmış olmaktadır (Denli,2013:41).

1.1.3. Bölgesel Kalkınmanın İlkeleri

Bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi için bölgesel kalkınmanın bazı ilkelerle gerçekleşmesi gerekmektedir. Bölgesel kalkınma ilkelerini sosyal karlılık ilkesi, kalkınma kutbu ilkesi ve halkın katılımı ilkesi olmak üzere 3 ana grupta toplayabiliriz.

1.1.3.1.Sosyal Karlılık İlkesi

Girişimciler üretim kararı alırken kar amacı güderek hareket etmektedir. Kar amacı, mal ve hizmet alımı ve işletme ölçeğinin belirlenmesinde ve işletmenin kurulacağı yerin seçimini içermektedir. Bu nedenle karlılık amacını güden işletmenin özel yararı ile toplumun sosyal yararı çakışmaktadır (Sarıhan,2011:23).

Kar amacı güden girişimciler yatırım kararı alırken kendileri için avantajlı olan durumu seçerken toplumun faydasını göz ardı etmektedir. Bu nedenle kısa vadede verimli olup olmadığına bakmaksızın geri kalmış bölgelerde sosyal karlılığı yüksek, uzun vade de ise ekonomik olabilecek yatırımlara devlet müdahalesi olmalıdır. Ayrıca devlet geri kalmış bölgelerde ekonomik gelişimi teşvik etmek için mali ve vergisel teşvikler uygulamalı, alt yapı yatırımları yapmalı, ekonomiye canlılık kazandıracak faaliyetlerde bulunmalıdır (Aslan,2010:13).

Sosyal karlılık ilkesinin sosyal faydaları bulunmaktadır. Bunlar kısaca; istihdamın yüksek olduğu bölgelere göçü azaltarak göçlerin sebep olduğu olumsuzlukları önlemek ve bu bölgelere yönelik yapılan alt yapı yatırımları için kamu harcamalarını azaltmaktır. Ayrıca üretim artışını sağladığı gibi sosyal adalet ve eşitliği de sağlamaktadır. Sosyal karlılık ilkesinin sosyal faydaları olduğu gibi sosyal maliyetleri de vardır. Sosyal maliyetleri arasında ise; verimli kaynaklar başka alanlara aktarıldığı durum da üretim kaybının olması, yeni tesis için yapılan inşa maliyetleri ve yeni tesisin yol açtığı çevresel maliyetler, alt yapı maliyetleri ve yönetim maliyetleri sayılabilir (Denli,2013:39).

1.1.3.2. Kalkınma Kutbu İlkesi

Bölgesel kalkınma politikasının savunulan ikinci ilkesidir. Kalkınma kutbu ilkesi F.Perroux tarafından savunulmuştur. F.Perroux'un kalkınma kutbu ilkesine göre ekonomik kalkınma için uygun bölge de yatırım yapılır yani tüm bölge de yatırım yapılmamaktadır. Zamanla yatırım yapılan bölge kalkınmanın merkezi haline gelmektedir. Belirli bir düzeye eriştikten sonra çeşitli yollarla tüm ekonomiye yayılma göstermektedir. Günümüzde sadece gelişmiş ülkelerde değil gelişmemiş ülkelerde de uygulanarak az gelişmiş ülkeler de kalkınma kutbunun yapay olarak ortaya çıkarılması amaçlanmıştır (Şahin,2008:19).

Perroux'un büyüme kutbu teorisinin temel eksikliği, ekonomik alanı dikkate alarak büyüme kutbunu tanımlarken coğrafi alanı göz ardı etmesidir. Bu nedenle Perroux'tan

sonra gelen iktisatçılar, büyüme kutbu teorisini genişletmeye çalışarak eksiklikleri gidermeye çalışmıştır (Değer,2003:52).

Büyüme kutbu ile; çalışanların büyüme kutbunun merkezinde yoğunlaşmasına engel olmak ve büyüme kutbunun zamanla gelişim göstermesi sonucu yayılma etkisi ile diğer bölgelerin de gelişimini sağlamak gibi amaçlar güdülmektedir (Eşiyok,2002:16).

1.1.3.3.Halkın Katılması İlkesi

Bölgesel kalkınma politikasının başarılı olması, bölge halkının politikaların belirlenmesinde söz sahibi olmasıyla yani sosyal ortamın ve ekonominin etkin birlikteliğiyle gerçekleşebilir. Bu katılım bölge halkının karar alma ve uygulama aşamasında aktif olarak ya da görüşü alınmak üzere danışman olarak katılmasıyla mümkün olmaktadır. Bölge halkı, bölgesel kalkınma politikasının hazırlanması ve uygulanmasına, ziraat odaları, sanayi ve ticaret başta olmak üzere meslek odaları, bölgesel kalkınma komisyonu ve belediye meclisleri gibi kuruluşlar yoluyla doğrudan katılabileceği gibi, bu politikanın hazırlanmasında yetkili olacak kişileri seçerek dolaylı olarak da katılabilir (Sarıhan,2011:24-25).

Halkın bölgesel kalkınma politikasına katılması ile kendi çıkarları peşinde koşan veya iyi niyetini kaybetmiş politikacıların zararlı faaliyetleri hafifletilebilir; gelişmelerin iyi yönleri üzerinde durulur, yapılan planların her yönden iyi olanı tercih edilir, yönetim mekanizmasının da adaletli davranmalarını teşvik edilmektedir (Şahin,2008:20).

Günümüzde çoğu ülkede bölgesel veya yöresel gelişmeyi sağlamak için uygulanan plan ve projelere halkın katılımını sağlamak amacıyla bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur. Bu ajansların yönetim kurulları, bölgesel ya da yerel idareciler tarafından seçilmektedir. Bu ajanslar bölgenin potansiyellerini tanıtarak bölgede yatırımların yapılması için her türlü tedbiri alma görevine sahiptir (Yüksel,2015:12).

Bölgesel kalkınma planlarının hazırlanma ve uygulama aşamasında ortak çalışma, bilgilendirme, danışma ve delegasyon olmak üzere 4 metotla katılım gerçekleştirilmektedir (Badem,2014:42-43).

1.1.4.Bölgesel Kalkınma Araçları

Bölgesel kalkınma politikasının araçları, gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler de farklı olarak uygulanmaktadır. Her bölgenin özelliği dikkate alınarak uygulanan bu araçlar bulunulan ülkelerin gelişmişlik düzeylerini sınıflandırarak hangisinin uygulanmasının doğru olacağını belirtmek olabileceği gibi genel olarak uygulanan bölgesel kalkınma araçlarının neler olabileceği de belirtilebilir (Denli,2013:42). Bu doğrultuda bu bölümde bölgesel kalkınma araçları genel olarak ele alınmıştır.

1.1.4.1.Kalkınma Yatırımları

Kalkınma yatırımları, bölgelerarası gelişmişlik farklarını giderebilmek için başvuru alan araçlardan biridir. Devlet geri kalmış bir bölgeden elde ettiği gelirden daha fazla harcama da bulunarak o bölge de ek satın alma gücü elde etmesini sağlayabilir. Ek satın alma gücüyle bölgenin talebi artırılarak ekonomik olarak canlanması sağlanabilir. Ayrıca kamu yatırımlarının artması sonucu o bölge de üretim kapasitesi artacak ya da eksik olan alt yapı yatırımları tamamlanarak bölge diğer bölgeler için cazip hale getirilecektir (Aslan,2010:16).

Devletin az gelişmiş bölgeler de gerçekleştirdiği kamu yatırımları; altyapı yatırımları ve üretken kamu yatırımları olarak 2'ye ayrılmaktadır. Üretken kamu yatırımıyla devlet az gelişmiş bölgelerdeki sanayiye yatırım yaparak ve atıl kaynakları üretim sürecine dahil ederek bölgenin gelişmesini teşvik edici rol üstlenebilir. Altyapı yatırımları ise bölgenin ulaşım, haberleşme, ekonomik, sosyal, kurumsal, personel donanım ve teçhizat yatırımlarını kapsamaktadır (Sarıhan,2011:27-28).

1.1.4.2.Mali ve Vergisel Teşvikler

Teşvikler, ekonominin istenen düzeye gelmesi için uygulanmaktadır. Genel ekonomi politikasının bir alt dalı olan teşvik politikaları, ekonomik birimleri belli davranışlar da bulunmaya sevk ederek ekonominin gidişatını istenen yönde belirlemektedir. Teşvik politikaları ile daha yüksek bir üretim, istihdam ve gelir düzeyi sağlayarak ekonomik kalkınmayı ve refah düzeyinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır (Dürüs,2005:4-5).

Devlet, mali ve vergisel teşvik politikasıyla işletmelerin kuruluş yeri kararlarını etkilemek, girişimcilerin az gelişmiş bölgede yatırım yapma konusunda ki çekincelerini gidermek, üretim maliyetini düşürerek üretimi teşvik etmek gibi amaçları gütmektedir. Az gelişmiş

bölge de uygulanan mali ve vergisel teşvikler sayesinde bölgelerarası gelişmişlik farkları azalmaktadır (Sarıhan,2011:27).

Mali teşvikler merkezi idare tarafından uygulanan araçlardan biridir. ‘Otomatik hak kazanma’ ve ‘Selektif olarak verilen’ teşvikler olmak üzere 2 türü mevcuttur. Otomatik hak kazanmadan yararlanılabilmesi için belli koşullar öne sürülmekte ve bu koşulları sağlayan işletmeler mali teşvikten yararlanmaktadır (Aslan,2010:20).

Vergisel Teşvik olarak şunları sayabiliriz; gümrük muafiyetleri, gümrük vergilerinde indirim ve taksitlendirme, ihracatta vergi iadesi, ihracatla ilgili işlemler de vergi, resim ve harç istisnaları, kayıt ve tescil vergileri avantajı uygulamalarıdır. Mali teşvikler ise hibeler ve sermaye katılımları, vergi indirimi veya istisnaları, faiz sübvansiyonları ve özel krediler, özel amortisman uygulamaları, işçiler için verilen sübvansiyonlardır (Denli,2013:43).

1.1.4.3.Yönetimsel Örgütün Bölgesel Kalkınma Sorununa Uyumu

Az gelişmiş bölgeler de bölge planlaması yapılırken alınan kararların hızlı bir şekilde uygulanması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bunu gerçekleştirebilmek için yeni yönetim anlayışı oluşturulup merkeze ait görevleri bu yeni yönetim yapısına devredilmesi gerekmektedir. Yetki devri ise yetki genişliği, yetki terki, yerinden yönetim şeklinde gerçekleşmektedir. Yetki terki, yerel yönetimlere yetkinin devredilmesidir. Yetki genişliği, merkezi idarenin sorumluluğunu azaltmak için yerel yönetime sorumluluğun bir kısmının verilmesidir (Aslan,2010:18-19). Yerinden yönetim ise bölgesel planlamanın hızlı bir şekilde uygulamaya konması, bölgenin ekonomik ve sosyal yönden kalkınmasını sağlamak, verimliliği arttırabilmek için geliştirilmiştir. Böylece merkezi idarenin sorumluluğunu yerinden yönetim kuruluşu üstlenerek merkezi idareye danışmadan kararları kendisi alabilme fırsatını elde etmiştir (Sarıhan,2011:28).

1.1.4.4.Girişimlerin Teşvik Edilmesi

Girişimci, emek, sermaye, teknoloji, doğal kaynak gibi üretim faktörlerini en uygun bir şekilde bir araya getirip elde edilen çıktıya karlılık düzeyini de ekleyerek tüketicilere sunmaktadır. Girişimcilik, atıl kaynakları ekonomiye kazandırarak verimli kullanılmasını, istihdam hacminin artmasını, refah düzeyinin artmasını, bölgelerarası gelişmişlik farklarının azalması ve toplumsal barışın sağlanması gibi işlevlere sahiptir (Bozkurt,2011:4-10).Girişimcilik gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik olarak

kalkınmasını sağlamaktadır. Bu nedenle devlet girişimciliği destekleyen politikalar izlemektedir (Çokgezen,2012:19).

1.1.4.5. Bölgesel Planlama

Planlama, belirli bir amaca ulaşmak için önceden yapılan hazırlıkların tamamıdır (Kıratoğlu,2015:14). Bölgesel planlama ise bir bölgenin ekonomik, sosyal ve fiziki yönden gelişmesi için önceden yapılan hazırlıkları ifade etmektedir. Bir ülkenin kalkınabilmesi ekonomik büyümenin yanı sıra kültürel, sosyal ve politik yönden de gelişim göstermesine bağlıdır. Kalkınmanın gerçekleşmesi için ise iktisadi planlama bir zorunluluktur. İktisadi plan; belirli bir zaman içerisinde belirlenen sosyo-ekonomik amaçlara ulaşmak için daha önce belirlenen araçların kullanılarak bu konuyla görevlendirilmiş organlar tarafından yerine getirilen faaliyetlerin tamamıdır. Bu plan çizilirken ekonomik kaynakların verimli şekilde kullanılması göz önüne alınmaktadır. Planlama yapılırken; ülke, bölge, metropoliten alan, il, kent yönünden ele alınmaktadır (Aslan,2010:21-22).

1.2. Bölgelerarası Gelişmişlik Açısından Bölge Türleri

Dünya üzerinde ki ülkelerin ekonomik gelişmişlik yönünden aynı düzeyde olmaması ve gelişmenin belli merkezler de yoğunlaşması nedeniyle ülkeler arası gelişme farklılığı görülmektedir. Aynı durum bölgeler arası gelişmişlik düzeyi için de geçerlidir. Bu durum ise gelişmiş bölge ve az gelişmiş bölge şeklinde ayırım yapılmasına neden olmaktadır.

1.2.1.Az Gelişmiş Bölge

Az gelişmiş bölge, gelişme için yeterli potansiyeli olmayan veya gelişme yolunda avantajı olmayan bölge olarak tanımlanır. Ekonomik ve sosyal yönden başka bölgelerle karşılaştırıldığında da az gelişmiş bölgenin herhangi bir avantajı bulunmamaktadır. Diğer bölgelerin gelir seviyesi ve gelir artış hızı yönünden karşılaştırıldığında az gelişmiş bölge de gelir seviyesi ve gelir artış hızı düşük bölgeleri ifade etmektedir (Peşelioğlu,2007:20).

Az gelişmiş ülkeler genel özellikleri, kişi başına düşen milli gelir seviyesi düşük, sermaye birikimi yetersiz olduğu için yatırım düzeyi düşük, üretimde ve ihracat payında tarımsal ürün ve emek yoğun malların payı yüksek, tarım da verim düşük, milli gelir içinde tüketim harcamalarının payı yüksek, kamu harcamalarının yetersiz oluşuna bağlı olarak sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçların karşılanması yetersiz, beslenme düzeyi yetersiz, sosyal

eşitsizlikler yüksek, sanayileşme düşük, okuma-yazma oranının düşük olduğu ülkelerdir. Ayrıca az gelişmiş bölgeler de ihracatın GSYİH içinde ki payı ithalatın GSYİH içinde ki payından düşüktür (Özmutlu,2010: 23-24).

Tezel(2010:2-3) çalışmasında S.Kuznets'in az gelişmişliği 3 kıstasa göre tanımladığını belirtmiştir. Bunlar; uluslararası gelişme farklılıkları, ekonomik kaynakları kullanma potansiyeli, toplumsal ve bireysel temel ihtiyaçlardır. Uluslararası gelişme farklılıkları dikkate alındığında dünya da ülkeler belli kriterlere göre sınıflandırılabilir. Bu kriterlerin altında kalan ülkeler az gelişmiş ülke, üstünde kalan ülkeler ise gelişmiş ülke olarak belirtilmektedir. Ekonomik kaynakları kullanma potansiyeli bakımından az gelişmişlik kaynakları etkin olarak kullanamayan ülke az gelişmiş, etkin olarak kullanan ülke ise gelişmiş ülke olarak belirtilmektedir. Toplumun ve bireyin temel ihtiyaçlarının karşılanması bakımından az gelişmişlik sağlık, eğitim, beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanmasının yetersizliği anlamını taşımaktadır. Eğer bu temel ihtiyaçları karşılama da yetersiz ise az gelişmiş ülke, bu temel ihtiyaçları karşılama sorunu yoksa gelişmiş ülke olarak tanımlayabiliriz.

Az gelişmiş bölge, sadece gelişmekte bölgelere özgü bir durum değildir. Sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerin de bile göreceli olarak az gelişmiş bölge bulunmaktadır. Bu ülkeler göreceli olarak gelişmemiş bu bölgelerin kalkınması için çaba harcamaktadır. Örneğin sanayi devriminin başladığı ve dünya da ilk gelişen ülke olan İngiltere'de Wales, İskoçya ve Güneybatı yeterince gelişmemiş bölgeler arasında yer almaktadır (Dinler,2014:133).

1.2.2 Gelişmiş Bölge

Gelişmiş bölge, ekonomik ve sosyal yönden diğer bölgelerle karşılaştırıldığında daha iyi durumda olan bölge olarak tanımlanmaktadır. Gelişmiş bölge olmanın sonucu olarak kişi başına düşen gelir seviyesi, gelir artış hızı, sağlık hizmetleri, eğitim düzeyi ülke ortalamasının üstünde seyretmektedir. Bu bölgedeki gelir düzeyinin yüksek olması tasarrufların artmasına, tasarrufların yüksek olması ise yatırımların artmasına neden olmaktadır (Yıldırım,2014:13-14).

Gelişmiş bölge de bulunan üretim faktörlerinin verim düzeyi yüksektir. Alt yapı yatırımları yeterli düzeyde olduğu gibi faktör dağılımları arasında aşırı dengesizlikte bulunmamaktadır. Gelişmiş bölgenin kalkınma hızı diğer bölgelerin kalkınma hızından

yüksektir ve gelişmiş bölgenin gelir dağılımı düzenlidir. Yeterli tasarruf birikimi olduğu için yatırım düzeyinin de yüksek olduğu görülmektedir (Seyidoğlu,2015:12).

1.3. Ekonomik Yapı Açısından Bölge Türleri

Ekonomik yapı bakımından bölge homojen bölge, polarize bölge ve planlı bölge olmak üzere 3 grubu ayrılmaktadır.

1.3.1. Homojen(Türdeş) Bölge

Homojen bölgenin tanımını yapmadan önce homojen kelimesinin ne anlama geldiğini belirtmekte fayda vardır. Homojenlik, 'bütün öğeleri aynı yapıda veya aynı nitelikte olan, bağdaşlık' anlamına gelmektedir. Bu tanımdan hareketle belirlenmiş belli kriterlere göre bölgelerin gruplandırılması homojen bölgeyi oluşturmaktadır. Yani homojen bölge, " belirlenmiş belli başlı ölçüte göre, aynı özellikte olanların bir araya getirildiği bölge" olarak tanımlanmaktadır (Peşelioğlu,2007:15).

Homojen bölgeye bir ülkede ki bölgelerarası gelişmişlik farkını azaltmak için başvurulmaktadır. Aynı gelişmişlik durumunda olan bölgeler homojen bölgeyi oluşturmaktadır. Homojen bölge belirlenirken belli başlı kriterler kullanılmaktadır. Bu kriterlerden bazıları; işsizlik oranı, eğitim düzeyi, beslenme düzeyi, kişi başına düşen gelir, nüfus oranıdır (Birben,1997:3-4).

Bölge planlaması yapılırken homojen bölgelerin belirlenmesinin en önemli işlevi zirai planlama ile ilgili konularda karşımıza çıkmaktadır. Bu yolla getirilecek zirai önlemlerin türünü ortaya koymak kolaylaşmaktadır. Böyle bir bölge tanımlanırken; toprak benzerliği, yağış rejimi, doğal bitki örtüsü, iskan şekli, ürün tipi, nüfus yoğunluğu, ziraat tekniği, ürün kullanılışı gibi kriterler göz önünde bulundurulmaktadır (Şahin,2008:5).

Ülkemizde homojen bölge ayrımı,1970 yılında bölgesel kalkınma çalışmalarına hazırlık niteliğinde olması için İmar ve İskan Bakanlığı ve DPT tarafından yapılmıştır. Bu planın hazırlanmasına iten durum ise I. Beş Yıllık Kalkınma Planını(1963-1968) uygulamaya koyduktan sonra bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmanın gerekliliğinin üzerinde durulmasıdır. 1970 yılından itibaren homojen bölge esasına yönelik olarak yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkan bölge ayrımına 'etüt bölgeleri' denilmiştir (Gökçe,2010:18-19).

1.3.2. Polarize(Kutuplaşmış, Nodal) Bölge

Homojen bölge, bölgelerarası gelişmişlik farkının hangi düzeyde olduğunu ortaya koymaya çalışması bakımından statik bir ayrımı ifade etmektedir. Fakat bir bölgenin diğer bölgelerle iktisadi ilişkisinin seyri dikkate alınması gerektiği için dinamik bir incelemeye gerek duyulmuştur. Bu durum ise polarize bölge kavramını ortaya çıkarmaktadır (Yüksel,2015:7).

Bir ülkede ki yerleşim birimleri arasında karşılıklı ilişki olduğu ve ticari yönden küçük yerleşim merkezlerinin büyük yerleşim merkezlerine bağlı olduğu görülmektedir. Bir yerleşim merkezi, kendisinden daha küçük olan bir ya da daha fazla yerleşim yerini etkisi altına alabiliyorsa bu yerleşim merkezi cazibe merkezi haline gelmiş yani kutuplaşmış demektir. Bu yerleşim merkezi ve cazibesi altına aldığı yerleşim yerleri, polarize bölgeyi oluşturmaktadır. Bir yerleşim merkezini etkisi altına aldığı alan ne kadar çok olursa o derece de güçlü bir polarize bölge olduğu söylenebilir (Aytekin:1806).

Bazen, polarize bölge yakın bölgelerde ki üretim faktörlerini kendisine çektiği için bu bölgelerin gelişmesini engelleyebilir. Örnek olarak, İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Ankara ve Kırşehir illeri verilebilir. Kırşehir, Ankara'ya yakın olduğu için gelişim gösterememiştir. Bu gibi olumsuz durumların olmaması için merkez bölgelerin önceden saptanıp gerekli olan planlama çalışmaları yapılmalı, merkez ve yakın bölgenin iktisadi gelişimleri düzenlenip kontrol altına alınmalıdır (Gökçe,2010:20-21).

Tablo 1:Türkiye'de Yerleşme Merkezi Kademe Çalışmasına Göre Saptanan Polarize Bölgeler

Bölge No'su	Bölge Merkezleri	Merkezin Etkilediği İller
Bölge 1	İstanbul	Bolu, Çanakkale, Edirne, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Zonguldak, Kastamonu
Bölge 2	Bursa	
Bölge 3	Eskişehir	Bilecik, Kütahya
Bölge 4	İzmir	Afyon, Antalya, Aydın, Burdur, Denizli, Isparta, Manisa, Muğla, Uşak, Balıkesir
Bölge 5	Ankara	Çankırı, Çorum, Kırşehir
Bölge 6	Konya	Niğde
Bölge 7	Adana	Hatay, İçel
Bölge 8	Samsun	Amasya, Giresun, Ordu, Sinop, Tokat

Bölge 9	Kayseri	Nevşehir, Yozgat
Bölge 10	Sivas	
Bölge 11	Malatya	
Bölge 12	Gaziantep	Adıyaman, Urfa, K.Maraş
Bölge 13	Trabzon	Artvin, Rize, Gümüşhane
Bölge 14	Erzurum	Erzincan, Ağrı, Kars, Muş
Bölge 15	Elazığ	Bingöl, Tunceli
Bölge 16	Diyarbakır	Bitlis, Hakkari, Mardin, Şiirt, Van

Kaynak:Çölkesen,2009:6

Tablo 1’de görüldüğü gibi birinci derece polarize bölge olan İstanbul metropol bölgedir. Daha sonra ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı derecede olan polarize bölgeler belirlenmiştir. Her polarize bölge merkezi bir üst derecede bulunan polarize merkezleri ile ilişki içerisinde olduğu gibi kendi içinde bulunan merkezlerle de ilişki içerisinde bulunmaktadır (Kulaksız,2008:8).

1.3.3 Plan Bölge(Planlama Amaçlı Bölge)

Plan bölge, planlayıcı otoritelerin bir bölge içinde veya dışında sınırları belirlediği ve bu belirlenen sınırlar içinde bölgesel politikaların uygulanabilme imkânlarının olduğu alan olarak ifade edilmektedir. Başka bir tanıma göre ise kalkınma için planların hazırlanması, uygulanması ve bölgenin kalkınmaya katılmasını sağlamak için belirlenen bölgedir. Hem polarize bölge hem de kutuplaşmış bölge geçmişte ortaya çıkmış veriler göz önüne alınarak belirlenir, plan bölge ise bugünün gelişim potansiyeli ile geleceğin ihtiyaçları saptanarak ortaya konulmaktadır (Peşelioğlu,2007:17).

Plan bölgeler, bir bölge de var olan sorunun niteliğine ve derecesine göre sorunlu bölgeyi kapsadığı gibi tüm ülkeyi de kapsayabilir. 2 tip plan bölge bulunmaktadır. Birinci tip plan bölge, ulusal kalkınma planına mekan boyutunu katabilmek amacıyla yapılan ve bölgelerin ayrımı sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu plan bölgelerin tüm ülkeyi kapsadığı görülmektedir. Ayrıca ülkenin genişliğine ve sosyo-ekonomik yapısına göre bölge sayısı değişmektedir. Fransa birinci tip plan bölge ayırımına örnek olarak verilebilir. İkinci tip plan bölge, yoğun bölgesel sorunların üstesinden gelebilmek için yapılan bölgesel planlamanın, ulusal kalkınma planı uygulamasına geçilmeden önce yapılmasıdır. Birinci tip plan bölge gibi tüm ülkenin bölgelere ayrılmasına gerek bulunmamaktadır. Sadece problemlili olan yerler

plan bölge olarak saptanır ve sorunların çözümüne yönelik bölgesel planlama yapılmaktadır (Birben,1997:6-7).

Geri kalmış bölgenin sorunlarını giderebilmek, işsizliği azaltabilmek, tarımdan kaynaklı göçün önlenmesi, hızlı sanayileşmenin getirdiği sorunların çözümü, yer altı kaynağı bakımından zengin alanların kullanıma sunulması, aşırı nüfus artışını önleme ve ekonomiyi canlandırmak ikinci tip plan bölgenin oluşmasına sebep olan sorunlar arasında yer almaktadır(Sezgin,2013:14).

1.4. Türkiye’de Bölgelerarası Dengesizliğin Ortaya Çıkış Nedenleri

Bölgeler arası dengesizliğin ortaya çıkış nedenleri; Coğrafi, tarihi, sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlerdir. Bölgeler arası dengesizliğe neden olan bu durumlar kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

1.4.1. Coğrafi Nedenler

İklim, yer altı ve yer üstü zenginlikler, ulaşım, doğal koşullar ve haberleşme imkânları gibi unsurlar coğrafi nedenleri oluşturmaktadır. Türkiye’de yedi coğrafi bölgenin her birinde farklı coğrafi özellikler görülmektedir. İnsan ihtiyaçları tarımsal faaliyetlerle karşılanmaktadır. Tarımsal faaliyetler ise doğa koşullarından etkilenmektedir. Bu nedenle iktisadi hayat doğal çevreye bağlı olarak değişim göstermektedir. Dolayısıyla bir ülkenin ekonomisini tam olarak belirleyebilmek için doğal çevrenin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Gündüz,2006:100).

Doğu Anadolu Bölgesinin bitki örtüsü, yükseklik ve yüzey şekilleri göz önünde bulundurulduğunda diğer bölgelere göre daha olumsuz bir koşullara sahip olduğu görülmektedir. Bu bölgede yükselti fazladır. Bu ise iklimin çok sert olmasına ve bölgenin bitki örtüsü bakımından fakir olmasına neden olmaktadır. Batı Anadolu’da hem deniz hem de kara ulaşımı varken, Doğu Anadolu’da yer şekilleri ve yüksek dağlık alanlar ulaşım ağının hem zor olmasına hem de pahalı olmasına neden olmuştur. Bütün bunlar bölgeler arasında gelişmişlik bakımından dengesizlik görülmesine neden olmaktadır (Kulaksız,2008:23-24).

B.Higgins, iklim koşulları ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Higgins, ılıman iklim kuşağındaki ülkelerin tropikal bölgedeki ülkelere göre daha gelişmiş olmasının asıl sebebini coğrafi etmenlere dayandırmaktadır. Sıcak iklimlerin insanların

çalışma isteklerinin azalmasına ve dolayısıyla verimliliklerin düşmesine neden olması, iklimin insanların çalışma gücünü doğrudan etkilediğini göstermektedir. Bu yüzden ılıman iklimler, insanlar için en uygun iklimdir (Aktaran:Sarıhan,2011:31).

Adam Smith'den itibaren gelişmişliği iklim, yer altı zenginlikleri, doğal koşullar, taşıma ve haberleşme gibi etmenlerin etkilediği görülmektedir. Ülkelerin coğrafi konumları incelendiğinde Avustralya dışında gelişmiş ülkelerin tamamı kuzey yarımkürede bulunduğu, gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerin genelini ise tropikal bölgelerde yer aldığı görülmektedir. Gelişmiş ülkeler dört mevsimin yaşandığı yerler de bulunurken, gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerin ise ya çok sıcak ya da çok soğuk bir iklim kuşağında bulunduğu görülmektedir (Kaya,2008:30-31).

1.4.2. Tarihsel Nedenler

19. yüzyıl başlarında Osmanlı'nın İngiltere gibi gelişmiş devletlerle ticaret amaçlı yaptığı anlaşmalar neticesinde dışa açılmasıyla Türkiye'de bölgesel dengesizlik görülmeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğunun batıya açılması ve mevcut el sanatlarının gerilemesi bölgesel dengesizliklerin görülmesine neden olmuştur. Doğu bölgeleri bulunan ortamın özellikleri nedeniyle değişime ayak uyduramamışken batı bölgeleri değişime uyum sağlamıştır (Denli,2013:47). Ayrıca 19. yüzyılda yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye girmesi de bölgelerarası dengesizliğe neden olmuştur. Dolaylı yabancı yatırımlar, batı bölgelerinin Avrupa piyasalarına yakın olması, deniz taşıma imkânlarının olması ve hammadde kaynakları bakımından zengin olması gibi sebeplerle faaliyetlerini bu bölgelerde yoğunlaştırmışlardır (Sarıhan,2011:32).

1.4.3.Sosya-Ekonomik Nedenler

Türkiye de sosyal ve ekonomik nedenlerden kaynaklanan bölgesel dengesizliklerin başında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde görülen tarım ekonomisinin ve işgücü verimliliğinin düşük olması gelmektedir. Tarım sektörü modernleştirilememiş ve bu nedenle tarımla uğraşanlar emeklerinin karşılığını alamadıkları için zamanla fakirleşmişlerdir (Denli,2013:45). Ayrıca yeterli gelişim gösterememiş bölgelerde eğitim alamamış bireyler bölgenin kalkınması için ekonomik bir katkı sağlayamazlar. Üretim faktörlerinin eşit dağılmaması ya da bölgelere göre verimliliklerinin değişmesi işletmelerin kuruluş yeri seçimini etkilemektedir. İşletmeler kendilerine maksimum kar sağlayacak

bölgelerde yatırımlarını belirledikleri ve bu yatırım yapılan bölgeler de diğer yatırım yapılmayan bölgelere göre gelişmişlik farklılığı olduğu için bölgelerarası dengesizlik ortaya çıkmaktadır (Çotuk,2014:14).

Az gelişmiş bölgelerdeki üreticiler, ürettikleri ürünleri ya kendilerinin tükettikleri ya da yakın bir ilçede çok düşük fiyattan sattıklarından gelir düzeyini yeterince arttıramamaktadır. Ayrıca tarımdan elde edilen gelirin yetersiz olması ticaret sektörünün de gelişmesini engellemektedir (Gündüz,2006:103).

Sosyal nedenlerden kaynaklanan bölgeler arası dengesizliğin bir başka sebebinin nüfus artış hızı olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye’de geri kalmış bölgelerde nüfus artış hızı gelişmiş bölgelere göre daha yüksektir. Bu durum az gelişmiş bölgelerdeki geçim koşullarını zorlaştırdığı gibi gelişmiş bölgelere göçü de arttırmaktadır (Denli,2013:45).

1.4.4. Kültürel Nedenler

Osmanlı döneminden beri var olan aşiret yapısı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde önemini koruduğu için bu bölgelerin kültürel açıdan fazla gelişim göstermesini engellemiştir. Ağalık, aşiret reisliği ve şeyhlik gibi ağır basan kurumlar yaşam şeklini belirlemiş ve bölgede ki üretim ve insan ilişkileri bu doğrultuda belirlenmiştir. Bir toplumun sahip olduğu kültürün yaratıcılığı ve insanların çevreyi işleme düzeyleri sosyal gelişmenin olması için önem arz etmektedir. Eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve işgücünün yetenek ve kabiliyetinin geliştirilmesi az gelişmişlik sorununun çözümünde ve bölgeler arası dengesizliğin azaltılmasında önemli rol oynamaktadır. Bu amaç doğrultusunda eğitim ve kültürel kuruluşlarının artırılması gerekmektedir. Bu kurum ve kuruluşlar arasında üniversite başta olmak üzere yüksekokullar, çeşitli sanat akademileri, enstitüler, meslek kursları, işçi okulları, kütüphaneler, tiyatro salonları, kültür dernekleri, müzeler yer almaktadır (Gündüz,2006:104-105).

Bahsedilen nedenler bölgeler arası dengesizliğe neden olarak kalkınmanın gerçekleşmesini engellemektedir. Bu nedenle her bölgenin kendi ihtiyaçlarına yönelik gelişme sağlayabilmesi için bölgesel kalkınma odaklı bir kalkınma strateji uygulamaya gerek duyulmaktadır. Bu sebeple tarihsel süreç içerisinde buldukları bölgenin kalkınması için arayış içerisine girilmiş olup bölgenin ihtiyaçları da göz önünde bulundurulacak şekilde çeşitli kuruluşlar kurulmuştur. Bu doğrultu da Kalkınma Ajanslarına yönelik deneyimler oluşturulmuştur. Fakat bu deneyimlerden istenilen başarı elde edilemediği için ekonomik,

sosyal, coğrafi gibi birbirine benzer durumdaki birkaç ili kapsayacak şekilde Kalkınma Ajansları kurulmuştur. Bu sebeple, kalkınma için önem taşıyan Bölgesel Kalkınma Ajansları hakkında 2. Bölümde bilgi verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Bu bölüm de Bölgesel Kalkınma Ajansı kavramının tanımı yapıldıktan sonra tarihsel süreç içerisinde gelişim süreci belirtilip ajansların amaçları, idari yapısı, türleri, görevleri, gelir-giderleri belirtilecektir. Ardından ajanslara yönelik yapılan eleştirilere değinilecektir.

2.1.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı

Bölgesel Kalkınma Ajansları(BKA) hem kuruluş hem de işlevleri yönünden ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği için üzerinde uzlaşmış bir tanım yapmak gibi bir imkânı bulunmamaktadır. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının amaçları ve üstlendikleri fonksiyonlar dikkate alınarak çeşitli tanımlar yapılabilir (Günay,2013: 4-5).

Kalkınma Ajansları, sınırları belirlenmiş bir alanda merkezi hükümetin emri altında olmadan sosyo-ekonomik koşullarını iyileştirmek amacıyla kurulmuş olan kurumlardır (Çölkesen,2009:31).

Bir başka tanımlamaya göre BKA, girişimcilik ruhunu geliştirip ekonomik kalkınmayı sağlamak amacıyla merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapı içerisinde sınırları çizilmiş bir alanda kurulup yaptığı faaliyetlerin finansmanının ise kamu ve özel sektör tarafından karşılandığı kuruluşlardır (www.planlama.org E.T:20.07.2017).

Dünya Bankası'na göre BKA'ları, kalkınma hızını etkileyecek şekilde içsel ağırları kuran, yürüten ve destekleyen yapı olarak yer almaktadır. Bu tanımlamaya göre BKA'ların asli görevi istihdam sağlamak, KOBİ'lerin gelişimini desteklemek ve bölgenin ekonomik durumunu iyileştirip fırsatlar sağlamaktır (Kum, Eroğlu,2010:176-177).

Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA)'ne göre BKA; sektörel ve genel kalkınma yönünden problemleri belirleyen, bu problemlerin çözümüne yönelik alternatifler üreten ve bu çözümlerin geliştirilmesi için uygulamaya konulan projeleri destekleyen kurumlar olarak tanımlanmaktadır (Aktaran: Özer,2012:39).

Bu tanımlara bakarak BKA'lar ile ilgili 3 ana unsur belirleyebiliriz. Bunlar; kamu gücüne dayanması, ekonomik kalkınmayı hedeflemesi, coğrafi bölgeyi kapsamasıdır. Bu unsurlar BKA'lara hesap verebilirlik, yarar sağlayabilirlik, bütünleşme ve dahil olma, sürdürülebilirlik olmak üzere dört ana sorumluluk yüklemektedir (Tutar, Demiral,2007:69).

Kalkınma Ajanslarının ortak özelliği sınırları belirlenmiş bir coğrafi alanda ekonomik gelişimi sağlamaktır (Çotuk,2014:16-17). Ayrıca belirlenen coğrafi alanda yaşayan insanların ortak çıkarlarını gözetmek ve yatırım fırsatlarının değerlendirilmesi de bu ortak nokta içerisinde yer almaktadır. Kısacası Kalkınma Ajansları hakkında şu genel tanımı yapmak mümkündür:

-BKA, toplumsal kalkınmanın sağlanması amacıyla sınırları belirlenmiş bir alanda, kalkınma için gerekli tüm aktörlerin bir araya getirilip bölgenin ekonomik kalkınması için gerekli stratejik plan hazırlayan,

-Bu planın uygulanması için o bölgede ki aktörler arasında koordinasyon içerisine girilmesini sağlayan,

-Bölgede var olan potansiyelleri harekete geçiren ve bölge dışındaki kaynakları bölge içine çeken,

-Kısmen veya tamamen yerel veya merkezi yönetimlere finansman bakımından bağımlı olan,

-Yönetimsel bakımından ise koşullara göre değişen özerk yapılı kurumlardır (Çakmak,2006:66).

2.2. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tarihsel Gelişimi

1930'lu yıllardan önce dünyada kalkınmanın gerçekleştirilmesi için bölgesel kurum ve politikalara gereksinim duyulmamıştır. Dünya da yaşanan üretimden kaynaklanan ekonomik krizler, 2. Dünya savaşıyla ortaya çıkan yeni devletler ve sosyal, siyasal birlikteliği sağlamak için ülkelerin birliktelikler kurmaları gerek ülke içinde gerekse ülke dışında bölgesel dengesizliklere neden olmuştur. Bu doğrultuda ülkeler bu dengesizlikleri giderebilmek amacıyla kalkınma planları ve bölgesel politikalar oluşturma yoluna gitmişlerdir (Yücel,2014:4).

BKA'nın ilk örneği olarak ABD'de 1930'larda kurulan ve günümüzde hala varlığını sürdüren Tennessee Valley Authority (Tennessee Vadisi Yönetimi-TVA) varsayılmaktadır. TVA, federal hükümet tarafından kurulmuştur (Ünlü,2006:123).

TVA, ülkenin görece yoksul sekiz güney eyaletinin kalkındırılması amacıyla oluşturulmuştur. TVA ile Tennessee Nehrinin sahip olduğu doğal kaynakların geliştirilmesi, muhafaza edilmesi ve optimal olarak kullanılmasını sağlamak amacıyla planlama girişiminde bulunulmuştur. TVA, vadide yaşayan halka ucuz elektrik enerjisi temin etmek amacıyla kurulmuş olup o bölgenin iktisadi ve sosyal yönden kalkınmasında önemli rol üstlenmiştir. TVA projesi o dönemde çevresel kalkınmayı, sanayi yatırımları, istihdam ve tarımda üretimi bir bütünlük oluşturacak şekilde gerçekleştirmiştir (Yücel,2014:5-6).İkinci uygulamanın ise Güney İtalya'nın kalkınması amacıyla 1950 yılında kurulan La Cassaper il Mezzogiorno olduğu söylenmektedir (Çotuk,2014:20).

Türkiye'de BKA, ilk olarak 1950 ve 1960'lı yıllarda merkezi hükümetin öncülük ettiği kalkınma programlarına bilgi temin etmek, bu programların uygulanmasını ve izlenmesini denetlemek üzere kurulmuşlardır (www.tepav.org.tr 21.07.2017).Bu dönemlerde iktisat politikası olarak 'korumacı müdahaleci' görüş hakim olmuş, sosyo-ekonomik yönden gelişimini sağlayarak ülke kaynaklarının optimum kullanımını sağlamak, gerek ulusal gerekse bölgesel olarak istikrarlı ve dengeli büyümesini sağlamak, az gelişmiş bölgelerin gelişme potansiyelini arttırmak gibi sebeplerle bölgelere planlı olarak müdahale edilmiştir. Bu doğrultuda dönemin iktisat politikası aracı olarak talep yanlı Keynesyen politika öne çıkmıştır (Yılmaz,2011:30-31). Ayrıca 1960 yılında bölgeler arası gelişmişlik farklılığını azaltmak için beş yıllık Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur (Engin,2011:72-73).

1960 ve 1970'li yıllarda gelişmiş ülkelerin metropol bölgelerinde görülen sosyal ve ekonomik değişimler BKA'larının hızla çoğalmasına sebep olmuştur (Çakmak,2006:67). 1980'li yıllarda ise doğu bölgelerinde özel yatırımların başladığı görülmüştür (Saygın, Ultan,2016:84).

Avrupa birliğine üyelik süreci Türkiye'de BKA'larının kurulmasında ana sebep olmuştur. Birlik, küreselleşme ve yapısal uyum politikaları ile ilgili değişimler sebebiyle bölgesel planlamanın yeni bir anlayışla ele alınması için BKA'larının kurulmasını üye olacak ve aday olacak ülkelere istemiş ve bu nedenle Türkiye adaylık statüsünün verildiği 1999 Helsinki Zirvesi sonrasında BKA'larına önem vermeye başlamıştır (Çölkesen,2009:36).

Tablo 2:Kalkınma Ajansları Hakkında Bilgiler

BÖLGE	İLLER	KALKINMA AJANSI(KA)	KISALTMA	KURULUŞ YILI
TR31	İzmir	İzmir KA	İZKA	2006
TR62	Adana, Mersin	Çukurova KA	ÇKA	2006
TR52	Karaman, Konya	Mevlana KA	MEVKA	2008
TR83	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	Orta Karadeniz KA	OKA	2008
TRB2	Bitlis, Hakkari, Muş, Van	Doğu Anadolu KA	DKA	2008
TRC1	Adıyaman, Gaziantep, Kilis	İpekyolu KA	İKA	
TRC3	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	Dicle KA	DİKA	
TR10	İstanbul	İstanbul KA	İSTKA	2008
TRC2	Diyarbakır, Şanlıurfa	Karacadağ KA	KARACADAĞ	2008
TRA1	Bayburt, Erzincan, Erzurum	Kuzeydoğu Anadolu KA	KUDAKA	2008
TR21	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	Trakya KA	TRAKYAKA	2009
TR22	Balıkesir, Çanakkale	Güney Marmara KA	GMKA	2009
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	Güney Ege KA	GEKA	2009
TR33	Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak	Zafer KA	ZEKA	2009
TR41	Bilecik, Bursa, Eskişehir	Bursa Eskişehir Bilecik KA	BEBKA	2009
TR42	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	Doğu Marmara KA	MARKA	2009
TR51	Ankara	Ankara KA	ANKARAKA	2009
TR61	Antalya, Burdur, Isparta	Batı Akdeniz KA	BAKA	2009
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	Doğu Karadeniz KA	DOĞAKA	2009

TR71	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde	Ahiler KA	AHİKA	2009
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	Orta Anadolu KA	ORAN	2009
TR81	Bartın, Karabük, Zonguldak	Batı Karadeniz KA	BAKKA	2009
TR82	Çankırı, Kastamonu, Sinop	Kuzey Anadolu KA	KUZKA	2009
TR90	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon	Doğu Karadeniz KA	DOKA	2009
TRA2	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	Serhat KA	SERKA	2009
TRB1	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	Fırat KA	FKA	2009

Kaynak: Akbaş, Yüksel, 2015:78

Türkiye’de ise DPT’nin koordinatörlüğünde ulusal kalkınma planlarıyla uyumlu olarak bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak, bölgesel kalkınmayı hızlandırmak, sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla 25 Ocak 2006 tarihinde 5449 sayılı kanunla 26 adet İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması 2. Düzey (İBBS-2) biriminde BKA kurulması planlanmıştır (Çotuk,2014:22). Kalkınma Ajansları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının bağlı olduğu Kalkınma Bakanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmaktadır. Kalkınma ajanslarının tüzel kişiliği bulunmaktadır (Çalı,2011:427).

Genel olarak baktığımızda günümüzde dünyanın çeşitli bölgelerinde çok sayıda BKA bulunmaktadır. BKA, ilk başlarda yeniden yapılanma ve mekânsal planlama amacıyla kurulurken, daha sonraları bölgesel kalkınmanın daha etkili olması için daha fazla sorumluluk üstlenerek kurulmuştur. 1950 ve 1960’lı yıllarda BKA’nın ana görevleri yabancı yatırımcıları çekmek ve endüstriyel parkları yönetmekle sınırlıydı. Daha sonraları ise yerel ve bölgesel şirketlere mali olmayan hizmetler sunmak, iş merkezleri, işletme geliştirme merkezleri ve bilim parkları gibi daha da uzmanlaşmış toplumsal altyapıyı geliştirmeye kadar çeşitli görevler üstlendiği görülmüştür (Çakmak,2006:68-69).

2.3 Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaçları

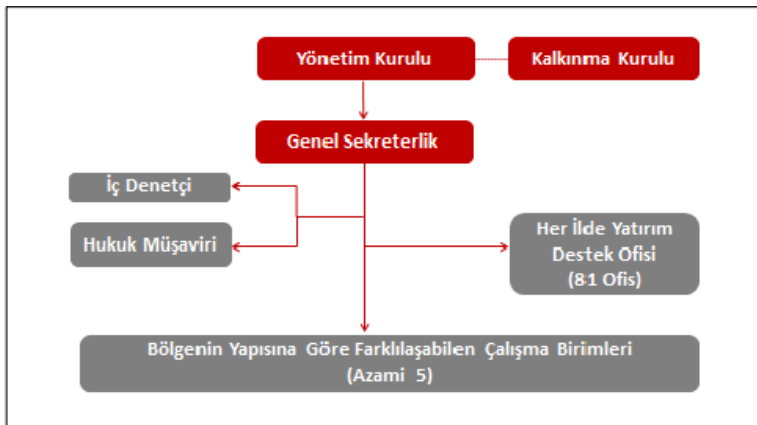
BKA'ların amaçları, kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plan ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliği sağlamaktır (Yeşildağ,Saçılık,Özkan,2014:35). Ekonomik açıdan bölgenin ekonomik kalkınmasını sağlamak, çevresel açıdan bölgenin çekiciliğini arttırmak, sosyal açıdan bölgenin sosyo-kültürel değerlerinin geliştirilmesini sağlamak kalkınma ajanslarının temel amaçlarıdır (Berber,Çelepçi,2005:148).

EURADA'ya göre ajansın, sektörel bazda sosyal ve ekonomik yönden araştırma yapmak, bilgilendirici veri bankalarının kurulmasının yolunu açmak, hem ulusal hem de uluslararası alanda bölgenin tanıtımını yapmak, bölgesel girişimcileri destekleyecek bilgiler vermek, yerel aktör ve dinamikler tarafından gerçekleştirilen yerel kaynakların sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı olarak tanımlanabilen endojen kalkınma potansiyeli konusunda kamu bilincinin güçlendirilmesini sağlamak gibi amaçları bulunmaktadır (Polat,Yılmaz,2014:141).

2.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının İdari Yapısı

Türkiye'de kalkınma ajanslarının idari yapısı; kalkınma kurulu, yönetim kurulu, genel sekreterlik ve yatırım destek ofisi olmak üzere 4 birimin birlikteliğiyle oluşturulmuştur. Kalkınma ajansının organları ve işleyiş yapısı Şekil(1)'de gösterilmiştir.

Şekil 1:Kalkınma Ajanslarının Organları ve İşleyiş Yapısı

Kaynak: Kalkınma Ajansları 2015 Yılı Genel Faaliyet Raporu,8

2.4.1.Kalkınma Kurulu

Ajansın danışma organıdır. Ajans, illerin dengeli bir şekilde temsil edilmesine olanak sağlayacak şekilde kurulduğu bölgede bulunan kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimlerden oluşmaktadır (Kalecik,2017:49).Temsil edecek kişi sayısı en fazla 100 kişiden oluşmaktadır. Kalkınma kurulu üyeleri kanun gereği Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenip Resmi Gazetede yayımlanmaktadır. Kalkınma kurulu üyeleri 4 yıl görev yapmaktadır. Kalkınma kurulu yılda en az 2 kere toplanmaktadır (Can,2011:52-53).

Kalkınma Kurulunun, işbirliklerini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek, politika tavsiyesinde bulunmak, tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kuruluna üye seçmek, politika tavsiyesinde bulunmak, tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kuruluna üye seçmek,ajans faaliyet raporlarını görüşmek, yönetim kuruluna önerilerde bulunmak gibi görevleri bulunmaktadır (Badem,2014:87-88).

2.4.2. Yönetim Kurulu

Ajansın karar alma organıdır (Eroğlu, Kum,2010:182).Tek ilden oluşan bölgelerde vali, büyükşehir belediye başkanı, il genel meclisi başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek 3 temsilciden birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşmaktadır. Ancak, birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulmuş bulunması halinde, yönetim kurulunda yer alacak temsilci Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından belirlenmektedir (Dede,2009:10).

Yönetim kurulunun başkanı validir. Kurul, ilk toplantısında kendi üyeleri arasında bir başkan vekili seçmektedir. Yönetim kurulu başkanlığı; ilk yıl ajans merkezi olarak tespit edilen ilin valisi tarafından, takip eden yıllarda birer yıl arayla illerin alfabetik sırasına göre o bölgedeki valiler tarafından dönüşümlü olarak yürütülmektedir (Eryılmaz, Tuncer,2013:179).

Yönetim kurulu üyeliği, üyelerin çalıştıkları kurum ve kuruluşlardaki görevlerini yapmalarına mani olmamaktadırlar. Yönetim kurulu üyeleri görevlerinden ayrılmış olsalar bile ajans ile ilgili gizlilik taşıyan bilgileri ve çalışırken ajansla ilgili öğrendikleri sırları açığa çıkaramazlar, kendilerinin veya başkalarının menfaatine hareket edemezler. Ayrıca yönetim kurulu üyeleri, sahibi ya da ortağı olduğu ticari işletmede kendileri, eşleri ve ikinci dereceye kadar olan kan ve kayın hısımlarını doğrudan ilgilendiren konularla ilgili toplantıya ve oylamaya katılamaz (Badem,2014:89).

Yönetim kurulu, ayda en az bir kere olmak üzere üye tamsayısının yarısından bir fazlası ile toplanmaktadır. Yönetim kurulu toplantılarına oy hakkı olmaksızın ajans genel sekreteri katılabilir (Can,2011:55).

2.4.3. Genel Sekreterlik

Yönetim kurulu kararlarını ve kalkınma kurulunun yönlendirmelerini uygulamaya koyan icrai nitelikli bir organdır. Bu bakımdan uzman personelden oluşan dinamik ve esnek bir yapılanma göstermektedir (Şimşek,2013:16).

Genel sekreterliğin sorumlu olduğu kurum yönetim kuruludur. Bu sorumluluk hiyerarşik olarak üst alt ilişkisinden farklılık göstermektedir. Özel girişimcilik, sivil toplum temsilcileri ve birbirinden farklı özellikleri olan kurumlardan oluşan çok aktörlü bir yapıya karşı sorumludur. Ayrıca bu sorumluluğu hesap verebilirlik ve şeffaflık bakımından önem taşımaktadır (Arslan,2016:38).

2.4.4. Yatırım Destek Ofisi

Bölge illerinde biri koordinatör olmak üzere, en çok 5 uzmandan oluşan ve yönetim kurulu kararı ile oluşturulan yatırım destek ofisleri kurulmaktadır. Yatırım destek ofislerinde istihdam edilen uzman personel sayısı, bölge ve ilin ihtiyaçlarına cevap veremezse yönetim kurulu kararı ve Kalkınma Bakanlığının onayı ile arttırılabilir. Görevleri ile ilgili yaptığı işlemlerden genel sekreterliğe karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Yatırımcılara sunulan hizmetler tamamen ücretsizdir (Zafer Kalkınma Ajansı, <http://www.zafer.org.tr> 24.07.2017).

Yatırım destek ofisi, Bölgesel Kalkınma Ajanslarında iç ve dış denetimi yapmaktadır. İç denetim de uzmanlaşmış bir iç denetim istihdamı öngörülmektedir. Ayrıca iç denetim konusunda Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Sekretere de görev verilmektedir. Dış

denetimi ise; İçişleri Bakanlığı hukuka uygunluk açısından, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ise performans değerlendirmesi açısından yapmaktadır (Dede,2009:10-11).

2.5. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Türleri

Kalkınma ajanslarının kuruluş biçimlerine göre, fonksiyonlarına göre, mali kaynaklarına göre ve faaliyetlerine göre bölgesel kalkınma ajansı olmak üzere 4 türü vardır.

2.5.1. Kuruluş Biçimlerine Göre Bölgesel Kalkınma Ajansı

Ajanslar, yerel ekonomik kalkınma sorununun tüm boyutlarını ele alma düşüncesiyle hareket etmektedir. Bu amaç doğrultusunda kuruluş biçimi bakımından sorunun bütün yönlerinin ele alınması gerekirken, uygulama da oldukça farklı şekilde incelenmektedir. Kuruluştaki yeri geldiğinde merkezi hükümetler etkili olurken yeri geldiğinde yerel yönetimlerin etkili olduğu görülmüştür (Yıldız,2013:70).

Kuruluş biçimlerine göre kalkınma ajansları;

- 1- Merkezi hükümet tarafından kurulan kalkınma ajansları
- 2- Yerel yönetimler tarafından kurulan kalkınma ajansları
- 3- Yerel ve bölgesel yönetimler tarafından kurulan kalkınma ajansları,
- 4- Kamu ve özel sektör ortaklığıyla kurulmuş kalkınma ajansları olmak üzere 4 gruba ayrılmaktadır (Ertaş,2013:88).

Merkezi hükümet tarafından kurulan kalkınma ajansları genellikle üniter devlet yapısının olduğu ülkelerde görülmektedir. Finansal kaynaklara erişim bakımından diğer ajanslara göre daha avantajlı yapıya sahiptir. Kısa vadeli hedeflere ulaşmak için kurulmuştur (Seyidoğlu,2015:20). Süreçten çok ürünlere odaklanmışlardır (Çakmak,2006:70).

Yerel yönetimler tarafından kurulan kalkınma ajansları yerel yönetim tarafından kurulmuştur. Yerel ihtiyaçlara ve kaynaklara yakın olmaları sayesinde daha gerçekçi ve istikrarlı politikalar üretmeleri bakımından avantajlı yapıya sahiptir (Denli,2013:69). Ancak bürokratik yönden yerel idarelere bağımlı oldukları için işlevselliği azdır (Tiftikçiğil,2010:77).

Yerel ve bölgesel yönetimler tarafından kurulan kalkınma ajansları esnek ve dinamik yapıya sahip oldukları için daha hızlı karar almaktadır. Ayrıca politik müdahalelere daha sınırlı olarak maruz kalmaktadırlar (Özkara,2012:85).

Kamu ve özel sektör ortaklığıyla kurulmuş olan kalkınma ajansları kamunun ve özel sektörün gerek metodolojik gerekse hedefler açısından ihtiyaçlarını göz önünde bulundurduğu için ekonomik, politik ve sosyal açıdan en uygun yapılardır. Kamu ve özel sektör ortaklığıyla kurulmuş BKA'lar kamu sektörünün yapısal kapasitesi ile özel sektörün operasyonel kapasitesini birleştirerek bölgesel kalkınma politikalarını oluşturmaktadırlar (Tiftikçiğil,2010:77). EURADA'ya göre diğer türlere göre daha verimli oldukları için bu türdeki kalkınma ajansları gelecekte daha fazla olma eğilimindedir (Eren, Cidecigiller,2011:395).

2.5.2. Fonksiyonlarına Göre Bölgesel Kalkınma Ajansı

Fonksiyonlarına Göre Bölgesel Kalkınma Ajansları Zayıf kalkınma ajansları ve kuvvetli kalkınma ajansları olmak üzere 2'ye ayrılmaktadır.

Zayıf(küçük) ajansların temel amaçları teknoloji transferi yapmak, bölgeye yatırımcı çekmek ve yatırımcılara bilgi sunmaktır. Kuvvetli(çok fonksiyonlu) ajansların ise uluslararası fonları yönetmekten altyapı geliştirmeye, geniş kapsamlı danışmanlık hizmetlerinden stratejik planlar oluşturmaya kadar birçok alanda işlerliği bulunmaktadır (Tamer,2008:13).

2.5.3. Mali Kaynaklarına Göre Bölgesel Kalkınma Ajansı

Güçlü BKA'ları ve zayıf BKA'ları olmak üzere 2'ye ayrılır.

Düzenli ve yeterli miktarda mali kaynağa sahip ve çok çeşitli finansman kaynaklarıyla donatılmışsa güçlü kalkınma ajanslarıdır. Kaynaklarının çoğunu AB ve diğer uluslararası fonlardan sağlıyor ve bunun dışındaki kaynaklar yetersiz ise zayıf kalkınma ajanslarıdır (Günay,2013:11).

2.5.4. Faaliyetlerine Göre Bölgesel Kalkınma Ajansı

Faaliyetlerine göre bölgesel kalkınma ajanları stratejik ajanslar, genel işlevli ajanslar, sektörel ajanslar ve yatırım çekici ajanslar olmak üzere 4'e ayrılır.

Veri bankaları oluşturmak, bölgeyi ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtmak, sektörel ve genel sosyal ve ekonomik faktörler üzerine araştırmalar yapmak, KOBİ'lere destekleyici bilgi sağlamak ve içsel potansiyele olan farkındalığı geliştirmek gibi amaçlar stratejik

ajansların faaliyet alanına girmektedir. Genel işlevli ajansların ana amacı, sektörler arası kalkınma projeleri oluşturmak, geliştirmek ve yönetmektir. Ekonominin yeniden yapılanması için müdahale projeleri üretilen KOBİ'leri ve Kamu sektörünü bu projelere dahil edilmektedir. Ayrıca bu türdeki ajanslar stratejik ajansların fonksiyonlarını da göz önünde bulundurmak zorundadır ve bu nedenle bu iki tip ajans çoğu zaman beraber hareket etmektedir. Sektörel ajanslar ise bölgedeki belirli bir sektör ya da faaliyeti (istihdam, kültür, turizm, perakende sektörü vb.) geliştirmek üzere kurulmaktadır. Belirli alanlar da geliştirdikleri projeleri uygulayıp yönetmektedirler. En sonuncusu olan yatırım çekici ajanslarının ana amacı ise tanıtım, kolaylık programları ve projeler üreterek iç ve dış yatırımcıları bölgeye çekmektir (Çakmak,2006:71).

2.6. Bölgesel Kalkınma Ajansının Gelir ve Giderleri

Her kurumda olduğu gibi ajanslarda gelir-gider kalemlerine sahiptir. Ajansın gelirleri; Kamusal gelirler, Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlardan sağlanacak kaynaklar, faaliyet gelirleri, bölgedeki sanayi ve ticaret odalarından aktarılan kaynaklar, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca yapılan bağış ve yardımlar ve önceki yıllardan devreden gelirlerdir (Bakır,Tuncel,2010:168).

Ajansın Giderleri ise; Plan, program ve proje giderleri, proje ve faaliyet destekleme giderleri, araştırma ve geliştirme giderleri, tanıtım ve eğitim giderleri, taşınır ve taşınmaz mal ile hizmet alım giderleri, yönetim ve personel giderleri, görevle ilgili diğer giderlerdir. Ayrıca ajansın yıllık personel giderleri toplamı, gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin yüzde 15'ini aşmamaktadır(<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060208-1.htm>31.07.2017).

2.7. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Görevleri

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Temel Görevleri;

1-Bölgenin sahip olduğu potansiyelleri, fırsatları, eksik yönleri ve tehdit unsurları dikkate alarak, diğer toplumlarla işbirliği halinde bölgenin öncelikleri tespit edilip orta ve uzun vadeli stratejiler geliştirmek,

2-En önemli görevi bölgeye yatırım çekmektir. Ajanslar bölge dışındaki firma ve yatırımcıların dikkatini bölgeye çekmek için bulunduğu bölgenin yatırım imkânlarını iyileştirmektedirler,

3-Ajanslar, merkezi hükümet tarafından bölgeye tahsis edilen fonları ve diğer kaynaklardan elde edilen fonların nasıl kullanılacağı ve yönetileceği konusunda aracılık etmektedirler (Erbaş,71-72),

4-Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik yönden destek sağlamak, bölge için yapılan plan ve programların uygulanması için hayata geçirilmeye çalışılan faaliyet ve projelere destek olmak; desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletmek,

5-Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından bölge plan ve programları yönünden önemli görülen diğer projeleri izlemek. Aynı zamanda bölgenin kırsal kalkınması için kapasitesini arttırmada yardımcı olmak ve bu yöndeki projeleri desteklemek,

6-Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği geliştirilerek bölgenin gelişimini gerçekleştirmek (Ciğeroğlu,2008:96-98),

7-Bölge plan ve programlarına uygun olarak kaynakları kullanmak ve kullandırmak,

8-Bölgenin kalkınmasını sağlayacak imkânları tespit edecek araştırmalar yapmak,

9-Bölgenin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak,

10-Küçük ve orta işletmeler ile yeni girişimcileri desteklemek (Kalkınma Ajansları 2015 Yılı Genel Faaliyet Raporu,7) olarak belirlenmiştir.

2.8. Bölgesel Kalkınma Ajanslarına Yöneltilen Eleştiriler

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının sahip olduğu görev ve işlevleri yanında eleştirildiği yönleri de vardır. Bu anlamda;

Kalkınma Ajanslarının bölgede var olan potansiyeli harekete geçirmesi, gelir dağılımını iyileştirmesi, bölgesel dengesizlikleri gidermesi, büyümenin etkilerini tabana yayması gibi olumlu bir rol oynadığı yönünde iddialar olduğu gibi mevcut yasanın önemli noktalarda eksikleri olması nedeniyle BKA'larından beklenen yararın olmayacağı yönünde iddialarda vardır (Maç,2006:6).

Ajansların ilgili kurum ve kuruluşlardan temin edebildikleri veriler yeterli değildir. Dolayısıyla Kalkınma Bakanlığı ile TÜİK'in veriler konusunda ortak çalışmalar yaparak

ulaşılabilir istatistiklerin ortak bir çalışma yapmaya olanak sağlayacak şekilde veri bilgi merkezleri oluşturmaları gerekmektedir (Dinler,2014:399).

Ülkemizin üniter bir yapıya sahip olmasına rağmen, BKA'ların yerelleşmeyi arttırıcı yönündeki faaliyetleri BKA'larına karşı sıcak bakılmamasına neden olmaktadır. Bunun ana nedeni ise merkezi devlet yapısının güçsüzleşeceği ve ülkemizin BKA'larla bölüneceği düşüncesidir (Karakoç,2012:15).

Tüzel kişiliği bulunan BKA'ları, tüm işlerinde özel hukuk hükümlerine tabidir. Buna bağlı olarak kalkınma ajansları yatırımcı kurum ve kuruluşların izin, ruhsat ve benzeri gereksinimlerini yatırım destek ofisleri aracılığıyla takip etmektedir. Bu durum kamu önceliğini göz ardı edip özel kesime hizmet etmesine; dolayısıyla hem bölge içi hem de bölgelerarası eşitsizliklerin giderilmesinde ajanslardan fazla beklenti içerisine girilmesine neden olmaktadır (Sevinç,2015:127).

Çok sayıda bölgede tarımsal etkinliklerin var olmasına rağmen Ziraat Odası, Ticaret Borsası, Ziraat Mühendisleri Odası temsilcilerine yer vermemesi, ülkemizde bir ile bağlı ilçeler arasındaki gelişmişlik farkı giderilmemesine rağmen ajansların bu farkı nasıl giderebileceğini belirtmemesi, bürokrasiyi azaltmak yerine yeni bürokrasilere sebep olması, iller ve bölgeler arasında çekişmelerin yaşanması ve denetim dışı olacak şekilde 26 adet yeni harcama birimi yaratılması, kalkınma ajanslarına yöneltilen olumsuz eleştirilerdendir (Akbulut, Göküş,2017: 85).

Bazı bölgeler fiziki ve sosyal yönden birtakım avantajlara sahiptir. Avantajlı bölgelerde kurulacak kalkınma ajansları bölgenin gelir, bilgi birikimi, yeterli teknik personel ve politik gücünü daha da iyileştirip bölgenin daha çekici hale gelmesine neden olacaktır. Bu durum yatırımcının dezavantajlı bölge de kendilerine ne kadar çok fırsatlar verilse de gitmekte isteksiz olmalarına neden olacaktır. Ayrıca dezavantajlı bölgelerde yatırımcılara ne kadar çok fırsatlar sunulsa da diğer bölgelerle rekabet etmekte güçlük çekeceği düşünülmektedir. Bir başka sorun ise bulunduğu bölgenin ekonomik gelişmişliğine göre gelir elde eden kalkınma ajansları, bölgesel dengesizliğin giderilmesi için az gelişmiş bölgelere daha fazla fon ayrılması gerekirken, yasa tasarısında bu durum açıkça belirtilmemiştir. Ayrıca yasada BKA'ların kullanacağı fonların kullanılmasına ilişkin temel ilkelere yer verilmemiş olması açısından eleştirilere maruz kalmaktadırlar (Pehlivan,2013:427).

AB bölgesel yatırım fonlarından yeterince yararlanamayan ve Türkiye’de faaliyet gösteren kalkınma ajanslarının bölgesel dengesizlikleri gidermek için yeterli imkânlarının olmadığı görülmektedir. Bu durum ise bölgesel dengesizliklerin giderilmesi için merkezi hükümetin yatırım ve teşvik uygulamalarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir (Cankorkmaz,2011:127).

Hem hükümetin hem de devletin temsilcisi olan vali, kalkınma ajansı karar organının başında bulunmaktadır. Bu durum merkezi teşkilatın ajans üzerinde etkin bir kontrol mekanizması kurduğu yönünde düşüncelere neden olmaktadır. Valinin karar organının başında bulunması ajansların özerk olma düşüncesine gölge düşürmektedir. Hiç şüphe yok ki valilerde görev yaptığı illerin menfaatlerine göre karar almaktadırlar. Valinin karar organının başı olarak görev yaptığı kurumda hiyerarşik bir yapının egemen olacağı düşünülmekte; oysaki yönetim kurulunun daha sivil nitelik taşıyan bir yapıya dönüştürülmesi ve genel sekreterin yetkileriyle görevinin orantılı olarak artırılmasıyla ajansların etkin ve verimli hale getirilebileceği düşünülmektedir (Sevinç,2015:127-128).

Dünyada üretim sistemindeki değişimle orantılı olarak büyük ölçekli kitlesel üretimden, küçük ölçekli ve esnek yapıya sahip olan KOBİ’lerin üretimine ağırlık verme eğilimi vardır. Bu değişim, ulusal ekonomi ve ulusal kalkınma anlayışı yerine yerelleşmeyi ve yerel kalkınmayı ön plana çıkaracaktır. KOBİ’nin ileri teknolojiden çok emek girdisine dayalı sanayileşme stratejisine ağırlık vermesi nedeniyle BKA’ların amacına ulaşamayacağı yönünde eleştiriler mevcuttur. Bir başka sorun ise, Kalkınma Ajansların anayasal tanımlara uymayan bir yapı içinde olmasıdır. Anayasaya göre kanun ile düzenlenmiş bir alanda yürütme organının düzenleme yetkisi bulunmaktadır. Bu nedenle kalkınma ajansların kurulmasında ve kaldırılmasında Bakanlar Kuruluna yetki verilmesinin Anayasaya aykırı olduğu yönünde iddialar vardır (Akgül,Uzay,Özsoy,Dağlı,2009:668).

Türkiye’de kalkınmayı etkileyen tüm kararların il bazında belirlendiği görülmektedir. Sebebi ise tüm idari, hukuki ve siyasi sistemin il bazında belirlenmesidir. Bu yüzden, sonradan tanımlanmış düzey 2 bölgeleri bazında örgütlenmiş kalkınma ajanslarının alınan kararlarda etkili olması mümkün değildir (Aydemir,Karakoyun,2011:49).

Bir diğer eleştiri ise BKA’ların verimli çalışma imkânına ilişkindir. Küçük, etkin ve çekirdek bir teknik kadroyla çalışması öngörülen BKA’lar zamanla, Kamu İktisadi Kuruluşu(KİK) gibi, istihdam alanı olarak görülebilir. Ayrıca yerel dinamiklerin ve siyasi

otoritenin müdahalesi ile hantal, siyasi müdahalelere açık, büyük ölçekli ve geniş kadrolu bir yapı haline gelebilir (Atak,2011:83).

2.9.Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansı Deneyimleri

Türkiye’de 5449 sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun”un yürürlüğe girdiği tarih olan 08.02.2006 tarihli kanundan önce de Kalkınma Ajansları vardı (Arslan,2010:111). Türkiye’de BKA’larına yönelik ilk uygulamalar 1990’lı yıllarda başlamıştır. Türkiye’de bu çalışmaların başlamasındaki asıl amaç yurt için de beklenen yerelliklerin kendi içsel dinamikler yanında, AB’ye katılma sürecini hızlandırmaktır. Ancak uygulama hataları ve kaynak yetersizliği nedeniyle proje aşamasında kalmıştır (Seker,Temel,Çetin,2014:519). Proje aşamasında kalan BKA modeli uygulamalarına örnekler:Güneydoğu Anadolu Projesi(GAP) çerçevesinde kurulan Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri(GİDEM), Ege Bölgesi için Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı(EGEV) ile Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı(EBKA) tarafından yürütülen çalışmalar, DPT’nin Doğu Anadolu Projesi içinde yer alan Ekonomik Kalkınma Ajansı(EKA)’dır.(Sezgin,2013:49). Ayrıca Mersin Kalkınma Ajansı ve Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi(MEKİK)’de bu tür uygulamalara örnek olarak verilebilir.

2.9.1.Güneydoğu Anadolu Projesi(GAP)-Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezi(GİDEM)

GİDEM’ler 15 Eylül 1997 tarihinde GAP Bölgesi’nde entegre, bölgesel kalkınmanın güçlendirilmesi ve sosyo-ekonomik eşitsizliklerin azaltılması programı çerçevesinde Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerinde hizmete açılmıştır (Hekimoğlu,Altındağ,2006:25). GİDEM Projesi kapsamında Adıyaman’da tekstil ve hazır giyim, Şanlıurfa’da organik tarıma dayalı ürünler, Diyarbakır’da mermer işleme, Mardin’de gıda ürünleri belirlenen faaliyetler arasında yer almaktadır (Sezgin,2013:49).

GAP idaresi, Türkiye Ticaret, Sanayi ve Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsalar Birliği, Türkiye Kalkınma Bankası ve Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı(KOSGEB) işbirliği içinde yürütülmüştür (Erçakar,2010).(https://www.mevzuatdergisi.com/2010/09a/01.htm13.01.2018).

GİDEM’ler yerli ve yabancı sermayeyi ülkeye çekmek, bölgedeki yatırımcılığı ve girişimciliği özendirmek, işgücü üretim ve teknolojisinin gelişmesini sağlamak,

yatırımcılar için danışmanlık hizmetleri vermek amacıyla kurulmuştur (Arslan,2010:111). GAP, yatırımcılar için danışmanlık hizmetleri vererek girişimcilerin iş ve yatırım ortamına katılmasını sağlarken, bir taraftan da üretim, işgücü ve teknolojinin gelişmesinde etkin olmayı hedeflemektedir. GİDEM'ler GAP'ın bölgeye getireceği faydalardan yararlanmak isteyen yatırımcılara, yatırımın nasıl ve nereye yapılacağı, yerli ve yabancı yatırımcılarla ortaklık kurma, iş kurma ve mevcut işi geliştirme konularında danışmanlık hizmeti vermektedir (Berber,Çelepçi,2005:152). GİDEM'lerin vizyonu ise, GAP Bölgesi'ndeki KOBİ ve girişimcilerin ulusal ve uluslararası alandaki rekabet güçlerini arttırmak olarak belirlenmiştir (Bozkurt,2014:71).

GİDEM planlandığı gibi işlemediğinden 31 Mart 2002 tarihinde kapatılmak istenmiş, ancak AB'nin onayladığı finansman anlaşması ile beş yıl daha uzatılmıştır (Tutar, Demiral,2007:73).

Tablo 3: GAP Bölgesi Yatırım Teşviklerinin Toplam Yatırım, Döviz Kullanımı ve İstihdam Durumuna Göre Dağılımı

Yıllar	Toplam Yatırım (Milyar TL)	Döviz Kullanımı	İstihdam (Kişi)	İhracat (Milyon Dolar)
1995	16 971 074	3 184 450	29 621	-
1996	4 803 493	4 415 242	17 845	-
1997	3 258 180	1 657 490	15 080	-
1998	2 819 607	2 691 842	22 193	547
1999	1 170 177	889 552	7 950	577
2000	1 136 179	2 483 108	9 321	535
2001	1 679 507	1 343 944	7 771	707
2002	2 102 327	2 548 114	11 607	683
2003	2 365 629	947 552	5 945	988
2004	1 666 821	783 564	11 320	1 586

Kaynak: Güneydoğu Anadolu Projesi'nde(GAP) Son Durum,2005,31-34

GAP bölgesinde yapılan yatırımlar, ilk yıllar da yüksekken daha sonraları düşme göstermiştir. Ayrıca GİDEM'lerin uygulanmaya başladığı 1997 yılından itibaren yatırımlar belli aralıklar da artış ve azalış göstermiştir. İstihdam ise 1995 yılında 29 621 kişi iken 1996'da 17 845'e düşmüştür. GİDEM uygulandıktan 1 yıl sonra istihdam 15 080 den 22

193'e yükselmiştir. Ancak istihdam daha sonra ki yıllarda bu rakamın üzerinde olacak şekilde bir artış göstermediği gibi bazı yıllarda düşüş gösterirken bazı yıllar da artış göstermiştir. GAP bölgesinde ihracat değerleri zamanla artış göstermiştir.

Bölge de devlet yatırımlarında artış olduğu gibi GAP'ın getirdiği verimlilik neticesinde yatırımcılar bu bölgeye çekilebilmiştir. 1995-2000 yılları arasında GAP'ta sanayi tesisleri sayısı yaklaşık iki katına çıkmıştır; ancak bu artış belirli sanayi ürünleriyle sınırlı kalmıştır. 1987-2001 yılları arasında Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ortalama tarımsal büyüme hızı %4,3, sanayinin yıllık ortalama büyüme hızı %2,2, hizmetler sektöründe yıllık ortalama büyüme hızı %3, yıllık ortalama büyüme hızı %3,2 olmuştur (Paksoy,Aydoğdu,2010:124-125).

2.9.2.Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı(EGEV)-Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı(EBKA)

Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı (EGEV), 1992 yılında Ege Bölgesi'ni ve İzmir'i özellikle yabancı yatırımcılara tanıtmak ve yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Ana hedefleri ise kaynak israfı olmadan verimli bir şekilde tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerini yürütmek, çeşitli kurum ve kuruluşlarca bağımsız bir şekilde yürütülen bölge ile ilgili çalışmalar koordine etmek olarak belirlenmiştir (Temizocak,2006:389). EGEV'in EBKA ile ilgili olan çalışmalarının yanı sıra İzmir Ticaret Odası(İZTO)'nda BKA'ların kurulması için çalışmaları da olmuştur. Bu sebeple 2001 yılında İngiltere ve İZTO ile işbirliği içinde olmuştur (Tutar,Demiral,2007:73).

Türkiye'nin ilk kalkınma ajansı olan Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı(EBKA),EGEV bünyesinde 1993 yılında kurulmuştur. İzmir'de kurulan EBKA, başta Fransa olmak üzere Avrupa'daki çeşitli kalkınma ajanslarından destek ve danışmanlık hizmetleri almıştır (Ercan,2012:56). EBKA'nın amaçlarından bir kısmı; Ege bölgesinin işbirliği içerisinde olması koşuluyla ulusal hedefler dikkate alınarak ortak amaç ve çıkarlar doğrultusunda ortak bir kalkınma stratejisi oluşturmak, yerel yönetimlerin sahip oldukları yetkiler genişleterek mali özerklik kazanmalarına yardımcı olmak, yerel yönetimlerin bölgesel çıkar, hedef ve amaçlarını belirlemek, bu hedefler çerçevesinde plan, proje ve stratejiler geliştirip girişimler de bulunmak, yabancı firmaların bölgede yapacakları yatırımlar için danışmanlık hizmeti vermek, bölgenin yatırım olanaklarını tespit ettikten sonra dokümanları hazırlayarak yabancı yatırımcılara tanıtmaktır (Altındağ, Hekimoğlu,2006:26). EBKA 1997 yılından itibaren EGEV'in bünyesinde anonim şirket

olarak varlığını sürdürmektedir (http://www.egev.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=88&Itemid=200 E.T:14.01.2018).

DPT tarafından hazırlanan illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında İzmir, 1996 yılında 3.sırada iken 2003 yılında da 3.sırada olarak değişim göstermemiştir. İzmir de 2003 yılında imalat sanayi gelişmişlik sıralaması 2,sağlık sektörü gelişmişlik sıralaması 2, eğitim sektörü gelişmişlik sıralaması 5'tir. Tarım sektöründe çalışanların toplam istihdam içindeki payı 1996 yılında %32,25 iken 2003 yılında %29 olmuştur. İzmir'de ekonomik faaliyet ağırlıklı olarak sanayi ve hizmet sektöründe yoğunlaşmıştır. 1988-1997 döneminde imalat sanayi iş yerleri sayısı %10,64'ten %9,74'e gerilemiş, imalat sanayi istihdam değerleri ise %9,24'ten %9,55'e yükselmiştir. (İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)).

2.9.3.Doğu Anadolu Projesi Ekonomik Kalkınma Ajansı Önerisi EKA

Doğu Anadolu Projesi içinde, DPT tarafından bölgenin ekonomik ve ticari yaşamını düzenlemek amacıyla Ekonomik Kalkınma Ajansı(EKA)'nın kurulması önerilmiştir.EKA'nın kurulması için Bölgesellik, Özerklik, Kamusalılık, Tamamlayıcılık ve Katılımcılık olmak üzere 6 tane ilke belirlenmiştir. Sanayi ve hizmet sektörleri ajansın temel faaliyet alanıdır. Ajansa, yatırımcılara ve işletmelere yatırım, finansman konularında bilgi verme, yönlendirme ve izleme görevleri verilmiştir. EKA'ya bu görevlerini yerine getirmesi için bilgi edinme, iştiraklerle ilgili, mali iç işleyişe ilişkin yetkiler verilmesi gerekmektedir (Altındağ, Hekimoğlu,2006:27).

EKA'nın örgütlenme şekli; yönetim kurulu, başkan, başkana bağlı 4 daire, bölge içi ve bölge dışında açılmış tanıtım bürolarından oluşmuştur. EKA'nın Merkez Teşkilatı ise tanıtım ve yatırım çekme, destekleme, girişim, emlak ve insan kaynakları dairelerinden oluşmuştur (Berber, Çelepçi,2005:153).

DAP Bölgesinde kişi başına düşen gelir düşük olduğu gibi bölge içi tasarruflar da düşüktür. Bölge de bulunan terör eylemleri nedeniyle bankalar yatırımcılara kredi vermekte isteksiz davranmaktadırlar. DAP Bölgesi'nde sermaye yetersizliği nedeniyle işletmeye geçememiş, yarım kalmış yatırımlar bulunmaktadır. Bütün bunlar bölge ekonomisini olumsuz etkilediği için iyileştirilmesi yoluna gidilmelidir. Bu sorunları gidermek için EKA, kendisine verilen görevleri daha iyi yapması ve politik

dalgalanmalardan daha az etkilenmesi için sahip olduğu durumdan daha özerk hale getirilmelidir. Ayrıca EKA'nın etkinliğinin sağlanması için daha geniş yetkilerle donatılması gerekmektedir. Bu yetkilerden en önemlisi ise sanayi arazisi ve tesisi arzı konusunda olmaktadır. EKA'nın iştirakiyle ya da onun öncülüğünde kurulacak "Gayri Menkul Yatırım Ortaklıkları" yoluyla girişimcileri desteklemek ve teşvik etmek için girişimciye alt yapısı hazır sanayi parseli ve hazır fabrika binasını temin edilebilir. Bu, girişimciye kiralama ya da satış yoluyla olabilir (Doğu Anadolu Projesi Ana Planı,2000)

2.9.4.Mersin Kalkınma Ajansı-Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi(MEKİK)

1999 yılında Mersin Ticaret ve Sanayi Odası(MTSO) tarafından Mersin'de Kalkınma Ajansı girişiminde bulunulmuş ve bu girişime işlerlik kazandırmak için "Kalkınma Ajansı Proje Koordinatörlüğü" kurulmuştur. Ancak ildeki kurumlar arası rekabet ve bütçede anlaşmazlık nedeniyle gündemden düşmüş ve beklemeye alınmıştır. 2001 yılında ajansın tekrardan başlatılabilmesi için çalışmalar başlamıştır. Öncelikle ilde önemli görülen sektörler için AB'de başarılı olmuş olan Infi-Murcia, Shannon, Alsace, Le Havre kalkınma ajanslarından ve EURADA'dan danışmanlık ve bilgi desteği alınmıştır. MTSO bünyesinde 2002 yılında Mersin Kalkınma Ajansı kurulmuştur (Okutucu,2006:400). Mersin Kalkınma Ajansının görevleri; bölgenin alt yapısını iyileştirmek, kamu kurum ve kuruluşlarını, uluslararası örgütleri ve sivil toplum örgütlerini yörenin gelişmesi için yönlendirmek ve yörenin gelişimi için politikalar geliştirmek, ulusal ve uluslararası yatırımcıları bölgeye çekmek ve bu kişilere rehberlik etmek, yerli ve yabancı firmalar arasında bilgi alışverişini sağlamak, KOBİ'lerin gelişimini sağlamak, rekabet gücünü arttırmak ve dışa açılmasını desteklemek, Avrupa Birliği Yerel Bilgi Bürosunu işletmek ve AB ile entegrasyonu desteklemek, bilimsel, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar da çalışmalar yapmak ve çeşitli alanlar da organize çalışmaların da bulunmak, Mersin'in gelişmesi için bilgi bankası oluşturmak, bölge ve ajans ihtiyaçları için çeşitli dokümanları yayımlamak olarak belirlenmiştir (Berber, Çelepçi,2005:153).

Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi(MEKİK) 2004 yılında kurulmuş ve MTSO bünyesinde Mersin Kalkınma Ajansının görevleri MEKİK'e devredilmiştir. Konseyin kurucu üyeleri arasında yer alan kurumlar; Valilik, Mersin Milletvekili, Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Akdeniz İhracatçı Birlikleri, Ticaret ve Sanayi Odası, Mersin Esnaf ve Sanatkârlar Birliği, Mersin Sanayici ve İşadamları Derneği, Ziraat Odası, Deniz Ticaret Odası, Tarsus Sanayici ve İşadamları Derneğidir. Konsey'in başlıca amacı Mersin'in

ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan canlanmasını, gelişmesini sağlamak ve yaşam kalitesini yükseltmektir. Bu doğrultu da Mersin'in sorunlarının konseyde görüşülmesi, ortak kararlarının alınması ve uygulanmasıyla hızlı çözümlerin üretilmesi esas alınmıştır (Bozkurt,2014:73).

Mersin Kalkınma Ajansı diğer ajanslardan farklı olarak toplumsal sorunlarla da ilgilenmiştir. Ayrıca görevleri arasında, göç alan Mersin ilinin göç sonucu ortaya çıkan sorununun çözümüyle ilgili çalışmalara da yer verilmiştir (Arslan,2010:98).

Mersin, liman ve serbest bölgesi olması nedeniyle ticaret ve hizmet sektöründe en önemli ildir. Ancak aldığı göç alması ve Irak sorunu; ilin sosyal ve ekonomik yönden bozulmasına, işsizlik ve güvenlik sorununa neden olduğu gibi refah seviyesinin de hızla düşmesine neden olmuştur (Okutucu,2006:399).DPT tarafından hazırlanan illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması 1996 yılında 10.sırada iken 2003 yılında 17.sıraya gerilemiştir. 2003 yılında imalat sanayinde gelişmişlik sıralaması 21,sağlık sektörü gelişmişlik sıralaması 51, eğitim sektörü gelişmişlik sektörü 26'dır. Bu veriler gösteriyor ki sağlık sektörü diğer sektörlerle göre gelişme gösterememiştir ve diğer sektörlerin de geliştirilmeye ihtiyacı vardır. Mersin ili istihdam ağırlıklı olarak tarım sektöründe yoğunlaşmıştır. Turizm sektörü hızla gelişme göstermiştir. Ayrıca 2003 yılında Mersin ilinin GSYİH'ya katkısı %2,7'dir. Bütün bunlar gösteriyor ki Mersin ilinin gelişimi için esnek, rekabetçi, dinamik, yenilikçi, potansiyelleri en iyi şekilde değerlendirebilme imkânı tanıyacak şekilde yeni arayışlar içine girilmeli, var olan kurumlar da iyileştirme yoluna gidilmeli veya yeni kurumlar oluşturulmalıdır (İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTA ANADOLU KALKINMA AJANSI(ORAN) VE KAYSERİ İLİ ÜZERİNDE İNCELEME

Bu bölüm de Orta Anadolu Kalkınma Ajansı hakkında genel bilgi verildikten sonra Kayseri ilinin ekonomisi hakkında bilgi verilecektir.

3.1.Orta Anadolu Kalkınma Ajansı

Ulusal, bölgesel ve yerel kalkınmanın sürdürülebilir bir düzeye erişmesi, iller ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması için çeşitli politika ve yöntemler geliştirilmiştir. Bunlar arasında farklı bölgeleri de içine alan bölge planları bulunmaktadır. Bu bölge planlarının oluşturulmasındaki temel amaç; bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması, refah seviyesinin yükseltilmesi, plansız kentleşmenin neden olduğu sorunların giderilmesi ve bölgelerin sahip olduğu potansiyellerin tespit edilmesidir. Türkiye, yerelden gelen bölgesel kalkınma çabalarını merkezin yönlendirmesi ile oluşan kalkınma çabaları ile bütünleştirmeyi amaçlamaktadır. Bölge planlama uygulamalarının tüm bölge düzeyinde yaygınlaştırılması ve kalkınma ajanslarının kurulması bu amaca ulaşmak için atılan adımların en önemlileridir. Bu adımların atılmasındaki amaç, yerelin sahip olduğu içsel kalkınma dinamiklerini harekete geçirmektir (Palancıoğlu,611).

Bu amaçla “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun”un 3. maddesine dayanılarak T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının Koordinasyonunda, 25.07.2009 tarih ve 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Kayseri, Sivas ve Yozgat illerini kapsayacak şekilde Orta Anadolu Kalkınma Ajansı kurulmuştur (DPT, İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı:3). <http://docplayer.biz.tr/6021886-T-c-orta-anadolu-kalk%C4%B1nma-ajans%C4%B1.html>15.10.2017)

3.1.1.Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Amaçları ve Öncelikleri

Oran'ın amaçları, 4 Sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnemesi'nin, 'Amaç ve Kapsam' başlığı altında düzenlenmiştir (ORAN Faaliyet Raporu 2018,5).

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, 5449 sayılı Kanun'a göre:

-Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini teşvik etmek,

-Kaynakların etkin kullanımını sağlamak ve bölgenin sahip olduğu potansiyeli ulusal kalkınma plan ve programları doğrultusunda bölgenin gelişmesini sağlayacak şekilde uygulamaya geçirmek,

-Sürdürülebilir bir ortam sağlamak,

-Hem bölge içi hem de bölgeler arası gelişmişlik farkını en aza indirmek amacıyla kurulmuştur (ORAN Faaliyet Raporu 2016,24).

ORAN, bölgenin sahip olduğu potansiyellerin sürdürülebilir, katma değeri yüksek ve yenilikçi ürün üretimini sağlamak için stratejik öneme sahip sektörlerin desteklenmesi, bölgede bulunan işletmelerin kapasitelerinin geliştirilmesi, tarımsal ürünlerin katma değerinin artırılması, bölgenin turizm altyapısının iyileştirilmesi şeklinde önceliklere sahiptir(2010, 2011,2012 Yılları KOBİ Programları Etki Analizi Raporu,2016:9).

3.1.2. Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Görev ve Yetkileri

ORAN, 5449 Sayılı Kanun ve 4 Sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilat Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnemesince belirlenen görev, yetki ve sorumluluklarını yerine getirmektedir (ORAN Faaliyet Raporu,2018:6).

ORAN'ın görev ve yetkilerini sıralayacak olursak:

-Teknik yönden destek vererek yerel yönetimlerin planlama çalışma yapmalarına imkan vermek.

-Bölge plan ve programların uygulanması için yürütülen faaliyet ve projelere destek vermek ve bu amaç doğrultusunda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulanma sürecini izleyerek değerlendirmek,

-Bölgenin kırsal ve yerel kalkınması için yürütülen plan ve programları desteklemek,

-Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve STK'lar tarafından yürütülen ve o bölge için önemli görülen plan ve programlar açısından projeleri izlemek. Ayrıca kamu kesimi, özel kesim ve STK'lar arasındaki işbirliğinin geliştirilerek bölgenin gelişme yönündeki hedeflerini gerçekleştirmek,

-Bölge plan ve programlarında belirtilen amaç doğrultusunda ajansa tahsis edilen kaynakları kullanmak ve kullandırmak,

-Bölgenin potansiyelini tespit etmek, ekonomik ve sosyal yönden gelişimini sağlamak ve rekabet gücünün artırılması yönünde araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek,

-İlgili kuruluşlarla işbirliği yaparak bölgenin iş ve yatırım imkânlarını ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtmak,

-Bölge illerindeki kamu kurum ve kuruluşların, yatırımcıların görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari işleri, kanunda belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip etmek,

-Kuruluşların ilgi alanına giren yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda işbirliği yürüterek KOBİ'leri ve yeni girişimcileri desteklemek,

-Türkiye'nin katıldığı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu program doğrultusunda proje geliştirilmesi yönündeki faaliyetleri desteklemektir (ORAN Faaliyet Raporu 2016).

3.1.3. Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Misyonu ve Vizyonu

Bölgenin sosyal ve ekonomik olarak kalkınmasını sağlayan, bölgenin kalkınması için yapılan faaliyetlerde tüm paydaşlar için koordinasyon sağlayan ve yönlendiren bir merkez konumunda olmayı misyon edinmiştir. Dinamik kadrosu ve güçlü kurumsal yapısıyla alanında uzmanlaşmış kişilerin, bölgesel kaynak ve potansiyelleri katılımıcılığı ve

işbirliğini temel alarak bölgenin gelişimine yön verecek şekilde değerlendiren, bölgesel kalkınmada öncü kurum olma vizyonu edinmiştir (<http://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/misyon-ve-vizyon>18.10.2017).

3.1.4. Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Yapısı

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı;

-Kalkınma Kurulu

-Yönetim Kurulu

-Genel Sekreterlik

-Yatırım Destek Ofisleri olmak üzere 4 ana teşkilat yapısına sahiptir (Ünlü, Yıldız,2014:537).

3.1.5. Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Gelir ve Giderleri

28.09.2006 tarih ve 26303 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği”nin 15-20. Maddeleri bütçeye ilişkin hükümler içermektedir. Bütçe, bir metin ile ekli cetvellerden oluşmaktadır. A Cetveli, gelir tahminlerini türleri itibariyle gösterirken B Cetveli ise harcamalar için öngörülen ödenekleri göstermektedir.

Gelir Bütçesi;

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun’un ‘Gelirler ve Yönetilecek Fonlar’ başlıklı 19. Maddesinde Kalkınma Ajanslarının gelir kalemleri sıralanmıştır. Ajans’ın gelir bütçesi A Cetvelinde gösterilmektedir. Ajansın gelirleri merkezi yönetim bütçesinden aktarılan paylar, il özel idarelerinden aktarılan paylar, belediyelerden aktarılan paylar, sanayi ve ticaret odalarından aktarılan paylar, AB ve diğer Uluslararası kaynaklardan sağlanacak fonlar, faaliyet gelirleri, bağış ve yardımlar, alacıklardan tahsilat, destek ödemelerinden iadeler, diğer gelirler ve ret ve iadeler ’den oluşmaktadır.

Gider Bütçesi;

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun’un ‘Giderler’ başlıklı 20. Maddesinde Kalkınma Ajanslarının gider bütçesi sıralanmıştır. Gider bütçesi B Cetvelinde gösterilmektedir. Ajans giderleri genel hizmetler, genel yönetim hizmetleri, izleme değerlendirme ve koordinasyon hizmetleri, plan, program

ve proje hizmetleri, tanıtım ve eğitim hizmetleri, proje ve faaliyet destekleme hizmetleri, proje destekleme hizmetleri ve faaliyet destekleme hizmetlerinden oluşmaktadır(Orta Anadolu Kalkınma Ajansı 2016 Bütçesi)

3.2.Kayseri İli Üzerinde İnceleme

Bu bölümde, Kayseri ilinin temel ekonomik sektörler üzerinde durumu ele alınacak ve ayrıca ORAN'ın kuruluşundan sonra Kayseri ekonomisi üzerindeki etkisi değerlendirilecektir.

3.2.1.Sanayi

Kayseri ilinin, ulaşım yönünden elverişli bir coğrafya da bulunması, enerji imkânları ve yeraltı kaynakları bakımından zengin olması yanında sanayi yönünden de gelişmiş bir bölge olduğu söylenebilir. Kayseri eski çağlardan beri ticaret merkezi olarak kullanılmıştır. Kültepe Höyüğünde(Kuruluşu M.Ö 3000'lere dayanmaktadır) yapılan kazılar sonucunda bronz, bakır, kurşun, altın, gümüş gibi madenlerin kullanıldığı; 'ticaret mektupları' olarak bilinen siparişin miktarını, gönderileceği günü, ödemenin vadesini vs. belirten yazılar yazıldığı görülmüştür. Asurlular, Hititler ve Frigler dönemlerinde Kayseri birinci sınıf ticaret ve sanayi yönünden önemli bir merkez konumundaydı. Aynı şekilde Kapadokya, Roma ve Bizans dönemlerinde de Kayseri'de ticaretin önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Bu dönemlerde darphane kurulmuş, gümüş ve bronz sikkeler basılmıştır. Ayrıca Selçuklular döneminde çok sayıda kervansarayın hizmete açılması ve bu ticaret yolları üzerinde güvenliğin sağlanması Kayseri'nin ticaret ve sanayi bölgesi olarak kullanılması yönünde önemini arttırmıştır (Özaslan,2003:164).

Kayseri'de sanayi alanında yapılan en önemli gelişme Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yapılan kamu yatırımlarıdır. 1920'lerin sonlarında demiryolu ve elektrik santralleri, tank, uçak gibi araçların montajını ya da onarımıyla uğraşan fabrikalar açılmıştır. Ayrıca 1930'lu yıllarda karayolu yapımına önem verilmiş ve bu dönemde birçok yatırım yapılmıştır. 1926 yılında Kayseri Tayyare Fabrikası, Bünyan Halı İplik Fabrikası ve Tank Tamir Fabrikası, 1927 yılında açılan Ankara-Demiryolu, 1929'da Bünyan Hidroelektrik Santrali, 1930'da Kayseri-Sivas-Samsun karayolu, 1933'te İli Akdeniz'e bağlayan Kayseri-Ulukışla Demiryolu, 1935'te kurulan Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası sanayinin gelişmesinde önemli katkılar sağlamıştır. 1950'lerde Kayseri'de özel kesim yatırımları artış göstermiş ve kamu yatırımı olarak 1955 yılında açılan Şeker Fabrikası eklenmiştir. 1960'larda gıda,

dokuma ve metal eşya-makine imalatı sanayide önemli yer tutmuştur (http://www.kayserikent.com/list/list.asp?ktgr_id=64029.10.2017).

1970'li yıllar imalat alanında gelişen sanayinin çeşitlendiği ve ölçeğinin büyüdüğü dönemdir. Daha önceki yıllarda gıda ve dokuma alanlarından sonra gelen metal eşya, makine, sanayinin 1970'lerde öne geçtiği görülmüştür. Bu dönemde imalat sanayi alanında büyük işletmelerin yanında küçük ve orta ölçekli işletmeler de faaliyette bulunmuştur. Büyük işletmelerin başında, Hema Traktör Fabrikası, ÇİNKUR Çinko-Kurşun Fabrikası, Erciyes Boru Fabrikası, TAKSAN Takım Tezgahları Fabrikası, HES Kablo Fabrikası, Bünyan Döküm Makine Alet Fabrikası, Asya Madeni Eşya ve Emaye Fabrikası gibi fabrikalar metal eşya-makine dalında yer almaktadır. Dokuma alanında Karsu Tekstil, Atlas Halı Fabrikası, Saray Halı Fabrikası gibi işletmeler yer almaktadır. Gıda alanında ise Meysu, Kemsan, Garipsu, Kayseri Yem Fabrikası gibi işletmeler faaliyet göstermektedir.1980'li yıllara gelindiğinde büyük işletmelerin sayısında artış yaşanmış, özellikle uygulamaya konulan teşvik sistemi ile 1985 yılından itibaren yatırım yapanların sayısı artış göstermiştir. Ayrıca Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması, altyapının tamamlanması ve 1989 yılında bu bölgeye teşvik sistemi içerisinde ikinci derecede kalkınma da öncelikli yöre statüsü verilmesi Kayseri'de kurulan büyük işletme sayısının artmasına neden olmuştur (Gündüz,2006:93-94).

OSB'ler, sanayinin yapılması uygun olan yerlerde yapılmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, kentleşmeyi yönlendirmek, kaynakların rasyonel kullanılmasını sağlamak, bilgi ve bilişim teknolojilerinden faydalanmak, sanayi dallarının belirli bir düzen ve plan dahilinde gelişmesini sağlamak ve amaca ulaşabilmek için de sınırları belirlenmiş arazi parçalarında imar planları çerçevesinde gerekli idari, sosyal ve teknik altyapı alanlarıyla küçük imalat ve tamirat, ticaret eğitim ve sağlık alanları, teknolojik geliştirme bölgeleri ile donatılıp belirli bir sistem dahilinde planlı bir şekilde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve 4562 sayılı Kanun'a göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgeleri olarak tanımlanmaktadır (Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği,2009:3).Türkiye'de bölgelerarası dengesizliği gidermek, kalkınmanın sağlanmasını sağlamak için gelişmiş sanayi bölgelerinin kurulması önem taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda Organize Sanayi Bölgeleri, kaynakların etkin kullanılması, yeni yatırımların teşvik edilmesi, istihdam olanaklarını artırılması ve bölgesel kalkınmanın gerçekleşmesini sağlamak için kurulmuştur (Değirmenci,2014:640).

Kayseri Organize Sanayi Bölgesi ise, 1976 yılında kurulmuştur. Yatırım, üretim, istihdam ve ihracatı ile ülkemizde bulunan 300 civarında OSB'ler arasında 10. sırada yer almaktadır. Mimarsinan OSB'nde yer alan firmalar genellikle inşaat, mobilya, gıda, metal, mermer, plastik, çelik kapı, tekstil, elektrik-elektronik ve cam sektörlerinde faaliyet göstermektedir. İncesu OSB ise demiryolu taşımacılığını kolaylaştırmak için TCDD Yük İndirme Bindirme Merkezi olarak planlanmıştır ve şuanda proje aşamasındadır (Kayseri Yatırım Rehberi,2017:33-35).

Bölgenin gelişmesini sağlamak, rekabet düzeyini arttırmak için ilk olarak Kayseri O.S.B kurulmuştur. Ardından sırasıyla İncesu O.S.B ve Mimarsinan O.S.B kurulmuştur. Geniş bir alanı kapsayan Kayseri O.S.B istihdam ettiği kişi sayısı, üretim yapan tesis sayısı, parsel sayısı diğer O.S.B'ne göre oldukça yüksek seyretmektedir.

Tablo 4: Kayseri İline Ait Organize Sanayi Bölgelerine Ait Bilgiler

	Kayseri O.S.B.	İncesu O.S.B.	Mimarsinan O.S.B.
Kuruluş Yılı	1976	1996	1998
Alanı(Hektar)	2.199	742	604
Parsel Sayısı	1.241	150	372
Üretim Yapan Tesis	1.166	30	192
İnşaat Halindeki Tesis	91	35	109
Çalışan	65.000	1300	5000
Yatırıma Hazır Boş Parsel	16	25 adet/800.000 m ³	7

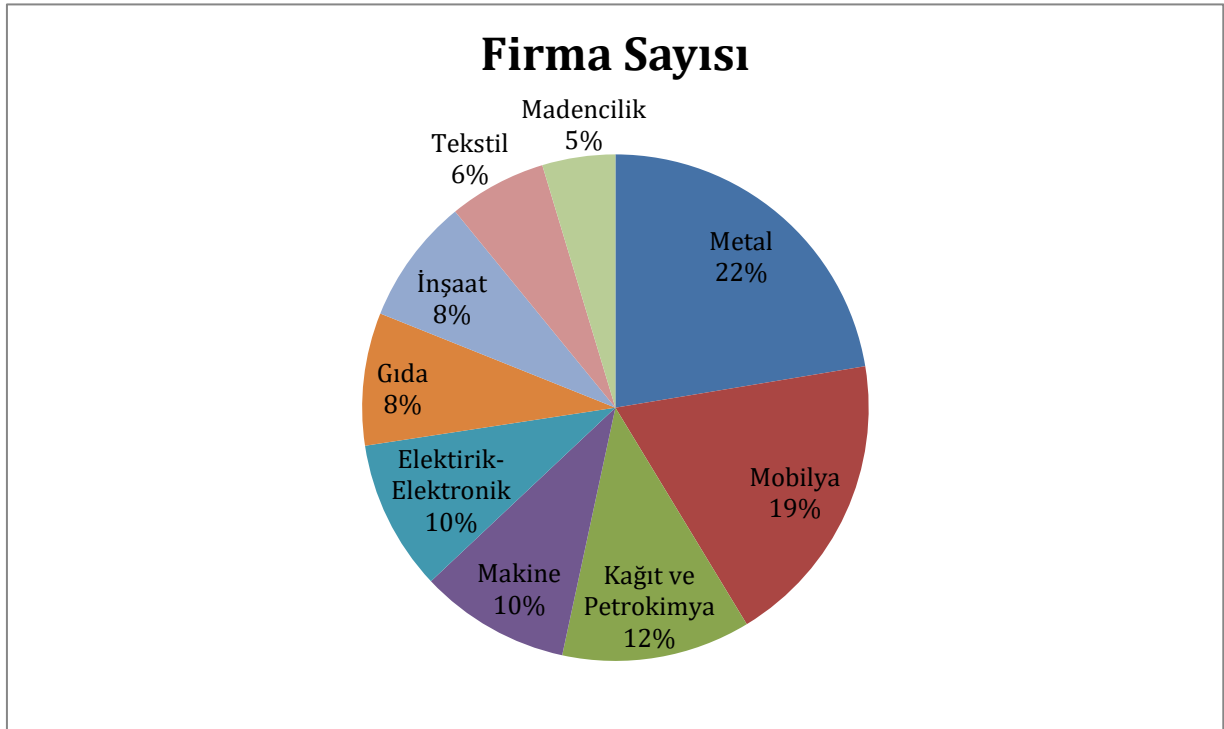
Kaynak: Kayseri Yatırım Rehberi, 2017

1980-1997 yılları arasında Kayseri'nin başlıca uzmanlaşmış olduğu sektörler gıda, tekstil ve metal eşya/mobilya sektörleridir. 1980 yılında, Kayseri tekstil işletmeleri Türkiye toplamı içinde %0,24'lük paya sahipken 1997'de %0,30'a yükselmiştir. Ayrıca Kayseri tekstil sektörünün Türkiye imalat sanayisi toplam katma değeri içindeki payı ise, 1980'de %0,93 iken 1997'de %0,72'ye düşmüştür. Türkiye toplamı içinde, Kayseri'deki metal eşya/mobilya sektöründeki işletmelerin sayısı 1980'de %0,53 iken 1997'de %0,58'e yükselmiştir (Karaduman,2009:62).

2000'li yıllarda Kayseri ilinde, şehirleşme oranı, yıllık nüfus artış oranı ve sanayi iş kollarında çalışanların istihdam içindeki payının Türkiye ortalamasının üstünde yer almaya başladığı görülmüştür. 2000 yılında sanayi alanında istihdam edilen nüfus oranı%15,6'dır. 2000-2010 yılları arasındaki zaman dilimin de kentte nüfus %75, istihdam nüfusu %96 ve

sanayi de çalışan nüfus oranı ise %79 oranında artmıştır. 2011 yılında sanayi alanında istihdam edilen nüfus 49470 iken,2012 yılında 56825(%14,87 artış), 2013 yılında 62664(%10,28 artış), 2014 yılında 68199(%8,83 artış), 2015 yılında 69847(%2,42 artış), 2016 yılında 73676(%2,46 artış), 2017 yılın da 65870(10,60 azalış), 2018 yılın da 70303(6,73 artış) kişi olmuştur (TOBB;2011;2012;2013;2014;2015;2016;2017;2018). Verilere göre Kayseri de sanayi alanında istihdam edilen nüfus her yıl artış göstermektedir.

Şekil 2: Kayseri de Bulunan Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı

Kaynak:Kayseri Sanayi Odası, 13.07.2019.

Kayseri de firmaların sektörel dağılımına baktığımız da en çok firmanın bulunduğu sektör Metal Sektörüdür. Ardından mobilya sektörü takip etmektedir. Ayrıca Metal Sektörü daha güçlü olmasına rağmen Kayseri mobilya şehri olarak bilinmektedir. En az sayı da firmanın olduğu sektör ise Madencilik Sektörüdür.

Kayseri ilinin sanayi alanındaki ekonomik seyrini TR72 Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştıran Tablo5-6 sırasıyla aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 5:Sanayi Gayrisafi Yurtiçi Hasılanın Gelişimi(Bin TL)

Yıllar	Türkiye	TR72 Bölgesi	Kayseri		
			Kayseri deki GSYİH Değeri	Türkiye deki Payı(%)	Bölgede ki Pay(%)
2013	501 220 607	12 630 678	9 360 517	1,86	74,10
2014	576 440 635	13 421 613	10 251 889	1,77	76,38
2015	652 582 965	15 421 613	11 462 499	1,75	74,32
2016	735 168 540	17 783 052	13 049 012	1,77	73,37
2017	905 819 274	21 848 706	16 168 223	1,78	74

Kaynak:TÜİK, 12.07.2019

Tablo 5'e göre sanayi alanında GSYİH değeri Kayseri, TR72 Bölgesi ve Türkiye de ki değerleri nominal olarak artış göstermiştir. Ayrıca Kayserinin Türkiye GSYİH içinde sanayi değerleri 2013 yılında 1,86 iken 2017 yılına gelindiğinde 1,78'e düşmüş, TR72 Bölgesinde ise 2013 yılında 74,10 iken 2017 yılında 74 seviyesine düşmüştür. Ayrıca TR72 Bölgesi içinde Kayseri'nin GSYİH'daki payın büyük çoğunluğuna sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6:İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları

Yıllar	Türkiye	TR72 Bölgesi	Kayseri		
			Kayseri	Türkiye deki Payı(%)	Bölgede ki Payı(%)
2013	3 397 724	85 961	49 007	1,44	57,01
2014	3 434 912	87 227	50 332	1,46	57,70
2015	3 498 586	89 085	51 950	1,48	58,31
2016	3 608 470	91 897	54 027	1,49	58,79
2017	3 696 004	95 213	56 306	1,52	59,13

Kaynak:TÜİK, 12.07.2019

Kayseri de bulunan girişimcilerin sayısı Türkiye'deki payı ve TR72 Bölgesinde ki payı her yıl artış göstermektedir. Ayrıca TR72 Bölgesi ile karşılaştığımız zaman Yozgat ve Sivas illerine göre Kayseri'deki girişimci sayısının daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.2.Ticaret

Kayseri ili dış ticarete katkısıyla Türkiye'nin önemli döviz geliri sağlayan illerinden birisidir. İthalat yoluyla ise ülkeye teknoloji ve bilgi transferi sağlamaktadır. Dış ticaret, istihdamı arttırıp gelir seviyesini yükselttiği için ülke halkının yaşam standartlarını yükseltmektedir. Dış ticaret ülke için gerekli olan malı temin ettiği gibi ülke de fazla olan mal için de pazar imkânı sağlamakta, ölçek ekonomileri oluşturmakta, rekabet ve ekonomik dinamizm sayesinde ekonomik büyüme ve kalkınmayı gerçekleştirmektedir (Akbulut,2014:4).

Tablo 7: 2018 Yılı İhracatta İlk 10 Ülke(1 Ocak-31 Aralık 2017/2018)(1000 Dolar)

ÜLKE	İL	2017	2018	DEĞİŞİM(%)
Irak	Kayseri	226 384,95	245 013,34	8,23
Belçika	Kayseri	68 516,22	101 457,33	48,08
Almanya	Kayseri	92 071,05	98 301,33	6,77
İtalya	Kayseri	68 210,65	80 302,45	17,73
Cezayir	Kayseri	37 570,54	71 786,65	91,07
Kayseri Serbest Bölge	Kayseri	55 582,51	67 270,70	21,03
Birleşik Krallık	Kayseri	46 551,62	52 900,82	13,64
Birleşik Devletler	Kayseri	60 276,84	51 259,24	-14,96
İsrail	Kayseri	41 656,82	51 019,03	22,47
Romanya	Kayseri	38 822,14234	50 766,41096	30,76

Kaynak:Dış Ticaret Raporu, Kayseri Ticaret Odası, 13.07.2019.

Kayseri deki dış ticaret verilerine göre 2018 yılında da 2017 yılında olduğu gibi ihracatta birinci sırada Irak bulunmaktadır. İhracatta Birleşik Devletler de azalma gözlenmişken diğer ülkeler de artış gözlenmektedir.

2018 yılında Kayseri'nin en çok ihracat yaptığı sektörler sırasıyla; Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri, Demir ve Demir Dışı Metaller, Tekstil ve Hammaddeleri, Elektrik Elektronik ve Hizmet, Çelik, Madencilik Ürünleri, Kimyasal Madde ve Mamullerdir (TİM Verileri,17.08.2019).

Tablo 8:2018 Yılı İthalatta İlk 10 Ülke(Dolar)

ÜLKE	İL	2017	2018	Değişim(%)
Rusya Federasyonu	Kayseri	187 205 503	196 636 146	5,037
İspanya	Kayseri	311 741 818	183 172 792	-41,242
Çin	Kayseri	125 558 020	122 266 456	-2,621
Özbekistan	Kayseri	60 577 031	101 246 068	67,136
Polonya	Kayseri	12 845 743	84 341 971	556,57
Kazakistan	Kayseri	118 068 613	77 678 452	-34,209
Almanya	Kayseri	82 728 389	55 853 581	-32,485
Kayseri Serbest Bölgesi	Kayseri	55 840 741	45 538 794	-18,44
Güney Kore	Kayseri	84 681 019	44 902 889	-46,974
İtalya	Kayseri	41 815 657	37 955 457	-9,231

Kaynak: TÜİK, (2018 Yılı Tahmini Verileri Kullanılmıştır) 13.07.2019

TÜİK verilerine göre 2018 yılında ithalatta birinci sırada Rusya Federasyonu yer almaktadır. 2018 yılında ithalatta ilk 10 ülke sıralamasına giren ülkeler bir önceki yıl da o ülkenin gerçekleştirmiş olduğu ithalat verileri ile karşılaştırıldığında İspanya, Çin, Kazakistan, Almanya, Kayseri Serbest Bölgesi, Güney Kore ve İtalya da azalma olurken Rusya Federasyonu, Özbekistan ve Polonya da artış olduğu görülmektedir.

Kayseri'nin en çok ithalat yaptığı sektörler sırasıyla; İmalat sanayi, Tarım ve ormancılık, Madencilik ve taş ocaklığı, toptan ve perakende ticaret, diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler, gayrimenkul kiralama, iş faaliyetleri ve balıkçılıktır (TÜİK,17.08.2019).

Tablo 9:Yıllar İtibariyle Kayseri Serbest Bölgesine Ait Yıllık İstatistikleri

Yıllar	Bölgeye Yapılan İhracat(USD)	Bölgeden Yapılan İthalat(USD)	Yurtdışından Bölgeye Gelen(USD)	Bölgeden Yurtdışına Giden(USD)
2010	121 243 722	163 740 607	140 607 360	135 814 322
2011	121 553 588	193 372 790	207 894 985	164 719 505
2012	122 558 145	180 409 622	192 395 128	199 947 732
2013	187 068 289	148 260 169	194 525 871	279 623 729
2014	183 836	153 456	159 051	310 114
2015	144 059 988	166 009 910	155 880 689	271 682 738
2016	152 034 394	184 024 383	141 138 773	275 396 825
2017	171 749 418	213 789 840	184 870 252	282 981 768

Kaynak <http://kayham.erciyes.edu.tr/KENT/sanayidisticaret.htm>Erişim Tarihi:14.07.2019

Kayseri ili ticaret alanında gelişmiş bir ildir. Hem yurtiçi hem yurtdışı ticari işlemlerde bulunmaktadır. Ticaret sonucunda elde edilen ihracat geliri ile ithalat gideri yıldan yıla dalgalanma göstermektedir.

Kayseri ilinin ticaret alanındaki ekonomik seyrini TR72 Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştıran Tablo10-11-12 aşağıda sırasıyla gösterilmektedir.

Tablo10: Ekonomik Faaliyetlerine Göre İthalat(1000 ABD Doları)

Yıllar	Bölge Adı	Tarım ve Ormancılık	Balıkçılık	Madencilik ve Taşocakçılığı	İmalat
2013	Türkiye	7 718 045	58 015	38 205 124	196 822 807
2014	Türkiye	8 588 523	69 365	37 126 090	187 742 215
2015	Türkiye	7 176 330	88 366	27 608 840	166 821 235
2016	Türkiye	7 041 368	55 956	19 008 899	167 243 395
2017	Türkiye	8 986 755	57 996	26 078 566	190 748 102
2013	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat	90 415	20	8 077	1 657 561
2014	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat	104 579	8	12 049	1 659 530
2015	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat	86 544	2	10 317	1 441 456
2016	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat	107 641	1	4 725	1 443 864
2017	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat	127 648	1	12 932	1 755 901
2013	Kayseri	82 528	20	8 072	1 596 357
2014	Kayseri	90 898	8	12 041	1 604 958
2015	Kayseri	71 263	2	10 317	1 381 715
2016	Kayseri	72 148	1	4 700	1 377 225
2017	Kayseri	95 458	1	12 646	1 397 790

Kaynak: TÜİK, 13.07.2019

Tablo 10'a göre 2013-2017 yılları arasında Kayseri ilinin TR72 bölgesi ile karşılaştırılmasında tarım ve ormancılık, balıkçılık, madencilik ve imalat alanının da Yozgat ve Sivas illerine göre ithalatta en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca balıkçılık alanında yapılan ithalatın tamamı Kayseri ilinden gerçekleşmektedir.

Tablo 11: Ekonomik Faaliyetlerine Göre İhracat(1000 ABD Doları)

Yıllar	Bölge Adı	Tarım ve Ormancılık	Balıkçılık	Madencilik ve Taşocakçılığı	İmalat
2013	Türkiye	5 653 323	258 177	3 879 449	141 358 199
2014	Türkiye	6 029 749	346 537	3 406 108	147 059 418
2015	Türkiye	5 756 596	368 235	2 798 896	134 389 890
2016	Türkiye	5 397 249	413 904	2 676 815	133 595 801
2017	Türkiye	5 287 137	450 685	3 509 311	147 138 203
2013	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat)	32 681	449	105 036	1 724 700
2014	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat)	33 488	458	130 982	1 821 769
2015	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat)	17 603	1850	75 336	1 576 436
2016	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat)	25 190	563	78 388	1 518 421
2017	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat)	29 194	309	118 897	1 592 103
2013	Kayseri	32 014	449	72 976	1 655 674
2014	Kayseri	32 094	458	97 022	1 748 331
2015	Kayseri	16 769	1850	47 084	1 512 094
2016	Kayseri	23 141	563	52 024	1 445 227
2017	Kayseri	27 741	309	95 234	1 512 158

Kaynak: TÜİK, 13.07.2019

Tablo 11'e göre Kayseri ili TR72 bölgesi ile karşılaştırıldığında tarım ve ormancılık, balıkçılık, madencilik ve imalat alanının da Kayseri ili Yozgat ve Sivas illerine göre ihracatta en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca balıkçılık alanında yapılan ihracatın tamamı Kayseri ilinden gerçekleşmektedir.

Tablo 12:TR72, Kayseri ve Türkiye de İhracat-İthalat Durumu(Dolar)

Yıllar	TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat)		Kayseri		Türkiye	
	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat
2013	1 867 644	1 822 500	1 765 892	1 695 272	151 802 637	251 661 250
2014	1 993 598	1 783 404	1 884 807	1 715 116	157 610 158	242 177 117
2015	1 676 732	1 546 675	1 583 302	1 471 654	143 838 871	207 234 359
2016	1 628 771	1 561 916	1 527 163	1 459 759	142 529 584	198 618 235
2017	1 747 020	1 903 038	1 641 959	1 812 450	156 992 940	233 799 651
2018	2 191 770	1 482 798	2 087 987	1 403 324	167 920 613	223 047 094

Kaynak: TÜİK, 20.09.2019.

TR72 Bölgesi ve Kayseri de dış ticaret fazlası verdiği yıllar olduğu gibi açık verdiği yılların da olduğu görülmektedir. Türkiye 2013-2018 yılları arasında dış ticaret açığı vermektedir. Ayrıca Kayseri ili TR72 bölgesi için de ithalat-ihracatta önemli paya sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla TR72 Bölgesi için de bulunan Kayseri ilinin Sivas ve Yozgat illerine göre Türkiye deki payı yüksektir.

3.2.3.Maden

Kayseri madenler bakımından zengin bir ildir. Buna rağmen madenlerin çok azı değerlendirilmektedir. Kayseri de işletilen en önemli madenlerden biri çinko 'dur. Çinko, Yahyalı ve Bünyan ilçelerinde bulunmaktadır. Kurşun- Çinko karışımı madenler ise Yahyalı ve Develi ilçesi yakınlarında bulunmaktadır (<http://www.kayserikultur.gov.tr/TR,54976/yer-alti-zenginlikleri.html> Erişim Tarihi:11.12.2017).

Kayseri'de işletilen bir başka maden demirdir. Demir rezervleri bakımından Türkiye genelinin yaklaşık %15-20'si Kayseri'de bulunmaktadır. Demir, Yahyalıda'da bulunmaktadır (Palancıoğlu,2010:617).

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinde krom, linyit ise Bünyan, Pınarbaşı, Develi, Felahiye ve Yeşilhisar dolaylarında bulunmaktadır. Erkilet'te bulunan linyit ise ancak yöre halkının

ihtiyaçlarını karşılayabilecek miktarda üretimi yapılmaktadır. Develi ve Pınarbaşı yakınlarında da Manganez rezervi bulunmaktadır. Erciyes Dağının volkanik yapıda olması nedeniyle Kayseri'nin geniş bir kesimi volkanik malzemeler ile örtülüdür. Bu nedenle pomza yatakları geniş bir alana yayılmıştır. Pomza rezervleri en çok Talas, Tomarza, Develi, Kocasinan ve Melikgazi ilçelerinde bulunmakta ve buralarda da işletilmektedir (<http://kayseriden.biz/icerik.asp?ICID=3511.12.2017>).

Tablo 13:Maden Rezervleri

Maden Cinsi	Yer
Alüminyum	Sarız
Kurşun-Çinko	Yahyalı
Çinko	Yahyalı(Celal dağı)
Demir	Yahyalı
Alçıtaşı	Akkışla
Çimento Hammaddesi	Bünyan
Kaolen	Felahiye(Badanalık Mevkii)
Pomza	Develi, Talas, Tomarza
Tuğla-Kiremit Hammaddesi	Develi
Linyit	Pınarbaşı, Sarıoğlan, Yeşilhisar
Diyatomit	Kocasinan(Hırka Köy)
Krom	Pınarbaşı

Kaynak:<http://kayham.erciyes.edu.tr/KENT/madencilik.htm>19.09.2019

3.2.4.Tarım

İlde 577.000 hektar arazi tarımda kullanılmaktadır. Bu il topraklarının %34'lük kesimine denk gelmektedir. Tahıl ürünleri %85'lik payla birinci sıradadır, ikinci olarak şeker pancarı gelmektedir. Tarım alanlarının geri kalanının baklagiller, yağlı tohumlar, yumru bitkiler, sebze ve meyveciliğe ayrıldığı görülmektedir (Kayseri Yatırım Rehberi,2017:15).

Tarım sektörü, yerel kalkınma açısından TR72 Bölgesi (Kayseri, Sivas ve Yozgat) için öncelikli sektörler arasında yer almaktadır. Bu yörelerde ki halkın önemli bir kısmı tarım ve hayvancılıkla uğraşmaları, arazi yapısı ve iklim koşulları dikkate alındığında bu alanda yapılan iyileşmelerin düzenleyici aktörler için önem arz ettiği düşünülmektedir. Bu iyileştirme çabalarının başında bölgenin tarımsal açıdan stratejik ürünlere yönelmesi ve bu

seçilen ürünlerin işlenmesi yönünden etkinliğin sağlanması gelmektedir (TR72 Bölgesi Tarımsal Ürünler İçin Kümelenme Modeli Geliştirilmesi,2017:6).

Köylerden kente göçler olduğu için tarımla uğraşan nüfus zamanla azalma göstermektedir. Bu göçün temel sebepleri ise; tarım alanlarının yeterli olmayışı, tarımdan alınan verimin düşük olması, tarımın ailenin istihdam oranını karşılamada yetersiz oluşu ve geçimi sağlayacak miktarda olmaması ve tarımdan elde edilen gelirin düşük olmasıdır (Kayseri İl Geliştirme Raporu,2002:84). Ayrıca Kayseri'deki tarım işletmeleri de Miras Kanunu nedeniyle parçalandığı için kişi başına düşen tarımsal alan da azalma olmuştur. Bu durum Miras nedeniyle parçalanmış arazilerin ekonomik olarak işlenmesine engel olmaktadır (Kayseri İl Çevre Durum Raporu 2013,2014:24). 2001 yılından beri tarım alanlarında görülen azalmalar istihdamın da azalmasına neden olmakta, yoksulluğun ve işsizliğin istenilen düzeye çekilememesine neden olmaktadır. Makro ve mikro düzeyde ekonomi politikaları uygulayarak kırsal nüfusu azaltmaya yönelik stratejiler geliştirilerek bu sorunun iyileştirilmesi sağlanmalıdır. Aksi halde kırdan kente göç olayı ekonomik gelişme sonucu olsa da nüfusun önemli bir kısmı işsizlik problemi ile karşı karşıya gelinecek, yoksulluk artacak, sosyal güvenlik uygulamalarından yoksunluk gibi durumların yaşanılması kaçınılmaz olacaktır (TR72 Bölgesi Tarım Raporu,2013).

Kümelenme, benzer iş kolunda faaliyet gösteren, birbirleriyle işbirliği ve rekabet halinde bulunan, birbirine coğrafi olarak yakın olan işletmelerin ve onları destekleyen kurumların bir araya gelmesidir (TR72 Bölgesi Tarımsal Ürünler İçin Kümelenme Modeli Geliştirilmesi,2017:6-7). Özellikle kırsal alanlar da göçün engellenmesi, bölünmüş arazilerin daha verimli kullanılması, sektör çeşitliliğini arttırmak için kümelenme önemli bir araç olarak kullanılmaktadır (Eraslan, Dönmez,2017:328). Kümelenme, işlem maliyetlerini düşürür, esnekliği artırır, uzmanlaşmış kaynaklara yönelmeye teşvik etmektedir (Erkut,2011:24). Tarımsal ürünlerin TR72 bölgesi kapsamında kümelenmenin mümkün olabileceği savunulmaktadır. Tarım ve tarımsal üretimin mevcut durumunu kapsamlı bir şekilde ortaya koyarak TR72 bölgesinde tarım ve tarımsal üretimlerin kümelenmesine yönelik stratejiler geliştirmek için:

-Tarım bölge halkının önemli bir kesimin gelir kaynağı olduğu için bu yönde elde edilen hasılayı yükseltmek,

-Tarım sektörünün rekabet edilebilirlik seviyesini yükseltmek,

-Tercih edilen ürünlerin işlenmesi için daha cazip koşulların sağlanması öngörülmektedir (TR72 Bölgesi Tarımsal Ürünler İçin Kümelenme Modeli Geliştirilmesi,2017:7-8)

Bölge halkının tarımsal ürünlerini bir önceki yılın ürün fiyatlarına bakarak planlaması ve istikrarsız üretim süreci, üreticiye fayda sağlamadığı gibi o bölgenin tarım ekonomisini de olumsuz yönde etkilemektedir. Proje kapsamında geliştirilecek olan model sayesinde TR72 bölgesinde iklim ve coğrafi koşulları dikkate alınarak, ilçe bazlı stratejik ürünlerin tanımlanarak bölge halkının toplam hasılasının artırılması planlanmıştır. Özellikle belirli ürünlerin bölge genelinde kümeler şeklinde ekilip denetim ve pazarlama gücü elde edilmesi amaçlanmıştır (TR72 Bölgesi Tarımsal Ürünler İçin Kümelenme Modeli Geliştirilmesi,2017:9).

Tablo 14:Kayseri’de Tarım Alanlarının Kullanımı(Dekar)

Yıl	Toplam Alan	Ekilen	Nadas Alanı	Sebze Alanı	Uzun Ömürlü Bitkiler/Meyveler, İçecekler ve Baharat Bitkileri	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	Süs Bitkileri
2013	604 766	346 626	216 197	26 528	7 062	347 773	1
2014	600 249	345 268	210 439	29 029	7 258	345 373	2
2015	596 270	343 915	203 795	33 064	7 427	343 020	2
2016	594 437	350 609	194 200	33 530	8 158	351 879	2
2017	581 052	346 068	184 275	33 828	8 939	346 605	-
2018	577 790	365 614	157 915	34 718	11 635	364 158	-

Kaynak: TÜİK, 11.07.2019

Tablo 14’de tarım alanlarının yıllar itibariyle değişimine yer verilmiştir. Buna göre toplam alan içerisinde ekilen alan ortalama olarak aynı iken toplam alan zamanla azalış göstermektedir. Sebze ekim alanının, uzun ömürlü bitkiler/meyveler, içecekler ve baharat bitkileri ve tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde ekilen alan zamanla artış göstermiştir. Süs bitkileri ise 2013 yılında 1 dekarlık alana sahipken 2016 yılında 2 dekarlık alana sahip olmuştur. Nadasa ayrılan alan her yıl azalış göstermiştir.

Kayseri de nadasa ayrılan alan yüksektir. Nadas uygulamasının toprak verimliliğini arttırması yönünde faydaları bulunmaktadır. Bununla birlikte bu alanlarının tarımsal üretimde değerlendirilmesi bölgenin tarım potansiyelini olumlu katkı sağlaması yönünden önem arz etmektedir. Bu alanların yem bitkilerinin ekim alanı olarak değerlendirilmesi hem toprağın boş kalmasını engelleyecek hem de hayvancılıkta en önemli maliyet unsuru olan yem maliyetlerinin düşmesine neden olacaktır (Erdem, Yücel, Köseoğlu,2014:151).

Kayseri ilinin tarımsal alandaki ekonomik seyrini TR72 Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştıran Tablo-15 ve Tablo-16 aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 15:Tarım Sektörü Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (2009 Bazlı, Bin TL)

Yıllar	Kayseri			TR72 Bölgesi(Kayseri, Sivas, Yozgat)	Türkiye
	Değer	Bölgede ki Payı(%)	Türkiye deki Payı(%)		
2009	1 124 734	35,89	1,38	3 133 499	81 234 274
2010	1 438 651	33,50	1,37	4 294 244	104 703 635
2011	1 676 043	33,66	1,45	4 979 122	114 838 169
2012	1 740 694	34,96	1,43	4 979 081	121 692 893
2013	1 889 934	36,10	1,55	5 234 079	121 709 079
2014	2 182 301	38,12	1,61	5 724 637	134 724 745
2015	2 360 064	36,07	1,46	6 541 539	161 447 917
2016	2 421 834	38,22	1,50	6 335 843	161 304 618
2017	2 824 396	38,91	1,49	7 257 933	189 000 175

Kaynak: TÜİK 12.07.2019.

Tablo 15'e göre, Tük'in 2009 yılını baz (100) alarak yaptığı hesaplamalar da 2009 yılından 2017 yılına kadar Kayseri, TR72 Bölgesi ve Türkiye de tarım sektörünün GSYİH'sı artış eğilimindedir. Kayseri ilinin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYİH)'nın payını TR72 Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırdığımız zaman 2009 yılından 2017 yılına kadar artma eğilimi gösterdiği görülmektedir.

Tablo 16:Kayseri, TR72 Bölgesi ve Türkiye de Tarım Alanında Üretim(Ton)

Yıllar	Örtü Altı Sebze ve Meyve Üretimi					Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Miktarı				
	Türkiye	TR72 Bölgesi	Kayseri			Türkiye	TR72 Bölgesi	Kayseri		
			Kays eri	Türki yede ki Payı(%)	Bölge de ki Payı(%)			Kays eri	Türki yede ki Payı(%)	Bölged e ki Payı(%)
2012	6 170 827	1527	220	0,0035	14,40	92 921 409	7 206 232	2 520 167	2,71	39,97
2013	6 273 927	1569	220	0,0035 0	14,02 1	102 414 889	7 747 477	2 751 596	2,68	35,51
2014	6 481 820	2048	549	0,0084	26,80	99 443 102	7 353 861	2 656 717	2,67	36,12
2015	6 715 067	2584	952	0,014	36,84	106 900 422	8 366 523	2 906 286	2,71	34,73
2016	7 165 241	2461	985	0,013	40,02	1 107 857 547	8 446 928	3 060 069	2,76	36,22
2017	7 862 738	2544	1060	0,013	41,66	119 464 975	8 556 404	3 197 958	2,67	37,37
2018	8 071 026	2595	1097	0,0135	42,27	116 517 269	8 273 708	3 201 188	2,74	38,69

Kaynak: TÜİK, 13.07.2019

Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünleri; patates, kuru baklagiller, yenilenebilir kök ve yumrular, yem bitkileri, tahıllar, tekstilde kullanılan ham bitkiler, yağlı tohumlar, işlenmemiş tütün, şeker pancarını, parfümeri, eczacılık vb gibi bitkileri kapsamaktadır. Tablo 16'ya göre, 2012-2018 yılları arasında Kayseri de Örtü Altı Sebze ve Meyve Üretimi ve Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Miktarı artış göstermiştir. Kayseri'deki Örtü Altı Sebze ve Meyve Üretiminin Türkiye'deki payı çok az iken bölgede ki payı ise zamanla yükselerek 2012 de 14,40 iken 2018'de 42,27'ye çıkmıştır. Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Miktarının Türkiye'deki payı 2012 yılında 2,71 iken 2018 yılında 2,74'e yükselirken, TR72 Bölgesindeki payı ise 2012 yılında 39,97 iken 2018 yılın da 38,69'a düşmüştür.

3.2.5.Turizm

Turizm sektörü ekonomiye ve topluma ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal ve çevresel yönden önemli katkı sağlayan sektördür. Turizmin bölge halkına en büyük katkısı ise ekonomi alanındadır. Diğer ülkelerde de olduğu gibi ülke ekonomisinde önemli paya sahip olan turizm özellikle gelişmekte olan ülkelere birçok yönden fayda sağlamaktadır. Bunlar kısaca; istihdamın artması, ödemeler dengesine katkıda bulunması, bölgenin imajına

olumlu etki yapması, milli geliri arttırması, yabancı sermaye girişini sağlaması ve bölge insanının hayat standartlarını yükseltmesidir (Erdem, Şanlıoğlu,2017:279).

Kayseri’de turistlerin ilgisini çekebilecek önemli turistik yerler vardır. Kültepe Höyüğü (Kanış-Karum), Erkilet Tümülüsü, Yılanlıdağ Tümülüsü, Herakles Lahti, Beştepeler Tümülüsü ve Kapaklı Lahti, Garipler Tümülüsü, Roma Mezarı, Zihra Kalesi, Kayseri Kalesi, Gereme Harabeleri; çok sayıda medereseler, türbeler, kümbetler, köşkler, hanlar, hamamlar, kervansaraylar(Hunat Camii ve Hamamı, Ulu Cami, Hacı Kılıç Cami ve Medresesi, Şifahıye ve Giyasiye Medreseleri, Döner Kümbet, Hasbek Kadın Kümbeti, Kızıl Köşk, Hıdırellez Köşkü, Vezir Hanı, Kara Mustafa Paşa Kervansarayı vb.), Erciyes Dağı, Sultan Sazlığı, Yahyalı Şelaleleri(Kapuzbaşı Şelalesi vb.), Yedi Göller, Tekgöz ve Çiftgöz Kaplıcaları bunlar arasında sayılabilir (<http://kayseriden.biz/icerik.asp?ICID=3613.12.2017>).

Kayseri’de yeterli konaklama tesisin olmaması turistlerin günübirlik gelip gitmelerine neden olmakta ve turistlerin genellikle Kapadokya Bölgesinde konaklamalarına neden olmaktadır (Şeftalici,2003:29).

Kayseri’de en popüler turizm kış turizmidir. Erciyes Dağı kış sporunun yapılması yönünden merkezi nitelik taşımaktadır. Erciyes Master Planının hayata geçirilmesi ile Erciyes, hem bölge halkı hem Türkiye halkı hem de yurtdışından gelen turistler için cazibe merkezi haline gelecektir (Palancıoğlu,2010:617). Master planı iki ana gelişim safhası öngörmektedir. Birincisi tesisin merkezi öğelerini oluşturmayı amaçlamasıdır. İkinci olanak ise, merkezi tesisin birimsel genişlemesi önerilmektedir. Master Planı dört genişleme birimi içermektedir ve bu birimlerin her biri ayrı ayrı uygulanabilir. Bu uygulamanın faydaları ise kapsamlı bir gelişim planına sahip olurken, merkezin gelişiminin ise mevcut kaynaklara ve ihtiyaçlara göre uyarlanabilecek esnekliğe sahip olacak olmasıdır (Demircan,2015:27).

Kayseri de kış turizmin yanı sıra diğer turizm alanlarının gerekli potansiyele sahip olsa da turizm değerlerinin tanıtımı ve bölge de var olan potansiyelin kullanımı sınırlıdır. TR72 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı’nda bölge turizm değerlerinin yeterince değerlendirilememesinin nedeni bölge turizminin sahip olduğu değerlerinin tanıtımı ve markalaşma eksikliğinden kaynaklanmaktadır. İhtiyaçlar doğrultusunda tanıtım ve markalaşma turizmin geliştirilmesi, turizmin altyapısının iyileştirilmesi, sanayi ve ticari becerisiyle ön plana çıkartılması yönünde yapılan plan ve stratejiler turizm sektörünün

iyileşmesine neden olacaktır. Kapadokya'nın bir parçası olan Kayseri'nin bölge içinde özellikle Nevşehir ilindeki turizm değerleriyle etkileşimin artırılması ve bütünleştirilmesi TR7 Orta Anadolu Bölgesi bazında bölge de sunulan hizmet kalitesinin sürdürülebilir hale gelmesine neden olacaktır (ORAN TR72 Turizm Sektörel Çalışma Grubu Raporu, 25).

Tablo 17, 2011 ve 2016 yılları itibariyle Kayseri'ye gelen yerli ve yabancı turist sayısını göstermektedir.

Tablo 17: Yıllar İtibariyle Kayseri İlini Ziyaret Eden Yerli ve Yabancı Turist Sayıları

MEKANLAR	2011			2012		
	YERLİ	YABANCI	TOPLAM	YERLİ	YABANCI	TOPLAM
Konaklama Tesisine Giriş Yapan	183 951	22 011	205 962	170 909	22 570	193 479
Konaklama Tesisinde Geceleme Yapan	262 230	40 461	302 691	228 003	35 118	263 121
Havaalanına Giriş Yapan	79 986	48 750	128 736	75 424	50 734	126 158
Enf. Bürosu'na Müracaat Eden	26 900	5 260	32 160	20 375	5 315	25 690
Arkeoloji Müzesi'ni Ziyaret Eden	14 868	557	15 425	18 857	604	19 461
Etnoğrafya Müzesi'ni ziyaret Eden	11 752	351	12 103	6 967	415	7 382
Atatürk Evini Ziyaret Eden	13 880	169	14 049	13 092	350	13 442
Kültepe Ören Yerini Ziyaret Eden	5 845	176	6 021	11 193	803	11 996
Soğanlı Ören Yerini Ziyaret Eden	3 839	35 092	38 931	10 566	31 112	41 678
TOPLAM	603.251	152 827	756 078	555 386	147 021	702 407

MEKANLAR	2013			2014		
	YERLİ	YABANCI	TOPLAM	YERLİ	YABANCI	TOPLAM
Konaklama Tesisine Giriş Yapan	174 212	20 534	194 746	150676	14 832	165 508
Konaklama Tesisinde Geceleme Yapan	206 771	25 828	232 599	187 715	22 262	209 977
Havaalanına Giriş Yapan	66 934	50 653	117 587	67 009	51 056	118 065
Enf. Bürosu'na Müracaat Eden	21 096	5 754	26 850	14 593	4 992	19585
Arkeoloji Müzesi'ni Ziyaret Eden	21 225	950	22 175	15 942	885	16 827
Etnoğrafya Müzesi'ni ziyaret Eden	11 167	574	11 741	12 368	555	12 923
Atatürk Evini Ziyaret Eden	16 152	300	16 452	19 776	641	20 417
Kültepe Ören Yerini Ziyaret Eden	3 534	970	4 504	4 228	3 040	7 268
Soğanlı Ören Yerini Ziyaret Eden	13 222	28 409	41 631	5 710	30 508	36 218
TOPLAM	534 313	133 972	668 285	478 017	128 771	606788

MEKANLAR	2015			2016		
	YERLİ	YABANCI	TOPLAM	YERLİ	YABANCI	TOPLAM
Konaklama Tesisine Giriş Yapan	203 318	19 142	222 460	225 944	18 393	244 337
Konaklama Tesisinde Geceleme Yapan	264 144	38 067	302 211	288 986	33 401	322 387
Havaalanına Giriş Yapan	89 145	56 458	145 603	61 562	55 483	117 045
Enf. Bürosu'na Müracaat Eden	13 250	3 020	16 270	1 013	465	1 478
Arkeoloji Müzesi'ni Ziyaret Eden	14 393	557	14 950	15 227	128	15 355
Etnoğrafya Müzesi'ni ziyaret Eden	Kapalı	Kapalı	Kapalı	Kapalı	Kapalı	Kapalı
Atatürk Evini Ziyaret Eden	943	28	971	Kapalı	Kapalı	Kapalı
Kültepe Ören Yerini Ziyaret Eden	4 425	1 070	5 495	4 812	211	5 023
Soğanlı Ören Yerini Ziyaret Eden	7 763	18 277	26 040	7 201	5 905	13 106
TOPLAM	597 381	136 619	734 000	604 745	113 986	718 731

Kaynak:<http://kayham.erciyes.edu.tr/KENT/turizm.htm>08.04.2019 ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Kayseri(2016 yılı için yararlanılmıştır.) 14.07.2019

Tablo 17'ye göre 2011- 2016 yılları arasında gelen yerli ve yabancı turist sayılarının net olarak arttığını söyleyemeyiz. Burada ki verilere baktığımızda havaalanına giriş yapan kişilerin olduğu belirtilmiştir. Havaalanına giriş yapan kişilerin alanı geçiş amaçlı kullanmış olabilecekleri için turistik amaçlı geldiğini net olarak söyleyemeyiz. Ayrıca konaklama tesisine gelen kişilerin hangi amaçla geldikleri önem taşımaktadır. Dinlenmek için gelmişlerse bölge ekonomisine katkıları fazla olmaz ama turizm amaçlı geldilerse bölge ekonomisine katkısı büyük olabilir. Burada ki verilere göre 2016 yılı dışın da soğanlı ören yerini ziyaret eden yabancı turist sayısı yerli turist sayısından her yıl fazla olduğu görülmektedir. Diğer turizm alanların da ise yerli turist sayısı yabancı turist sayısından fazla olduğu görülmektedir. Bu yüzden diğer turizm alanlarına gelen yabancı turist sayısını arttırmak önem taşımaktadır. Bunun için turizm alanlarının tanıtımı yapılmalı, iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.

Kayseri ilinin turizm alanındaki ekonomik seyrini TR72 Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştıran Tablo18 aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 18:Türkiye, TR72 Bölgesi ve Kayseri’ye Gelen Turist Sayısı

Yıllar	Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Geliş ve Geceleme Sayıları			Belediye Belgeli Konaklama Tesislerinde Geliş ve Geceleme Sayıları		
	Türkiye	TR72 Bölgesi	Kayseri	Türkiye	TR72 Bölgesi	Kayseri
2012	157 337 416	858 774	573 245	73 802 816	684 445	275 471
2013	160 967 617	882 130	566 987	68 246 078	1 402 931	216 966
2014	170 931 355	1 001 829	635 961	76 715 701	1 179 834	228 489
2015	177 241 276	1 033 299	614 856	67 681 972	961 758	267 192
2016	149 491 129	1 108 559	649 711	64 204 675	1 537 561	216 112
2017	159 275 277	1 198 466	746 605	58 486 296	1 141 981	305 099
2018	194 760 085	1 228 786	728 677	67 884 293	1 142 410	327 003

Kaynak: TÜİK, 21.07.2019

Tablo 18’e göre Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine Gelen ve geceleleyen turist sayısı Türkiye’de bazı yıllar düşüş olsa da TR72 Bölgesi ve Kayseri de artış göstermektedir. Belediye Belgeli Konaklama Tesislerine gelen ve geceleleyen turist sayısı Kayseri ve TR72 Bölgesinde artış gösterirken Türkiye’de düşüş göstermiştir. Ayrıca Kayseri ilini TR72 Bölgesi ile karşılaştırdığımız zaman Belediye Belgeli Konaklama Tesislerine gelen sayısı Kayseri ilinin payı düşükken Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine gelen sayısı Kayseri ilinin payı daha fazla olduğu görülmektedir.

3.2.6.Hayvancılık

Kayseri, sanayi ve ticaret şehri olmasına rağmen tarım ve hayvancılık toplumun ekonomik yaşamında önemli bir yere sahiptir. Kayseri ili, ülkemizde et ve et ürünlerini üretmesi bakımından önemli iller arasında yer almaktadır.

Kayseri’de 2016 itibariyle 286.299 adet büyükbaş hayvan ve 647.070 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvanın %98’i sığırdan oluşmaktadır (Kayseri Yatırım Rehberi 2017:22)

Tablo 19:Kayseri Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan İstatistikleri(2017)

Hayvan Cinsi	Hayvan Adedi	Sağılan Hayvan Sayısı(Baş)	Süt(Ton)	Türkiye Sıralaması
Manda	5 463	2 255	2 232	8.
Sığır(Melez)	140 704	47 693	131 966	8.
Sığır(Kültür)	125 492	45 486	177 215	13.
Koyun(Yerli)	574 655	327 285	26 837	15.

Kaynak: Kayseri Yatırım Rehberi 2017

Tablo 19’da görüldüğü gibi Kayseri’de 2017 yılında manda sayısı 5.463, sağılan hayvan sayısı 2.255, toplam süt miktarı 2.232’dir. Sığır(Melez) sayısı 140.704, sağılan hayvan sayısı 47.693, toplam süt miktarı 131.966’dır. Sığır(Kültür) hayvan sayısı 125.492, sağılan hayvan sayısı 45.486, toplam süt miktarı 177.215’tir. Koyun sayısı 574.655, sağılan hayvan sayısı 327.285, toplam süt miktarı 26.837’dir. Burada ki verilere göre sağılan hayvan sayısına göre süt veriminin en düşük olduğu hayvan koyun iken en yüksek olduğu hayvan ise sığır(kültür)’dir.

Kayseri’de et ürünlerinin işlenmesi(sucuk, pastırma) ve marka ve tescil konusunda önemli bir birimi vardır. Buna rağmen et üretimi yeterli olmadığı için bu sektör mevcut kapasite ile ihtiyacı karşılayamamaktadır. Eğer başta büyükbaş hayvan olmak üzere mevcut potansiyelin tam anlamıyla kullanılabilirse, kırmızı et ve işleme sektörü bölge için ekonomik açıdan umut verici olabilir (TR72 Bölgesi Alt Bölge Çalışması,2014:22).

Tablo 20:Yıllar İtibariyle Kayseri’deki Hayvan Sayısı

Küçükbaş Hayvan Sayısı			Büyükbaş Hayvan Sayısı				Kümes Hayvan Sayısı			
Yıllar	Koyun	Keçi	Süt Sığırları				Yumurta Tavuğu	Hindi	Kaz	Ördek
			Yerli	Kültür Melezi	Kültür	Manda				
2012	452.877	57.163	7.046	45.595	41.167	1.381	3.578.723	7.214	3.093	2.240
2013	527.852	60.459	7.278	47.247	39.065	1.845	3.850.996	8.471	3.805	2.434
2014	558.617	65.325	7.365	48.435	43.619	2.019	3.521.519	10.139	4.206	2.951
2015	574.417	64.125	6.442	47.482	42.711	2.236	3.727.429	10.934	4.139	2.764
2016	576.783	70.287	6.550	47.693	45.486	2.255	3.676.271	10.564	3.959	2.660
2017	578 609	68 415	7.724	51.716	50.875	2.324	4.726.266	9.255	4.145	2.043
2018	579 814	67 279	6.396	53.000	51.518	2.617	4.825.531	8.399	4.215	2.184

Kaynak:TÜİK, 15.07.2019

Kayseri de küçükbaş hayvan, büyükbaş hayvan ve kümes hayvan besiciliği de yapılmaktadır. Kümes hayvan sayısı küçükbaş ve büyükbaş hayvan sayısından fazladır. Kümes hayvanları tavuk, hindi, kaz ve ördektir. Yumurta tavuğu diğer kümes hayvan sayılarına göre daha fazladır. Ayrıca kümes hayvan sayıları her geçen yıl artış göstermektedir. Büyükbaş hayvan sayıları için de yer alan süt sığırlarından kültür melezi olan sığır sayısı fazladır. Manda büyükbaş hayvanlar içinde çok az sayıda olmasına rağmen her yıl artış göstermiştir.

Kayseri ilinin hayvancılık alanındaki ekonomik seyri Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21:Canlı Hayvan Sayısı(Baş)

Yıllar	Kayseri			TR72	TÜRKİYE
	Değer	Bölge’deki Payı(%)	Türkiye de ki Payı(%)	Değer	Değer
2013	150 252	27,02	1,83	556 169	8 187 720
2014	159 781	29,49	1,95	541 745	8 180 527
2015	158 171	33,10	1,96	477 774	8 060 633
2016	162 724	35,81	2,02	454 370	8 025 335
2017	189 833	37,02	2,13	512 757	8 904 022
2018	185 117	34,73	1,95	532 994	9 464 019

Kaynak: TÜİK, 15.07.2019

Kayseri deki canlı hayvan sayısı, 2013 yılından 2017 yılına kadar düzenli olarak artarken 2018 yılında azalma göstermiştir. Bu durum bölge içinde ki payı ve Türkiye içindeki payı içinde geçerlidir. Kayseri 2018 yılı itibariyle canlı hayvan sayısı olarak bölgede 34,73’lük payı oluştururken Türkiye de ise 1,95’lik pay oluşmuştur.

3.2.7.Sağlık

Bir yerin sağlık koşullarının iyi olması o bölgenin gelişmişlik durumu hakkın da bilgi vermesi açısından önem taşımaktadır. Bu sebeple Kayseri ilinin sağlık koşullarını incelemek gerekmektedir.

Tablo 22:Kayseri de Bin Kişi Başına Düşen Toplam Hekim Sayısı

Yıllar	Bin Kişi Başına Düşen Toplam Hekim Sayısı
2012	2
2013	2
2014	2
2015	2
2016	2
2017	2

Kaynak: TÜİK 17.08.2019

Tablo 22’ye göre, Kayseri ilin de bin kişi başına düşen toplam hekim sayısı 2012-2017 yılları arasın da 2 kişi olduğu görülmektedir. Doktor başına düşen hasta sayısının da düşüş olmaması birebir ilginin az olmasına neden olduğu için büyük bir eksiklik olarak kabul edilmektedir.

Tablo 23: Kayseri İli, TR72 Bölgesi ve Türkiye de Sağlık Hizmet Verileri(2017 Yılı)

	Kayseri			TR72 Bölgesi	Türkiye
	Kayseri	Bölgede ki Payı	Türkiye de ki Payı		
Hastane Sayıları(Özel, Diğer Kamu, Üniversite, Sağlık Bak.)	25	40,98	1,64	61	1 518
Yatak Sayıları(Özel, Diğer Kamu, Üniversite, Sağlık Bak.)	4 134	52,17	1,83	7 923	225 863
Yüz Bin Kişi Başına Düşen Yatak Sayısı	300	91,46	107,52	328	279
Sağlık Personel Sayısı	2 552	55,94	1,70	4 562	149 997

Kaynak: TÜİK 17.08.2019

Tablo 23’e göre, Kayseri de yüz bin kişi başına düşen yatak sayısı Türkiye ortalamasının üstünde iken TR72 Bölgesi içinde düşük olduğu görülmektedir. Kayseri de ki yatak sayısı bölgede ki yatak sayısı içinde ki payının çoğunluğuna sahip olduğu görülmektedir. Sağlık personel sayısı ise TR72 Bölgesi içinde %55,94’lük payla büyük çoğunluğa sahip olduğu görülmektedir. Bu durum Kayseri de ki sağlık hizmet koşullarının çok iyi olduğunu göstermektedir. Sağlık koşullarının iyi olması hasta aciliyeti durumun da hemen müdahale edilmesi yönünden önem taşıdığı gibi hastaların il dışına gönderilmesinin en aza indirilmesinin de önü açılmaktadır.

3.2.8.Eğitim

Eğitim kalkınmanın temelinde yer alır. Bu nedenle Kayseri ilinde ki eğitim düzeyi önem taşımaktadır. TÜİK verilerine göre Kayseri de okuma yazma bilenlerin oranı 2010 yılında 94,66 iken 2018 yılının da 97,51 olmuştur. Türkiye de okuma yazma bilenlerin oranı 2010 yılının da 93,96 iken 2018 yılının da 96,97 olmuştur. TR72 Bölgesinde ise okuma yazma bilenlerin oranı 2010 yılının da 93,35 iken 2018 yılının da 96,48 olmuştur. Bu veriler gösteriyor ki Kayseri de okuma yazma bilenlerin oranı 2018 yılı itibarıyla Türkiye ve TR72 Bölgesinde ki okuma yazma bilenlerin oranına göre yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 24:Kayseri de Öğrenci Sayısı ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı

Yıllar	İlkokul Öğrenci Sayısı	İlkokul/Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Ortaokul Öğrenci Sayısı	Ortaokul/ Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Ortaöğretim Öğrenci Sayısı	Ortaöğretim/ Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı
2012	98 831	20	95 909	19	88 397	15
2013	99 875	19	95 370	18	96 911	14
2014	98 983	18	94 772	17	104 094	14
2015	97 798	18	94 797	15	109 027	13
2016	91 109	17	101 915	16	110 758	13
2017	93 966	17	103 185	16	108 698	13

Kaynak: TÜİK, 25.08.2019

Tablo 24'e göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısının 2012-2017 yılları arasında azaldığı görülmektedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının az olması bire bir eğitim imkânı sağlaması bakımından önem taşımaktadır. İlkokul öğrenci sayısı 2012 yılında 98 831 iken 2017 yılında 93 966'ya düşmüş, ortaokul öğrenci sayısı 2012 yılında 95 909 iken 2017 yılında 103 185'e yükselmiş, ortaöğretim öğrenci sayısı ise 2012 yılında 88 397 iken 2017 yılında 108 698'e yükselmiştir.

Tablo 25:Okur-Yazarlık Durumuna Göre 6 Yaş ve Üzeri Nüfus

Yıllar	Okur Yazarlık Durumu	Kayseri			TR72 Bölgesi			Türkiye		
		Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
2010	6 yaş ve üzeri toplam nüfus	1 098 989	547 118	551 871	2 107 653	1 046 065	1 061 588	66 133 461	32 978 881	33 154 580
	Okuma yazma bilmeyen	55 803	47 672	8 131	132 767	108 889	23 878	3 825 644	3 125 244	700 400
	Okuma yazma bilen	988 839	471 436	517 403	1 863 986	881 525	982 461	59 525 746	28 542 644	30 983 102
	Bilinmeyen	54 347	28 010	26 337	110 900	55 651	55 249	2 782 071	1 310 993	1 471 078
2018	6 yaş ve üzeri toplam nüfus	1 243 058	621 492	621 566	2 215 496	1 109 239	1 106 257	73 105 193	36 511 781	36 593 412
	Okuma yazma bilmeyen	30 662	27 227	3 435	77 015	66 841	10 174	2 198 088	1 872 537	325 551
	Okuma yazma bilen	1 200 656	587 987	612 669	2 112 850	1 028 615	1 084 235	70 316 685	34 336 648	35 980 037
	Bilinmeyen	11 740	6 278	5462	25 631	13 783	11 848	590 420	302 596	287 824

Kaynak: TÜİK, 25.08.2019

Tablo 25'e göre Kayseri, TR72 Bölgesi ve Türkiye'de 2010 ve 2018 yıllarında ki okur-yazarlık durumu incelendiğinde 6 yaş ve üzeri toplam nüfus ve okuma yazma bilen kişi sayısı artış göstermektedir. Okuma-Yazma bilmeyen ve bilinmeyen kişiler ise azalış göstermektedir.

Burada ki bilgiler dikkate alındığında da Kayseri'de okullaşma oranı artmaktadır. Eğitim alan kişi sayısı arttıkça daha bilinçli insanların yetiştirilmesi ve o bölgenin kalkınması için önemli bir adımın atıldığı düşünülmektedir.

3.3.ORAN'ın Kayseri İlinde Verdiği Mali Destek Programlarının İncelenmesi

Ajans, özel işletmelere, sivil toplum kuruluşlara, kamu kurum ve kuruluşlara, üniversitelere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına, yerel yönetimlere ve bunların birliklerine, kooperatiflere ve bunların birliklerine ve diğer gerçek ve tüzel kişilere yıllık çalışma programında ve başvuru rehberinde açıkça belirtilmek şartıyla belli şartlarda mali destek sağlayabilir (Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu(DPT),2009:25-26).

ORAN, Kayseri, Sivas ve Yozgat ilinin var olan potansiyellerin değerlendirilmesi için yatırımcıların önünü açmak, maddi yetersizlik nedeniyle yapılmayacak olan yatırımların

yapılmasını teşvik etmek, girişimcilerin önünü açmak amacıyla mali destek vermektedir. Verilen mali desteğin net etkisini daha iyi gözlemleyebilmek için belli bir zamanın geçmesi gerekmesi ve tamamlanamamış projelerin olması nedeniyle 2016 yılına kadar olan projeler incelenmiştir. ORAN'ın Kayseri ilinde verdiği mali destek programlarını yıllar itibariyle tablo üzerinden değerlendirilmiştir. Mali destek olarak yapılan projelerin çıktıları ORAN'ın katkılarını göstermek üzere düzenlenmiştir.

3.3.1. 2010 Yılı Mali Destek Projeleri

2010 yılında MDP kapsamında “İktisadi Kalkınma Mali destek Programı” ve “Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı” olmak üzere 2 adet proje teklif çağrısı yapılmıştır. Bu projeler Tablo 26 ve Tablo 27’de belirtilmiştir.

Tablo 26:İktisadi Kalkınma MDP Projeleri 2010

ORAN'ın Destek Verdiği Projeler	Projenin Çıktıları
En Modern Hasta Yatakları Kayseri'den Dünyaya	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı:20 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:5 -Yeni Ürün Sayısı: 1
M-113 ZPT Transmisyonunun Gövde ve Kapak İmalı	- Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 5 - Yeni Ürün Sayısı: 4
Dibas Perde Sistemlerinde İnovasyon	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 28 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4 -Yeni Ürün Sayısı: 3
Ünal Süt Gıda Güvenliğini Sağlama, Teknolojik Yenilenme ve Kapasite Artırım Projesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 5 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 8 -Yeni Ürün Sayısı: 3 -Kapasite Artışı: %20
Modüler Mobilya Üretimine Geçiş ve Kapasite Artırımı Projesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı:8 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:5
Mobilyacılık Sektörü Modernizasyon Yatırımı ile İşletme Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 10 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 5 -Kapasite Artışı: %46,5
Fleksit-Ofis Büro Kapasite Artırım Projesi(FOBKAP)	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 50 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 5 -Yeni Ürün Sayısı: 6
Arkopa Atık Değerlendirme Projesine	-Kapasitesi Artışı: %100 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 5 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 7 -Yeni Ürün Sayısı: 1

Otomatik Yumurtlayan Tavuklar Projesine	-Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 2 -Kapasite artışı: %40
Doğadan Evinize Yaşam Çizgisi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 29 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı17, -Yeni Ürün Sayısı 1, -Kapasite Artışı %35,7
Üretim ve Pazarlamada Kapasite Artırımı ve Süreçlerinin İyileştirilmesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 7 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 2 -Yeni Ürün Sayısı: 2 -Kapasite Artışı %10
Teknoloji Yenileme ve Ar-Ge Çalışmalarıyla Bölgesel Rekabet Canlandırma	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 35 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 12 -Kapasite Artışı %15
Modernizasyon ve Kapasite Artırımı Projesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 3 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 5 -Kapasite Artışı %40
Ameliyatlarda Kullanılan Ortopedi ve Beyin Cerrahi İmplant Üretimi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 8 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 2 -Yeni Ürün Sayısı 5
Randımanlı Doğal Taş Üretimi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 8 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 12 -Yeni Ürün Sayısı 7 -Kapasite Artışı %30
Pastörize Yumurta ve Ambalajlama Projesi	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 2 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 43 - Yeni Ürün Sayısı 1
Yeni Teknoloji İle Kapasite Artırımı Projesi	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 8 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 8 - Kapasite Artışı: %75
Milenyum Metal'in Kapasite Artırım Projesi	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 10 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4 -Yeni Ürün Sayısı: 1 - Kapasite Artışı: %25
Medikal Alet ve Cihaz Üretimini Geliştirme	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 4 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4 - Kapasite Artışı %50
Farmasol Kartuş Bikarbonat Üretim Teknolojisi Geliştirme Projesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 9 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 12 -Yeni Ürün Sayısı: 1 -5 yeni ülke ile birlikte yıllık ihracat tutarı 10 kat arttı

Makine Yatırımı ve Nitelikli Personel İstihdamı Projesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 1 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4 -Yeni Ürün Sayısı 4, - Kapasite Artışı %20
Mobilya Üretimi Geliştirme ve Kapasite Artırımı	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 10 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 3 -Yeni Ürün Sayısı 10, - Kapasite Artışı %30
İhracata Yönelik Kapasite Geliştirme ve Verimlilik Artışı Projesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 7 - Kapasite Artışı %50 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4

Kaynak: ORAN Mali Destek Programı 2010

“En Modern Hasta Yatakları Kayseri den Dünyaya”, “Ameliyatlarda Kullanılan Ortopedi ve Beyin Cerrahi İmplant Üretimi” ve “Medikal Alet ve Cihaz Üretimini Geliştirme” adı altında verilen destekler sayesinde hastaların daha konforlu yataklar da yatması, alınan medikal aletler ve implantlar sayesinde daha güvenli sağlık hizmetleri sunulması sağlanmıştır. Ünal Süt Gıda Güvenliğini Sağlama, Teknolojik Yenilenme ve Kapasite Artırım Projesi”, “Otomatik Yumurtlayan Tavuklar Projesine” ve “Pastörize Yumurta ve Ambalajlama Projesi” adı altında verilen destekler sayesinde de üretilen ürünlerin daha uzun ömürlü dayanması, üretimden elde edilen katma değer artırılması ve firmaların rekabet gücünün artması sağlanmıştır.” İhracata Yönelik Kapasite Geliştirme ve Verimlilik Artışı Projesi” adı altında verilen destek sayesinde kalite iyileştirme ve maliyet etkinliği sağlanarak dış ticareti olumlu etkileyecek çalışma yapılmıştır. “M-113 ZPT Transmisyonunun Gövde ve Kapak İmalı”, “Dibas Perde Sistemlerinde İnovasyon”, “Modüler Mobilya Üretimine Geçiş ve Kapasite Artırımı Projesi”, “Mobilyacılık Sektörü Modernizasyon Yatırımı ile İşletme Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi”, “Fleksit-Ofis Büro Kapasite Artırım Projesi(FOBKAP)”, “Arkopa Atık Değerlendirme Projesine”, “Doğadan Evinize Yaşam Çizgisi”, “Üretim ve Pazarlamada Kapasite Artırımı ve Süreçlerinin İyileştirilmesi”, “Teknoloji Yenileme ve Ar-Ge Çalışmalarıyla Bölgesel RekabetCanlandırma”, “Modernizasyon ve Kapasite Artırımı Projesi”, “Randımanlı Doğal Taş Üretimi”, “Yeni Teknoloji İle Kapasite Artırımı Projesi”, “Milenyum Metal’ın Kapasite Artırım Projesi”, “Farmasol Kartuş Bikarbonat Üretim Teknolojisi Geliştirme Projesi”, “Makine Yatırımı ve Nitelikli Personel İstihdamı Projesi” ve “Mobilya Üretimi Geliştirme ve Kapasite Artırımı” adı altında verilen destekler ile daha katma değerli ürün piyasaya sürülmüş, destek alan firmaların rekabet gücünün artması sağlanmış, piyasa

koşullarına uygun ürünlerin piyasaya sunulması sağlanmış, firmaların üretmeyip ithal ettiği ürünleri üretebilir hale gelmesi sağlanarak bölge ekonomisinin canlanması sağlanmıştır.

Tablo 27:Küçük Ölçekli Altyapı MDP Projeleri 2010

Proje İsmi	Projenin Çıktıları
Kayseri Organize Sanayi Bölgesi Endüstriyel Tasarım Merkezi	Kurulan Tesis Sayısı 1
Erciyes SnowTubing Tesisi Şişme Kızak Projesine	Kurulan Tesis Sayısı 1

Kaynak:ORAN Mali Destek Programı 2010

2010 yılında ayrıca, Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Projeleri çerçevesinde 2 tesis kurulmuştur. “Erciyes Snow Tubing Tesisi Şişme Kızak Projesine” verilen destek ile çocuklara özel şişme kızak pisti yapılmıştır. “Kayseri Organize Sanayi Bölgesi Endüstriyel Tasarım Merkezi” adı altında verilen destek ile bölge içerisinde yenilikçi ürün ve endüstriyel tasarım kültürü oluşturma amacı güdülmüştür.

Tablo 26 ve Tablo 27’de görüldüğü üzere Kayseri’de 2010 yılında verilen mali destek programı neticesinde 267 kişi istihdam edilmiş, 178 adet makine ve ekipman alınmış, 50 tane yeni ürün alınmış ve kimi firmaların kapasitesi artmıştır.

Kayseri’de 2010 yılı mali destek programına göre desteklenen proje sayısı, destek miktarı ve istihdam edilen kişi sayısının dağılımı Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28: 2010 Yılı Mali Destek Programları

Desteklenen Projeler	Desteklenen Proje Sayısı	Desteklenen Projelerin Dağılımı(%)	Destek Miktarı	İstihdam Edilen Kişi Sayısı	İstihdama katkısı(%)
İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı	23	92	5 707 350,29	267	100
Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı	2	8	1154520,75	-	0
Toplam	25		6861871,04	267	100

Kaynak:2010 Yılı MDP

Tablo 28’de 2010 yılı Mali Destek Programlarının dağılımı gösterilmiştir. Buna göre, İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı adı altında Kayseri ilinde toplam 23 proje desteklenmiştir. Söz konusu mali destek programında toplam 5 707 350,29 TL düzeyinde

destek sağlanmış olup istihdam edilen kişi sayısı 267 olmuştur. Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı adı altında Kayseri ilinde toplam 2 proje desteklenmiştir. Söz konusu mali destek programında toplam 1154520,75 TL düzeyinde destek sağlanmış olup istihdama herhangi bir katkısı olmamıştır.

3.3.2. 2011 Yılı Mali Destek Projeleri

2011 yılında MDP kapsamında “Yeni Ürün, Yenilikçilik ve Ar-Ge Mali Destek Programı” ve “Jeotermal ve Madencilik Mali Destek Programı” ve “Turizm Altyapısının Geliştirilmesi Mali Destek Programı” olmak üzere 3 adet proje teklif çağrısı yapılmıştır. Bu projeler Tablo 29-30-31’de belirtilmiştir.

Tablo 29: Yeni Ürün, Yenilikçilik ve Ar-Ge MDP Projeleri 2011

Bölgede Isı Bariyerli Doğrama ve Giydirme Cephe Sistem Profilleri Üretimine Geçiş	-Eğitim Alan Kişi Sayısı:8 -Eğitim(saat):112 -İstihdam Edilen Kişi Sayısı Sayısı:7 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:4 -Yeni Ürün Sayısı:1 -Alınan ya da Başvurulan Patent, Lisans, Faydalı Model, Marka Tescili ve Tasarım: 1
Ultrasonik Kalorimetre Üretim Projesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 14 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4 -Eğitilen Alan Kişi Sayısı: 8 -Eğitim(saat):128 -Yeni Ürün Sayısı:1 -Alınan ya da Başvurulan, Kalite Belgesi 1
Tescilli Firmamıza Ait Boyalı Merdiven Basamağının Seri Üretimine Geçilmesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 7 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı 8 -Yeni Ürün Sayısı: 1 -Kapasite Artışı: %90
Ülkemizde Üretilmeyip İthal Edilen Tablalı Somun ve Kancalı Ahtapot Somunun Üretilmesi ve Ticarileştirilmesi	-Eğitim Alan Kişi:27 -Eğitim(saat):216 -İstihdam Sayısı:3 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:4 -Yeni Ürün Sayısı:3
Susam ve Tahin Üretiminde Yeni Ürün ile Pazarlama ve Rekabet Gücünü Artırma Projesi	-Eğitim Alan Kişi:2 -Eğitim(saat):16 -İstihdam Edilen Kişi Sayısı:17 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:17
CNC Boru Bükme Projesi	-İstihdam Sayısı:2 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:3

	-Yeni Ürün Sayısı:1
Güneş Ocağı ve Mevcut Üretim Kapasitesinin Artırılması	-Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:3 -Yeni Ürün Sayısı:1 -Kapasite Artışı:%7,1
Teknolojik Yenilik ile Üretimde Katma Değeri Arttırma ve Ar-Ge Yatırım Projesi	-Eğitim Alan Kişi:5 -Eğitim(saat):40 -İstihdam Sayısı:16 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:3 -Alınan ya da Başvurulan Kalite Belgesi:1
Veteriner Sağlık ve Sağım Dezenfektanları Üretimi	-Eğitim alan kişi sayısı 5 -Eğitim(saat):52 -İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 23 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 8 - Yeni Ürün Sayısı: 12
Köseoğlu Yenilikçi Ar-Ge Ürünleri Seri Üretime Geçiyor	-Eğitim Alan Kişi:1 -Eğitim(saat):8 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:7 -Yeni Ürün Sayısı:1 -Kapasite Artışı:%27
Otomasyona Geçişte Bir Adım:Köprü Mobilya	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 6 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 5 -Kapasite Artışı:%20
Oylum TR72'ye Yeni Ürün Hediye Ediyor	-Eğitim Alan Kişi Sayısı: 13 -Eğitim(saat):104 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 6 - Yeni Ürün Sayısı 4
Yeni Ürün Üretimi, Süreç Yeniliği ve Ar-Ge Altyapısını Geliştirme Projesi	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 25 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 7 - Yeni Ürün Sayısı: 2 - Kapasite Artışı:%40
Asteksan Makina Üretim Süreçlerinde Yenilikçi Yaklaşımlar	-Eğitim Alan Kişi Sayısı: 56 -Eğitim(Saat):40 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 6 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 1
Ütü Masası Üretim Hattında Süreç İyileştirme	-Eğitim Alan Kişi Sayısı: 5 - Eğitimi(Saat):40 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 2 -Kapasite Artışı:%115
Endüstriyel ve Ormansal Atıklardan Yenilenebilir Bir Enerji Kaynağı Olarak Biobriket, Barbekü Odun Kömürü Briketleri Üretimi	- Eğitimi Alan Kişi Sayısı: 3 -Eğitim(saat):24 -Alınan ya da Başvurulan Kalite Belgesi: 1 -Alınan yada Başvurulan Patent, Lisans, Faydalı

	Model, Marka Tescili ve Tasarım: 1 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı 8 - Yeni Ürün Sayısı: 2 - Kapasite Artışı:%100
--	--

Kaynak:ORAN Mali Destek Programı 2011

Tablo 29’da görüldüğü üzere; “Bölgede Isı Bariyerli Doğrama ve Giydirme Cephe Sistemi Profilleri Üretime Geçiş” projesi ile pazara arz edebileceği yeni bir ürün grubu oluşturma fırsatı elde eden firma, bölgede ilk defa ısı bariyerli doğrama ve cephe giydirme sistem profillerinin üreticisi haline gelmiştir. “Ultrasonik Kalorimetre Üretim Projesi” ile gerekli makine ekipmanları temin edilerek seri üretime geçmiş olup hem yurtiçi hem yurtdışı pazar payını arttırmıştır. “Tescilli Firmamıza Ait Boyalı Merdiven Basamağının Seri Üretimine Geçilmesi” projesi ile firma pazar payını genişleterek ürettiği yeni metal eşyaları ile Avrupa pazarlarına girebilmiştir. “Ülkemizde Üretilmeyip İthal Edilen Tablalı Somun ve Kancalı Ahtapot Somunun Üretilmesi ve Ticarileştirilmesi” projesi ile ithal edilen tablalı somun ve kancalı ahtapot somunun üretimi gerçekleştirilmiştir. “Susam ve Tahin Üretiminde Yeni Ürün ile Pazarlama ve Rekabet Gücünü Artırma Projesi” ile kaliteli susam üretimi gerçekleşmiştir. “CNC Boru Bükme Projesi” projesi ile ülkede sadece 4 firma tarafından üretilen ve genellikle ithal edilen bir makinenin üretimine başlanmıştır. “Güneş Ocağı ve Mevcut Üretim Kapasitesinin Artırılması” projesi ile firma tedarik ettiği makineler ile güneş ocağı üretimine başlanmıştır. “Teknolojik Yenilik ve Üretimde Katma Değeri Arttırma ve Ar-Ge Yatırım Projesi” ile alınan laboratuvar ekipmanları ile ürünlerin kalitelerinin sürekli kontrol altında tutulması sağlanmıştır. “Veteriner Sağlık ve Sağım Dezenfektanları Üretim Projesi” ile genel ahır hijyenine yönelik ürünlerin seri üretimini gerçekleştirecek alt yapı kurulmuştur. “Köseoğlu Yenilikçi Ar-Ge Ürünleri Seri Üretime Geçiyor” projesi ile firma Ar-Ge çalışmaları sonucu “Raylı İnşaat Vinci”, Teleskopik Payanda” ve “Amortisörlü Güvenlik Ağı”nın seri üretimine geçilmiştir. “Otomasyona Geçişte Bir Adım:Köprü Mobilya” projesi ile bir adet ebatlama makinesi satın alınarak, firmanın üretim kapasitesi artırıldı ve firmanın bu alanda dışa bağımlılığı azaltılmıştır. “Oylum TR72’ye Yeni Ürün Hediye Ediyor” projesi ile firma çikolata-kaplama-bar alanında iki yeni ürün piyasaya sürmüştür. “Yeni Ürün Üretimi, Süreç Yeniliği ve Ar-Ge Altyapısını Geliştirme Projesi” ile firma öncelikle dışarıdan aldığı, pek çok ürün grubunda kullanılan masterbatch üretimine başlamıştır. “Asteksan Makina Üretim Süreçlerinde Yenilikçi Yaklaşımlar” projesi ile üretim kalitesi arttıran ve fire oranlarını düşüren firma rakiplerine üstünlük sağlamıştır. “Ütü Masası Üretim Hattında Süreç İyileştirme” ile

üretim kapasitesini arttırarak kalite standardizasyonunu sağlamıştır. “Endüstriyel ve Ormansal Atıklardan Yenilenebilir Bir Enerji Kaynağı Olarak Biobriket, Barbekü Odun Kömürü Briketleri Üretimi” proje ile firmanın cirosu artmıştır.

Tablo 30:Jeotermal ve Madencilik MDP Projeleri 2011

Pozitif Madencilik Kayseri İli Krom Cevherini Zenginleştiriyor Projesi	-Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 10 -Kapasite Artışı: %40
Yeni Nesil Bazalt Üretimi Projesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı 33 -Eğitim(saat):48 -Eğitime Alınan Kişi Sayısı: 6 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 3 -Kapasite Artışı: %80 -Yeni Ürün Sayısı:1
Demircili Krom Konsantre Tesisi Projesi	-Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 47

Kaynak: ORAN Mali Destek Programı 2011

Jeotermal Madencilik mali destek projeleri sayesinde, “Pozitif Madencilik Kayseri İli Krom Cevherini Zenginleştiriyor Projesi” ile ileri teknoloji makineler kullanılarak krom madeninini daha verimli ve daha az enerji kullanılarak çıkarılma imkanı elde edilmiştir. “Yeni Nesil Bazalt Üretimi Projesi” ile ihracata yönelik üretim altyapısı oluşturulmuştur. “Demircili Krom Konsantre Tesisi Projesi” ile destek sonucunda yıllık 80.000 ton düşük tenörlü krom cevherinin işlenerek 7.200 ton konsantre krom cevheri üretilmesi sağlanmıştır.

Tablo 31:Turizm Altyapısının Geliştirilmesi MDP Projeleri 2011

Yapay Tırmanma Bahçesi Projesi	-Düzenlenen Turizm Alanı: 4000m ²
--------------------------------	--

Kaynak:ORAN Mali Destek Programı 2010

Turizmde, “Yapay Tırmanma Bahçesi Projesi” ile yapay tırmanma duvarı ve oyun parkı oluşturularak Erciyes’e gelen ziyaretçilere alternatif etkinlikler sunulmuştur.

Tablo 29-30-31’de görüldüğü üzere Kayseri de 2011 yılında verilen mali destek programı neticesinde 159 kişi istihdam edilmiş, 150 adet yeni makine ve ekipman alınmış ve 30 tane yeni ürün alınmış ve alınan destek sonucunda firmaların kapasitesi artmıştır.

Kayseri de 2011 yılı mali destek programına göre desteklenen proje sayısı, destek miktarı ve istihdam edilen kişi sayısının dağılımı Tablo32’de gösterilmiştir.

Tablo 32:2011 Yılı Mali Destek Programları

Desteklenen Projeler	Desteklenen Proje Sayısı	Desteklenen Projelerin Dağılımı(%)	Destek Miktarı	İstihdam Edilen Kişi Sayısı	İstihdama katkısı(%)
Yeni Ürün, Yenilikçilik ve Ar-Ge Mali Destek Programı	16	80	3427397,14	126	79,63
Jeotermal ve Madencilik Mali Destek Programı	3	15	917556,99	33	20,37
Turizm Altyapısının Geliştirilmesi Mali Destek Programı	1	5	461291,52	-	
Toplam	20		4806245,65	159	100

Kaynak:2011 Yılı MDP

Tablo 32’de 2011 yılı Mali Destek Programlarının dağılımı gösterilmiştir. Buna göre, Yeni Ürün, Yenilikçilik ve Ar-Ge Mali Destek Programı adı altında desteklenen projede Kayseri ilinde toplam 16 proje desteklenmiştir. Söz konusu mali destek programında toplam 3427397,14TL düzeyinde destek sağlanmış olup istihdam edilen kişi sayısı 126 olmuştur. Jeotermal ve Madencilik Mali Destek Programı adı altında desteklenen projede Kayseri ilinde toplam 3 proje desteklenmiştir. Söz konusu mali destek programında toplam 917556,99 TL düzeyinde destek sağlanmış olup istihdam edilen kişi sayısı 33 olmuştur. Turizm Altyapısının Geliştirilmesi Mali Destek Programı adı altında desteklenen projede Kayseri ilinde toplam 1 proje desteklenmiştir. Söz konusu mali destek programında toplam 461291,52 TL düzeyinde destek sağlanmış olup istihdama katkısı olmamıştır.

3.3.3. 2012 Yılı Mali Destek Projeleri

2012 yılında MDP kapsamında “Gelişen Sektörlerde Rekabetçi KOBİ’ler Mali Destek Programı” ve “Tarımla Gelen Kalkınma Mali Destek Programı” olmak üzere 2 adet proje teklif çağrısı yapılmıştır.

Tablo33:Gelişen Sektörlerde Rekabetçi KOBİ’ler MDP Projeleri 2012

Tam Otomatik Krom/Nikel Kaplama Teknolojisinin Geliştirilmesi	-Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:1
Düşük Enerji Kullanımı, Çevreye Saygı ve Sürdürülebilir Ürünlerde Led Çözümler	- Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 9 -Kapasite Artışı: %20 -Yeni Ürün Sayısı: 30
Otaş Suni Mermer Plak Üretimi ile Yurtdışı Pazarına Açılıyor	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 7 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 5

	<ul style="list-style-type: none"> -Kapasite Artışı: %100 -Yeni Ürün Sayısı 1
Fırmamızın Yeni Ürünü Olan Euro Bek Kapağı İçin Emaye Kaplama Yeteneğinin Geliştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> -Alınan ya da Başvurulan Patent, Lisans, Faydalı Model, Marka Tescili ve Tasarım:1 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 4 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 1 -Yeni Ürün Sayısı: 1 -Kapasite artışı %100
Bölge İçin Yeni Bir Adım Ülke Savunma Sanayiine Destek Projesi	<ul style="list-style-type: none"> - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 3 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4 -Yeni Ürün Sayısı: 50 -Kapasite artışı %10
Savunma Sanayiinin Kayseri'deki Gözü, Gözüküçük Makine	<ul style="list-style-type: none"> -Eğitim(Saat) 40 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 1 -Yeni Ürün Sayısı 50 -Kapasite artışı %10
Ar-Ge Çalışmaları Sonucu Türkiye'de İlk Defa Mermer Toz Atıklarının Geri Dönüşümü ile Derz dolgu Malzemesi Üretimi	<ul style="list-style-type: none"> -Eğitim Alan Kişi Sayısı:8 -Eğitim(saat):82 - Alınan ya da Başvurulan Patent, Lisans, Faydalı Model, Marka Tescili ve Tasarım:1 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 3 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 1 -Yeni Ürün Sayısı 1 -Kapasite artışı %100
İhracata Yönelik Ar-Ge Faaliyetlerinin Yükselen Makine Teknolojisiyle Desteklenmesi Projesine	<ul style="list-style-type: none"> -Eğitim Alan Kişi Sayısı: 3 -Eğitim(saat):24 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 5 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 2 - Yeni Ürün Sayısı: 3 -Kapasite Artışı:%100
Doğan Mermer ile Bazalt Artık İç Mekanlarda	<ul style="list-style-type: none"> - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 7 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 3 - Yeni Ürün Sayısı:3
Mobimet Paket Ranzaları Yurtdışı Market Raflarında	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim Alan Kişi Sayısı: 34 -Eğitim(Saat) 544 - Alınan ya da Başvurulan Patent, Lisans, Faydalı Model, Marka Tescili ve Tasarım:1 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 11 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 7 - Yeni Ürün Sayısı:1 -Kapasite Artışı %126

Yeni Nesil “Ladoor” Laminant Kapıları	<ul style="list-style-type: none"> - Eğitim Alan Kişi Sayısı: 8 -Eğitim(Saat) 128 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 3 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 3 - Yeni Ürün Sayısı: 1
İleri Teknoloji ve Yoğun Ar-Ge Çalışmaları Sonucunda Katma Değeri Yüksek Büro Mobilyası İmalatına Başlama	<ul style="list-style-type: none"> - Alınan ya da Başvurulan Patent, Lisans, Faydalı Model, Marka Tescili ve Tasarım:8 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 10 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 9 - Yeni Ürün Sayısı: 14 -Kapasite Artışı %100
Bölgede Üretimi Olmayan Spanç Üretimine Başlanarak Sağlık Sektörüne Yönelik İmalat Sanayi’nde Yüksek Katma Değer Yaratılması	<ul style="list-style-type: none"> -Alınan ya da Başvurulan Kalite Belgesi:2 -- İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 1 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4 -Yeni Ürün Sayısı 1 -Kapasite Artışı %50
Abkant Pres Üretim Süreçlerinde Yenilikçi Yöntemlerle Kalite ve Üretim Artışı Sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> -- İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 2 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:3 - Yeni Ürün Sayısı: 3
Üretim Hattının Modernizasyonu ile Katma Değeri Yüksek Ürün İmalatı ve Ar-Ge Altyapısının Geliştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> -- İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 8 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 2 - Yeni Ürün Sayısı: 3 -Kapasite Artışı %80
Otomasyon Sistem Kurulumu ve Teknoloji Transferi ile Yeni Ürün Geliştirme Kapasitesinin Artırılması	<ul style="list-style-type: none"> - Alınan ya da Başvurulan Patent, Lisans, Faydalı Model, Marka Tescili ve Tasarım:3 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 8 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 2 - Yeni Ürün Sayısı:3 -Kapasite Artışı %100
Özel Tasarım “Alçak Gerilim Elektrik Dağıtım Panosu” Üretimi ve Tip Testi ile Belgelendirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> -Alınan ya da Başvurulan Kalite Belgesi:2 - Alınan ya da Başvurulan Patent, Lisans, Faydalı Model, Marka Tescili ve Tasarım:1 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 3 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 10 - Yeni Ürün Sayısı:5
Çift Kafa Kontinü Sistem Kapitone Makinesi İmalatı	<ul style="list-style-type: none"> - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 5 - Yeni Ürün Sayısı: 2
Gazaltı Kaynak Teli Üretiminde Yeni Ürün Hattının Oluşturulması	<ul style="list-style-type: none"> -Eğitim Alan Kişi Sayısı: 6 -Eğitim(Saat):432 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4 - Yeni Ürün Sayısı: 1 -Kapasite Artışı %50

Krank Milli Üretimi ve Ar-Ge Laboratuvarı Geliştirme Projesi	- Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4
Başaran Çelik İnovasyon ve Etkin Maliyet Sağlama Projesi	-Alınan ya da Başvurulan Kalite Belgesi: 1 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 3 - Yeni Ürün Sayısı: 25 -Kapasite artışı %70
Naylon Ambalajlama ve Geri Dönüşüm Tesisiyle Naylonun Tekrar Kullanımı Projesi	Eğitim Alan Kişi Sayısı: 7 -Eğitim(Saat) 280 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 15 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 12 - Yeni Ürün Sayısı:2 - Kapasite artışı %100
Seksiyonel Kapı Panelleri Üretimi ve Paneller ile Birlikte Kapının Oluşturulması	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:6 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 3 - Yeni Ürün Sayısı: 4 - Kapasite artışı %60
Minisan Yenilikçi Ev Aletleri	Eğitim Alan Kişi Sayısı: 12 -Eğitim(Saat) 264 -Alınan ya da Başvurulan Kalite Belgesi:3 - Alınan ya da Başvurulan Patent, Lisans, Faydalı Model, Marka Tescili ve Tasarım:3 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 5 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 9 -Yeni Ürün Sayısı: 3 -Kapasite Artışı%100

Kaynak: ORAN Mali Destek Programı 2012

Tablo 33’de görüldüğü gibi, “Tam Otomatik Krom/Nikel Kaplama Teknolojisinin Geliştirilmesi” projesi ile krom-nikel kaplama tesisi işletmede manuel olarak ve ağırlıklı şekilde insan gücü ile yapılırken proje ile tam otomasyona geçilmiştir. “Düşük Enerji Kullanımı, Çevreye Saygı ve Sürdürülebilir Ürünlerde Led Çözümler” projesi ile yenilenen makine hattı ile üretim otomasyon altyapısı gelişmiş, fire oranı düşürülmüş ve yurtdışından getirilen ledli ürünlerde dışa bağımlılık en aza indirilmiştir. “Otaş Suni Mermer Plak Üretimi ile Yurtdışı Pazarına Açılıyor” projesi ile suni mermer plak üretimi gerçekleştirilmiştir. “Firmamızın Yeni Ürünü Olan Euro Bek Kapağı İçin Emaye Kaplama Yeteneğinin Geliştirilmesi” projesi ile kapasite artışı sağlayan firma patentini almış olduğu yeni ürünüyle pazar payını genişletmiştir. “Bölge İçin Yeni Bir Adım Ülke Savunma Sanayiine Destek Projesi” ile savunma sanayi alanında daha etkin faaliyet göstermeye ve daha katma değerli ürün üretim alt yapısını güçlendirmeye başlamıştır. “Savunma

Sanayiinin Kayseri'deki Gözü, Gözüküçük Makine” projesi ile ürün maliyetleri düşürülmüş, ürünün kalitesi ve rekabet gücü arttırılmıştır. “Ar-Ge Çalışmaları Sonucu Türkiye’de İlk Defa Mermer Toz Atıklarının Geri Dönüşümü ile Derz dolgu Malzemesi Üretimi” projesi ile mermer toz atıklarının geri dönüşümü ile derz dolgu malzemesi üretimi gerçekleştirilmiştir. “İhracata Yönelik Ar-Ge Faaliyetlerinin Yükselen Makine Teknolojisiyle Desteklenmesi” projesi ile üretim firesi azaltıldığı gibi kapasite arttırılmıştır. “Doğan Mermer ile Bazalt Artık İç Mekanlarda” projesi ile işletmenin kurumsal, teknik ve fiziki kapasitesi artmıştır. “Mobimet Paket Ranzaları Yurtdışı Market Raflarında” projesi ile firma patent başvurusu yaptığı tek parça taşınabilir ebat ve ağırlıktaki karyola ve ranza üretimlerinde seri üretimlere geçilmiş olup yurtdışı pazar ağı geliştirilmiştir. “Yeni Nesil “Ladoor” Laminant Kapıları” projesi ile laminoks ahşap panel üretimi ile iç mekan kapılarında seri üretime geçilmiştir. “İleri Teknoloji ve Yoğun Ar-Ge Çalışmaları Sonucunda Katma Değeri Yüksek Büro Mobilyası İmalatına Başlama” projesi ile firma Ar-Ge uzmanının kritik parçaları özel olarak tasarlaması sebebiyle piyasada taklit edilemeyecek kaliteli ürünler üreterek rekabet gücü artmıştır. “Bölgede Üretimi Olmayan Spanç Üretimine Başlanarak Sağlık Sektörüne Yönelik İmalat Sanayi’nde Yüksek Katma Değer Yaratılması” projesi ile firma alınmış olan makinelerin hassas işlem yapmaları ve seri üretimle birlikte üretim maliyeti azaldığı gibi firmanın karlılığında artmıştır. “Abkant Pres Üretim Süreçlerinde Yenilikçi Yöntemlerle Kalite ve Üretim Artışı Sağlanması” projesi ile imalat sistemine yapılan yatırımlar ile firmada ara malı imalatı ve mevcut ürün bünyesindeki yarı mamül işleme kapasitesi artırılmıştır. “Üretim Hattının Modernizasyonu ile Katma Değeri Yüksek Ürün İmalatı ve Ar-Ge Altyapısının Geliştirilmesi” projesi ile Ar-Ge çalışmaları kapsamında özel olarak tasarlanan yenilikçi ve katma değerli ürünlerle marka değerinin yükseltilmesi sağlanmıştır. “Otomasyon Sistem Kurulumu ve Teknoloji Transferi ile Yeni Ürün Geliştirme Kapasitesinin Artırılması” projesi ile firmaya özel geliştirilmiş olarak geliştirilmiş olan Barkodlama ve Otomasyon yazılımı(ERP) sistemi, üretimde imalat ve satış süreçlerini takip edebilmelerini kolaylaştırmış ve üretimde verimlilik arttırmıştır. “Özel Tasarım “Alçak Gerilim Elektrik Dağıtım Panosu” Üretimi ve Tip Testi ile Belgelendirilmesi” projesi ile firma marka ve endüstriyel tasarım tescili için Türk Patent Enstitüsüne başvuru yapılarak dağıtım panosu için firmaya özel bir marka oluşturulmuş, test ve ölçü cihazlarının alınmasıyla Ar-Ge altyapısı güçlendirilmiştir. “Çift Kafa Kontinü Sistem Kapitone Makinesi İmalatı” projesi ile firma ISO 9001 ve CE sistem belgelerini almıştır. “Gazaltı Kaynak Teli Üretiminde Yeni Ürün Hattının Oluşturulması”

projesi ile firma gazaltı kaynak teli üretiminde yeni ürün hattını oluşturmuştur. “Krank Milli Üretimi ve Ar-Ge Laboratuvarı Geliştirme Projesi” projesi ile firma döküm hattı ve Ar-ge laboratuvarı geliştirilmiştir. “Başaran Çelik İnovasyon ve Etkin Maliyet Sağlama Projesi” projesi ile firma Pazar payını, yıllık satış miktarını, üretim kapasitesini, ihracatını arttırmış, üretim maliyetini azaltmıştır. “Naylon Ambalajlama ve Geri Dönüşüm Tesisiyle Naylonun Tekrar Kullanımı Projesi” ile firma mevcut durumda ki üretimlerine makine ve teçhizat eklemeleri yaparak üretilmeyen ürünlerin üretimine başlamıştır. “Seksiyonel Kapı Panelleri Üretimi ve Paneller ile Birlikte Kapının Oluşturulması” projesi ile firma yan kapama destek sacları üretimine başlamıştır. “Minisan Yenilikçi Ev Aletleri” proje ile daha verimli çalışan üretim süreci kurulmuştur.

Tablo 34:Tarımla Gelen Kalkınma MDP Projeleri 2012

Toprak Anamız, Analar Geleceğimizdir!	-Kurulan Tesis Sayısı-Laboratuvar sayısı: 1 - Eğitim Alan Kişi Sayısı: 3000
CBS ve Uzaktan Algılama Entegrasyonu ile Tarımsal Veri Tabanı Oluşturulması Projesi	-Kurulan Tesis Sayısı-Laboratuvar sayısı: 1 - Eğitim Alan Kişi Sayısı: 6
Tarımda “Erken Uyarı” Kazandırıyor Projesi	- Eğitim Alan Kişi Sayısı: 21 -Kurulan Tesis ve Laboratuvar Sayısı:11 -Eğitim(saat):168
Sürdürülebilir Su Ürünleri Yetiştiriciliği İçin Bazı Kalite ve Güvenlik Parametrelerinin AAS ve LC-MSMS ile Araştırılması Projesi	-Kurulan Tesis Sayısı-Laboratuvar Sayısı: 1 - Eğitim Alan Kişi Sayısı: 4

Kaynak: ORAN Mali Destek Programı 2012

Tablo 34’de görüldüğü gibi, tarım alanında; “Toprak Anamız, Analar Geleceğimizdir!” projesi ile tarımsal alanda son teknoloji ile donatılmış kalite, kontrol, tahlil ve test laboratuvarları oluşturulmuştur. “CBS ve Uzaktan Algılama Entegrasyonu ile Tarımsal Veri Tabanı Oluşturulması Projesi” ile firma arazi sınıflandırma yapılarak yanlış arazi kullanımlarının önüne geçilmesinin yanı sıra altyapı yatırımlarına zemin hazırlayacak mekansal verilerin oluşturulması da sağlanmıştır. “Tarımda “Erken Uyarı” Kazandırıyor Projesi” ile ilaçlama sayısı düşürülerek üretim girdileri azaltıldığı gibi elma,kayısı, üzüm ve domates üretiminde verim ve kalitenin artırılması sağlanmıştır. “Sürdürülebilir Su Ürünleri Yetiştiriciliği İçin Bazı Kalite ve Güvenlik Parametrelerinin AAS ve LC-MSMS ile Araştırılması ” projesi ile firma kurulan yeni tesis ile birlikte uluslararası kabul görmüş yöntemler ile kesin sonuçlara LC-MSMS cihazı ile belirlenmesi sağlanmıştır.

Tablo 33-34'te görüldüğü üzere Kayseri de 2012 yılında verilen mali destek programı neticesinde 101 kişi istihdam edilmiş, 107 adet yeni makine ve ekipman alınmış ve 217 tane yeni ürün alınmıştır.

Kayseri ilinde verilen mali destek programına göre desteklenen proje sayısı, destek miktarı ve istihdam edilen kişi sayısının dağılımı Tablo 35'de görülmektedir.

Tablo 35: 2012Yılı Mali Destek Programları

Desteklenen Projeler	Desteklenen Proje Sayısı	Desteklenen Projelerin Dağılımı(%)	Destek Miktarı	İstihdam Edilen Kişi Sayısı	İstihdama katkısı(%)
Gelişen Sektörlerde Rekabetçi KOBİ'ler Mali Destek Programı	24	85,7142857	6246145,01	101	100
Tarımla Gelen Kalkınma Mali Destek Programı	4	14,2857143	1159470,81	-	0
Toplam	28	100	7405615,82	101	100

Kaynak:2012 Yılı MDP

Tablo 35'de 2012 yılı Mali Destek Programlarının dağılımı gösterilmiştir. Buna göre, Gelişen Sektörlerde Rekabetçi KOBİ'ler Mali Destek Programı adı altında desteklenen projede Kayseri ilinde toplam 24 proje desteklenmiştir. Söz konusu mali destek programında toplam 6246145,01 TL düzeyinde destek sağlanmış olup istihdam edilen kişi sayısı 101 olmuştur. Tarımla Gelen Kalkınma Mali Destek Programı adı altında desteklenen projede Kayseri ilinde toplam 4 proje desteklenmiştir. Söz konusu mali destek programında toplam 1159470,81 TL düzeyinde destek sağlanmıştır.

3.3.4. 2014 Yılı Mali Destek Projeleri

2014 yılında MDP kapsamında “Rekabetçi Üretim Mali Destek Programı”, “İstikrarlı Büyüme Mali Destek Programı” ve “Sosyal ve Kentsel Kalkınma Mali Destek Programı” olmak üzere 3 adet proje teklif çağrısı yapılmıştır. Tablo 36'da bu projeleri göstermektedir.

Tablo 36:Rekabetçi Üretim MDP Projeleri 2014

Ar-Ge ve Yeni Emaye Hattı ile Sürdürülebilir Yarınlar	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 10 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 1 - Yeni Ürün Sayısı:1 -Kapasite Artışı: %15
---	--

İçme ve Havuz Sularına Biyosidal Ürünlerle Gelen Sağlık	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:5 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 23 -Kapasite Artışı: %40 -Yeni Ürün Sayısı 3
Günlükten Enerji Verimliliği	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı:16 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 1 - Yeni Ürün Sayısı:3 -Kapasite Artışı: %100
ERGOMET-Ergonomik Mobilyada Esnek Teknoloji ile Dünya Pazarlarına	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı:40 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 3 - Yeni Ürün Sayısı:14 -Kapasite Artışı: %100
Ar-Ge Odaklı ve Kendine Özgü Tasarımlı Yeni Ürün Çeşitliliği ile Yurtdışında Farkındalık Oluşturma Projesi	- Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:2 - Yeni Ürün Sayısı:1100 -Kapasite Artışı: %20
Teknoloji Düzeyinin Geliştirilmesi ve ERP Sistemi Kullanımı ile Üretimde Verimlilik Artışı Bölge İhracatına Katkı	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:85 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:17 - Yeni Ürün Sayısı:5 -Kapasite Artışı: %20
Teknoloji Transferiyle Yenilikçi ve İhraç Potansiyeli Yüksek Mobilya İmalatı	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:4 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 6 - Yeni Ürün Sayısı:5 -Kapasite Artışı: %20
Tasarım Tescili Alınmış Mobilyalarımızın Seri Üretimi ile İhracat Hacminin Artırılması	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:5 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 6 - Yeni Ürün Sayısı:3 -Kapasite Artışı: %60
Ürün Çeşitliliği Sağlayarak Bölgemiz İthalatını Azaltacak ve Rekabet Gücümüzü Arttıracak Teknoloji Yatırımı Projesi	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:2 -Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4 - Yeni Ürün Sayısı:70 -Kapasite Artışı: %50
Bölgede İlk Defa Çocuk Banyo Dolabı İmalatına ve Gelişen Ürün Çeşitliliği ile İhracata Başlama	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:7 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 7 - Yeni Ürün Sayısı:1 -Kapasite Artışı: %75
Teknoloji Transferi ile Tasarım Tescilli Ürünlerin Geliştirilmesi ve Seri İmalatına Başlama	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:12 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 3 - Yeni Ürün Sayısı:3 -Kapasite Artışı: %100
Yüksek Gerilim Fotovoltaik(Solar) Özel Tip Transformatör İmalatının Yapılması	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:3 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 2 - Yeni Ürün Sayısı:2 -Kapasite Artışı: %50

TEKİŞ Çiftcimizi Ürettiği Kabin ile Koruyor, İhracat Artıyor	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:19 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 2 - Yeni Ürün Sayısı:4 -Kapasite Artışı: %28
Türkiye’de Bir İlk:Hızlı İnşa Edilebilen ve Enerji Verimliliği Yüksek Yapı Sistemleri	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:9 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 4 - Yeni Ürün Sayısı:5 -Kapasite Artışı: %35
Form Strafor Gelişiyor İnşaat Sektöründe Markalaşıyor	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:6 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 10 - Yeni Ürün Sayısı:8 -Kapasite Artışı: %50
Türk Kapı Elektronik, Yana Açılır Kapı Üreterek Büyüyor	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:1 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 17 - Yeni Ürün Sayısı:2 -Kapasite Artışı: %100
Yeni Ürün ile İthal İkamesine Destek, İhracata Katkı Projesi	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:4 -Yeni Ürün Sayısı:2 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 2 -Kapasite Artışı: %100
Elit Elektronik Rekabetçi Üretim Projesi	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:4 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:2 - Yeni Ürün Sayısı: 11 -Kapasite Artışı: %20
Temiz Enerji İle Enerji İthalatının Önüne Geç! Projesi	- Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 1
İhracata Açılan Kapılar Projesi	-Kapasite Artışı: %74 - İstihdam Edilen Kişi Sayısı:8 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı:8
Mobilya Üretiminde Konfeksiyon İşleri Modernizasyonu İle Tasarım Kapasitesi Artırımı	- İstihdam Edilen Kişi Sayısı:3 - Alınan Makine ve Ekipman Sayısı: 5 -Yeni Ürün Sayısı: 4 -Kapasite Artışı: %40

Kaynak: ORAN Mali Destek programı 2014

Tablo36’da görüldüğü gibi, rekabet alanında;“Ar-Ge ve Yeni Emaye Hattı ile Sürdürülebilir Yarınlar” projesi ile firma mevcut doğalgaz sobası iç yanma haznesi birleştirme yapısının Ar-Ge çalışmalarıyla yeniden tasarımı yapılarak ürün kalitesi arttırılmıştır. “İçme ve Havuz Sularına Biyosidal Ürünlerle Gelen Sağlık” projesi ile ilk defa biyosidal ürün üretimi sağlanmıştır. “Güneşliğinden Enerji Verimliliği” projesi ile firma polikarbonat levha üretiminden çok katmanlı polikarbonat levha üretimine geçiş sağlamıştır. “ERGOMET-Ergonomik Mobilyada Esnek Teknoloji ile Dünya Pazarlarına” projesi ile firma profesyonel çalışma ortamlarında kullanılan ofis mobilyaları üretiminin

yeni teknoloji kullanan makinelerle geliştirilmesi sağlanarak daha katma değerli ürün üretilmesi hedeflenmiştir. “Ar-Ge Odaklı ve Kendine Özgü Tasarımlı Yeni Ürün Çeşitliliği ile Yurtdışında Farkındalık Oluşturma Projesi” ile firma ürün çeşitliliğini arttırmıştır. “Teknoloji Düzeyinin Geliştirilmesi ve ERP Sistemi Kullanımı ile Üretimde Verimlilik Artışı Bölge İhracatına Katkı” projesi ile firma yay makinesi, dizgi makinesi, örgü makinesi ve toz emme makinesi alımı gerçekleştirmiştir. “Teknoloji Transferiyle Yenilikçi ve İhraç Potansiyeli Yüksek Mobilya İmalatı” projesi ile firma kapitone makinesi, kesim motoru ve dikiş makineleri temini ile mevcut üretim teknolojisinin yenilenmesini sağlayarak üretim maliyetlerini azaltmayı, üretim kapasitesini arttırmayı, kalite standardını sağlamak gibi amaçlara ulaşmayı hedeflenmiştir. “Tasarım Tescilli Alınmış Mobilyalarımızın Seri Üretimi ile İhracat Hacminin Artırılması” projesi ile firma imalat tesisi ile tasarlanan modellerin seri üretebilir hale getirilmiştir. “Ürün Çeşitliliği Sağlayarak Bölgemiz İthalatını Azaltacak ve Rekabet Gücümüzü Arttıracak Teknoloji Yatırımı Projesi” ile firma elektrikli cihaz ve makine üreticilerine yönelik kaliteli, hatasız, montaja hazır makine parçası üretimine geçilmesi sağlanmıştır. “Bölgede İlk Defa Çocuk Banyo Dolabı İmalatına ve Gelişen Ürün Çeşitliliği ile İhracata Başlama” projesi yeni ürün geliştirme sürecinde firma sektörel çeşitliliği sağlayarak katma değerli üretime geçişin sağlanmasıyla ulusal ve uluslararası düzeyde bölgesel rekabet edilebilirlik gücü arttırılmıştır. “Teknoloji Transferi ile Tasarım Tescilli Ürünlerin Geliştirilmesi ve Seri İmalatına Başlama” projesi ile firma alınan makineler ile tam otomasyona geçişini tamamlayarak üretim miktarını arttırmıştır. “Yüksek Gerilim Fotovoltaik(Solar) Özel Tip Transformator İmalatının Yapılması” projesi ile firma teknolojik makine ve test-laboratuvar sistemi ile daha uzun ömürlü fotovoltaik transformatorlerin üretilmesi sağlanmıştır. “TEKİŞ Çiftcimizi Ürettiği Kabin ile Koruyor, İhracat Artıyor” projesi ile firma rekabet gücünü, katma değeri yüksek yenilikçi ürün üretimini ve üretim kapasitesini arttırmıştır. “Türkiye’de Bir İlk:Hızlı İnşa Edilebilen ve Enerji Verimliliği Yüksek Yapı Sistemleri” projesi ile firmaya EPS Enjeksiyon makinesi, kalıp ve yükleme robotu alınmıştır. Böylece ICF sistemine uygun kalitede ve özelliklerde EPS köpük üretilmesi amaçlanmıştır. “Form Strafor Gelişiyor İnşaat Sektöründe Markalaşıyor” projesi ile firma strafor parçalarının geri dönüşümü gerçekleşmiştir. “Türk Kapı Elektronik, Yana Açılır Kapı Üreterek Büyüyor” projesi ile firma yazılımı firmaya ait olacak şekilde, ithal gelen parçaların montajlanması ile satılan otomatik kapı, mevcut bilgi ve birikimle üretilmiştir. “Yeni Ürün ile İthal İkamesine Destek, İhracata Katkı Projesi” ile firma çelik boru

üretiminde ev gereçlerinde kullanılmak üzere ülkemiz de ilk defa üretimin sağlanması amaçlanmıştır. “Elit Elektronik Rekabetçi Üretim Projesi” ile firma yurtdışından satın alınmak zorunda kalınan yüksek oranda enerji verimliliği ve tasarrufu sağlayan asansör sisteminin elektronik kartının Türkiye de üretilmesi amaçlanmıştır. “Temiz Enerji İle Enerji İthalatının Önüne Geç! Projesi” ile firma üretim yapabilmesi için gerekli olan enerjinin güneş pili altyapısı ile elde edilmesi amaçlanmıştır. “İhracata Açılan Kapılar Projesi” ile firma üretim kapasitesini ve ihracat rakamlarını arttırmayı amaçlamıştır. “Mobilya Üretiminde Konfeksiyon İşleri Modernizasyonu İle Tasarım Kapasitesi Artırımı” projesi ile firma konfeksiyon işlerinde kullanılan dikiş makinelerinin teknolojik altyapısının kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 36’da görüldüğü üzere Kayseri de 2014 yılında verilen mali destek programı neticesinde 243 kişi istihdam edilmiş, 126 adet yeni makine ve ekipman alınmış ve 1246 adet yeni ürün alınmış ve kapasite artışı gerçekleşmiştir.

Kayseri ilinde verilen mali destek programına göre desteklenen proje sayısı, destek miktarı ve istihdam edilen kişi sayısının dağılımı Tablo 37’de gösterilmektedir.

Tablo 37:2014Yılı Mali Destek Programları

Desteklenen Projeler	Desteklenen Proje Sayısı	Desteklenen Projelerin Dağılımı (%)	Destek Miktarı (TL)	İstihdam Edilen Kişi Sayısı	İstihdama katkı (%)
Rekabetçi Üretim Mali Destek Programı	21	100	5628688,62	243	100
İstikrarlı Büyüme Mali Destek Programı	-			-	0
Sosyal ve Kentsel Kalkınma Mali Destek Programı	-			-	0
Toplam	21	100	5628688,62	243	100

Kaynak: 2014 Yılı MDP

Tablo 37’de 2014 yılı Mali Destek Programlarının dağılımı gösterilmiştir. Buna göre, Rekabetçi Üretim Mali Destek Programı adı altında desteklenen projede Kayseri ilinde toplam 21 proje desteklenmiştir. Söz konusu mali destek programında toplam 5628688,62 TL düzeyinde destek sağlanmış olup istihdam edilen kişi sayısı 243 olmuştur. ORAN’ın desteklediği İstikrarlı Büyüme Mali Destek Programı ve Sosyal ve Kentsel Kalkınma Mali Destek Programı adı altında yürütülen projeler de Kayseri ilinde herhangi bir desteği olmamıştır.

3.3.5. 2015 Yılı Mali Destek Projeleri

2015 yılında MDP kapsamında “Yenilenebilir Enerji ve Sürdürülebilir Rekabet Mali Destek Programı” ve “Kültür ve Turizm Mali Destek Programı” olmak üzere 2 adet proje teklif çağrısı yapılmıştır.

Tablo 38: Yenilenebilir Enerji ve Sürdürülebilir Rekabet MDP Projeleri 2015

Enerjinin Güneşi Maysa	-Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretim Kapasitesi: 0,37MW
Fabrika Atık Suyunun Geri Dönüşümünde Enerji Tasarrufunun Sağlanması ve Üretim Kapasitesinin Arttırılması	-Toplam Üretim Değeri TL: 175000 -Yurt İçi Satış Tutarı TL:4894802,5 -Sürekli İstihdam Kişi: 18 -Ar-Ge Harcamaları TL: 10000 Üretim Miktarı Ton: 5594,05 -Makine Sayısı Adet: 1 - Üretim Kapasitesi Ton: 200 -Yeni Makine Harcamaları TL:401 200 -Müşteri Sayısı Adet: 10 - Ürün Çeşidi Sayısı Adet 1’den 2’ye arttı -Yenilikçi Ürün Çeşidi Sayısı Adet: 1’den 2’ye - Geri Dönüşüm Teknolojilerine -Yapılan Yatırım Tutarı TL: 0’dan 401.200’e -Geri Dönüşümü Sağlanan Atık Miktarı Ton: 0’dan 200’e -Doğrudan Faydalanan Kişi Sayısı Kişi: 7’den 25’e -Atık Su Arıtım Kapasitesi metreküp:400 703,36 -Atık Su Arıtımı İçin Yapılan Harcama:0’dan 436 246,2
Geri Dönüştürülmüş Atıklardan Plastik Granül Üretimi ile Plastik Sanayisine ve Çevresel Sürdürülebilirliğe Katkı Sağlama	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı: 5 -Üretim Miktarı:0’dan 1008m ³ -Geri Dönüşümü Sağlanan Atık Miktarı: 0’dan 1008m ² ,ye
Plastik Geri Dönüşüm Sisteminde Teknoloji Yenileme ile Çevre Dostu Ürün Üretim Miktarının Artırılması	-Sürekli İstihdam Edilen Kişi Sayısı:9’dan 12’ye -Üretim Kapasitesi:645000 m ² den 696000m ² ,e -Geri Dönüşüm Sağlanan Atık Miktarı: 765000m ² ,den 819000m ² ,ye
Melikgaziye Güneş Doğuyor	Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretim Kapasitesi: MW:0’dan 0,430’a
Biogazın Depolanarak İstenilen Zaman Dilimlerinde Enerjiye Dönüştürülmesi ve Diğer Enerji Kaynaklarıyla Hibrit Çalıştırılması	Geri Dönüşümü Sağlanan Atık Miktarı: 430,5 ton
Talas Güneş Enerjisi Santrali	Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretim Kapasitesi: 0,5MW
Kültür’ün Enerjisi Güneş’ten	Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretim Kapasitesi 0,054MW

Kaynak: Oran Mali Destek Programı 2015

Tablo 38’de göre; “Enerjinin Güneşi Maysa” projesi ile firma fabrika sahasına 0,37 MW gücünde Güneş Enerji Santrali kurulmuştur. “Fabrika Atık Suyunun Geri Dönüşümünde Enerji Tasarrufunun Sağlanması ve Üretim Kapasitesinin Arttırılması” projesi ile firma yeni makine ekipmanlarının alınması yoluyla fabrika atık suyunun geri dönüşümde kullanılması yoluyla enerji tasarrufu ve üretim kapasitesinin arttırılması sağlanmıştır. “Geri Dönüştürülmüş Atıklardan Plastik Granül Üretimi ile Plastik Sanayisine ve Çevresel Sürdürülebilirliğe Katkı Sağlama” projesi ile firma kurulan geri dönüşüm tesisi’nde toplanan hurda atıkların ve plastiklerin gerekli olan işlemlerden geçirilerek özellikle mobilya sektörünün ihtiyaç duyduğu özel tasarım mobilya aksesuarlarının üretimi sağlanmıştır. “Plastik Geri Dönüşüm Sisteminde Teknoloji Yenileme ile Çevre Dostu Ürün Üretim Miktarının Arttırılması” projesi ile firma alınan makinelerle granül üretiminin atık plastiklerden yapılması sağlanmıştır. “Melikgaziye Güneş Doğuyor” projesi ile firma yapılan güneş paneli projesiyle doğal kaynakların korunması ve yenilenebilir enerji kaynaklarından gelir elde edilmesi sağlanmıştır. “Biogazın Depolanarak İstenilen Zaman Dilimlerinde Enerjiye Dönüştürülmesi ve Diğer Enerji Kaynaklarıyla Hibrit Çalıştırılması” projesi ile firma İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi’nin içerisindeki biyogaz tanklarının yenilenmesi ve kapasitesinin arttırılması amaçlanmıştır. “Talas Güneş Enerjisi Santrali” projesi ile elektrik enerjisi ihtiyacının %58’inin güneş enerjisi ile karşılanması amaçlanmıştır. “Kültür’ün Enerjisi Güneş’ten” projesi ile firma enerji ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır.

Tablo 39:Kültür ve Turizm Mali Destek Programı 2015

Kış Sporlarında Hizmet Kalitesinin Arttırılmasıyla Erciyes de Kış Turizminin Geliştirilmesi ve Alternatif Turizme Katkı Projesi	-İstihdam Sayısındaki Artış : 5 -Yabancı Ziyaretçi Sayısında ki Artış 40.000, -Bölgeye Özgü Turizm Portalı Sayısı:1 -Yerli Ziyaretçi Sayısında ki Artış: 30.000, -Turizm Sezonu Uzunluğu: 150 günden 365 güne çıktı
Kayseri’de Uluslararası Tanınmış ve Çevreci Turizm Tesisi Projesi	-Turizm Gelirinde ki artış: 205 000TL -İstihdam Edilen Kişi Sayısındaki Artış: 5 -Yabancı Ziyaretçi Sayısındaki Artış: 250
Yahyalı’da Eko Turizmin Yenilikçi Bilgi İletişim Teknolojileri Aracılığı ile Tanıtılması	-Ziyaretçi Sayısındaki Artış: 9000 -Turizm Gelirindeki Artış: 250 000 TL -Bölgenin Destinasyon Olarak Dahil Edildiği Tur Sayısındaki Artış: 10

Kayseri Lisesi, Milli Mücadele, Müze Olacak Projesi	-Ziyaret Eden Kişi Sayısındaki Artış: 23.523 -Bölge İçerisinde Tur Güzergahlarına Kazandırılan Destinasyon Sayısı Adet:1 -Turizm Gelirindeki Artış: 517.510 -İstihdam Edilen Kişi Sayısındaki Artış: 5 -Bölgenin Destinasyon Olarak Dahil Edildiği Tur Sayısındaki Artış:2
Dijital İnteraktif Kültür Merkezi Projesine	-Ziyaret Eden Kişi Sayısı: 20.000, -Bölgeye Özgü Turizm Portal Sayısı:1 -İyileştirilen/Oluşturulan veya Kapasitesi Arttırılan Fuar veya Kongre Merkezi Sayısı:1
Tablakaya Mahallesinde Tarihi Eski Belediye Binasının ve Çevresinin Turizme Kazandırılması	-Ziyaretçi Sayısı:82 754 -İstihdam Edilen Kişi Sayısı:2 -Turizm Enformasyon Bürosu Sayısı:1 -Yönlendirme Araçları Sayısı:21 -Bölgeye Özgü Turizm Portal Sayısı:2
TR72 Bölgesindeki Turizm Değerlerinin Step to City Projesine Entegrasyonu	-Ziyaret Eden Kişi Sayısı:144 000 -Yönlendirme Araçları Sayısında ki artış:80 -Bölgeye Özgü Turizm Portal Sayısı:0'dan 1'e -Yabancı Dilde Geliştirilen Bölgeye Özgü Turizm Portal Sayısı:0'dan 1'e
Hacılar Kapı Modernleşiyor Projesi	-İstihdam Edilen Kişi Sayısı:6 -Toplam Ziyaretçi Sayısı:25 000 -Turizm Geliri(TL):200 000 -Modernizasyonu Gerçekleştirilen veya İyileştirilen Kaplıca, Kayak Tesisi vs. Sayısı Proje Bazında:3

Kaynak: Oran Mali Destek Programı 2015

Tablo 39'da görüldüğü üzere; "Kış Sporlarında Hizmet Kalitesinin Artırılmasıyla Erciyeste Kış Turizminin Geliştirilmesi ve Alternatif Turizme Katkı Projesi" ile firma bu proje ile kayak ve snowboard ekipmanları, snowboard bakım servis ekipmanları, ekipman muhafaza raf sistemleri, dağ motoru, kayak ekipmanları, uygun kayak ekipmanı belirleme aracı olarak, müşterilerin güvenliğinin ve sağlığının kontrol altına alınması, müşteri portföyüne üstün standartlarda ve kalite de hizmet sunarak beklentilerin en iyi şekilde karşılanması amaçlanmıştır. "Kayseri de Uluslararası Tanınmış ve Çevreci Turizm Tesisi Projesi" projesi ile firma yüksek kapasiteli bir tesis oluşturularak, ziyaretçi sayısının artması, tesisin tanınırlığının ve kurumsallaşmasının artması, enerji ve su tasarrufunun sağlanması amaçlanmıştır. "Yahyalı'da Eko Turizmin Yenilikçi Bilgi İletişim Teknolojileri Aracılığı ile Tanıtılması" projesi ile firma eko turizme altlık oluşturacak aktivite parkuru ve lokasyonların tespiti ve haritalandırılması, parkurların ziyaretçilerin kullanımına hazır hale

getirilmesi, kırsal nüfusun kendi ürettiği ürünlerin satışını yapabileceği yerel ürün satış noktalarının kurulması, mesire alanı için gerekli altyapı çalışmalarının yapılması, kırsal nüfusun eğitim ve bilgilendirme çalışmaları ile mesleki bilgi ve beceri kapasitesinin artırılması, bilgilendirici yayınlar, haritalar ve rehber ve tanıtım filmi hazırlayarak bölgenin eko turizm açısından tanınırlığının sağlanması amaçlanmıştır. “Kayseri Lisesi, Milli Mücadele, Müze Olacak ” projesi ile firma Kayseri Lisesi içerisinde kurulan Milli Mücadele Müzesinin teknolojik altyapısının iyileştirilerek turizmi modern seviyelere taşımak, toplumun müzeciliğe ve tarihe olan ilgisini arttırmak ve bölge halkının turizme dayalı gelirinin artırılması amaçlanmıştır. “Dijital İnteraktif Kültür Merkezi Projesi” ile firma Hacılar Kültür Merkezi binası içerisinde en az 2 dilde web sitesi, görüntülü ve sesli prodüksiyonlar, turizm tanıtım broşürü aracılığı ile bölge turizminin tanınırlığının ve ulaşılabilirliğinin artırılması amaçlanmıştır. “Tablakaya Mahallesi Tarihi Eski Belediye Binasının ve Çevresinin Turizme Kazandırılması” projesi ile firma tarihi yapıların restorasyonunu kapsayan tarihi projeye Talas ilçesinin sahip olduğu turizm potansiyelinin artırılması amaçlanmıştır. “TR72 Bölgesindeki Turizm Değerlerinin Step to City Projesine Entegrasyonu” projesi ile belirlenen pilot mekanlar da gerekli teknolojik altyapının tamamlanarak Kayseri’nin dijital ortamda tanıtılması amaçlanmıştır. “Hacılar Kapı Modernleşiyor Projesi” ile firma Erciyes Kayak Merkezi Hacılar Kapı girişindeki tesislerin mevcut alt yapısının iyileştirilerek turizme canlılık kazandırılması amaçlanmıştır.

Tablo 38-39’da görüldüğü üzere, Kayseri de 2015 yılında verilen mali destek programı neticesinde 49 kişi istihdam edilmiş, 1 adet makine ve ekipman alınmış, 48 kişi eğitim almış, turizm süresi uzadığı gibi turizmden elde edilen gelir artmış, yabancı ziyaretçi sayısı artmış, yenilenebilir enerji kaynaklı elektrik üretim kapasitesi artmış, geri dönüşümde değerlendirilen atık miktarı artmıştır.

Tablo 40, yukarıda ele alınan projelerin ekonomik çıktılarını göstermektedir. Buna göre tamamlanan projeler sonucunda

Tablo 40:2015Yılı Mali Destek Programları

Desteklenen Projeler	Desteklenen Proje Sayısı	Desteklenen Projelerin Dağılımı(%)	Destek Miktarı	İstihdam Edilen Kişi Sayısı	İstihdama katkısı(%)
Yenilenebilir Enerji ve Sürdürülebilir Rekabet Mali Destek Programı	8	50	3084306,78	26	53,06
Kültür ve Turizm Mali Destek Programı	8	50	1835040,23	23	46,94
Toplam	16	100	4919347,01	49	100

Kaynak:2015 Yılı MDP

Tablo 40, 2015 yılı Mali Destek Programlarının dağılımını göstermektedir. Buna göre, Yenilenebilir Enerji ve Sürdürülebilir Rekabet Mali Destek Programı adı altında desteklenen projede Kayseri ilinde toplam 8 proje desteklenmiştir. Söz konusu mali destek programında toplam 3084306,78 TL düzeyinde destek sağlanmış olup istihdam edilen kişi sayısı 26 olmuştur. Kültür ve Turizm Mali Destek Programı adı altında desteklenen projede ise Kayseri ilinde toplam 8 proje desteklenmiştir. Söz konusu mali destek programında toplam 1835040,23 TL düzeyinde destek sağlanmış olup istihdam edilen kişi sayısı 23 olmuştur.

3.4 Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Verdiği Mali Destek Projelerinin Kalkınma Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi

ORAN'ın temel amacı bölgenin gelişmesini sağlamak ve diğer bölgelerle olan gelişimsel farklılığı en aza indirmektir. Bu sebeple çeşitli kuruluşlara destek vererek bu amacı gerçekleştirme amacı gütmektedir. Ayrıca desteklediği projeler sayesinde istihdam edilen kişi sayısında, eğitim alan kişi sayısı, alınan makine ve ekipman sayısında ve yeni ürün sayısı gibi çeşitli alanlar da iyileşmeler olmuştur. Bu iyileşmelerin net etkisi aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 41:Kayseri İlinde Bulunan Toplam Nüfus, ORAN'ın İstihdama Katkısı, İstihdamın Nüfustaki Payı ve Eğitim Alan Kişi Sayısı

Yıllar	Nüfus	İstihdam Edilen Kişi Sayısı	İstihdamın Nüfustaki Payı(%)	Eğitim(Kişi)
2010	1 234 651	267	0,0214	-
2011	1 255 349	159	0,0129	139
2012	1 274 968	101	0,0079	3109
2014	1 322 376	243	0,0183	-
2015	1 341 056	49	0,0036	48

Kaynak: TÜİK, Ajanstan Alınan Veriler Tarafımızdan Düzenlenmiştir

Tablo 41'e göre, Kayseri de ORAN'ın yaptığı desteğin istihdam üzerindeki etkisi incelendiğinde kimi yıllar artmışken kimi yıllar azalmıştır. Bu durum ORAN'ın etkinliğinin zamanla azaldığı yönünde algı oluşturabilir. İstihdamın azalması ORAN'ın vermiş olduğu desteğin yönünden kaynaklanmaktadır. Desteklenen projelerin bir kısmı sermaye ağırlıklı bir kısmı emek ağırlıklı bir kısmı da var olan koşulların iyileştirilmesi

olduğu için her desteklenen proje neticesinde ek iş gücüne ihtiyaç duyulmamaktadır. Yani bazı sektörler emeğe ihtiyaç duymasıyla ek istihdam da bulunmuşken bazı sektörler ise sermayeye ihtiyaç duymuştur ve ek istihdamdan ziyade sermaye ve ekipman sayısını artırma yoluna gitmiştir veya var olan koşullarını iyileştirme yoluna gitmiştir. Bu durum gösteriyor ki istihdam edilen kişi sayısının azalması ORAN'ın etkinliğinin azaldığını göstermemektedir.

ORAN'ın vermiş olduğu destek sonucunda da istihdam edilen kişi sayısının her yıl artış gösteren nüfus içinde ki payı 2014 yılı dışında her yıl azalma göstermektedir. Bu durum gösteriyor ki nüfusun artışı karşısında da ORAN'ın yaptığı desteğin sonucunda istihdam edilen kişi sayısı çok az olmaktadır.

2010 ve 2014 yılı verilerine baktığımızda alınan destek sonucunda eğitim alan kişi olmadığı görülmektedir. İstihdam edilen kişi sayısı ile eğitim alan kişi sayısını karşılaştırdığımızda eğitim alan kişilerin istihdam edilmediği durumlarda görülmektedir. Örneğin 2012 yılı verilerine baktığımızda “Toprak Anamız, Analar Geleceğimizdir!” projesinin de eğitim alan kişi sayısı 3000 iken istihdam edilen kişi sayısı bulunmamaktadır. Çünkü desteklenen bir proje sonucunda tarımsal alan da çalışan kişilerin bilinçlenmesi hedeflenmiştir ve bu sebeple de eğitim verildiği halde ek istihdam sağlanmadığı görülmektedir.

Tablo 42:ORAN'ın Desteği Sonucunda Alınan Makine ve Ekipman ve Yeni Ürün Sayısı

Yıl	Alınan Makine ve Ekipman Sayısı	Yeni Ürün Sayısı
2010	178	50
2011	150	30
2012	107	217
2014	126	1246
2015	1	0

Kaynak: Ajanstan Alınan Veriler Tarafımızdan Düzenlenmiştir

Tablo 42'ye baktığımızda ORAN'ın vermiş olduğu destek sayesinde Kayseri ilinde faaliyet gösteren kuruluşlara makine ve ekipman alınmış ve ekonomiye yeni ürün kazandırılmıştır. Alınan makine ve ekipmanlar sayesinde üretim kapasitesi artmış, rekabet edebilme gücü artmış, çalışanların işgücünü hafifletmiştir. Ekonomiye kazandırılan Yeni ürün sayesinde ise firmaların inovasyon gücü artmış, piyasaya ek ürün sunulmasının avantajı yaşanmıştır.

3.5. ORAN'ın Kayseri İline Olan Ekonomik Katkılarının Güçlü-Zayıf Yönünün Analizi

ORAN, 2017 yılında yapmış olduğu SWOT analizi ile kurumun güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymuştur. Bu bölümde yukarıda detaylarıyla ortaya konan kurum tarafından 2010-2015 yılları itibari ile desteklenen projeler ve projelerin Kayseri ilinde faaliyet gösteren firmalara sağladığı katkılar değerlendirilerek kurumun güçlü ve zayıf yönlerine katkılar yapılmıştır.

Tablo 43:Orta Anadolu Kalkınma Ajansının Katkılarının Güçlü-Zayıf Yönden Analizi

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
<ul style="list-style-type: none">-Genç, dinamik ve güçlü insanların var olması-Diğer kamu kurumları ile karşılaştırıldığında biraz bürokrasi ve bütçe esnekliğinin olması-Erişebilirlik-Kurumsallaşma yönünden hızlı olması-Mali ve teknik destekler vermesi-Güvenilir ve saygın kurum imajının oluşmuş olması-Bilgi ve teknoloji altyapısının iyi olması-Yönetim Kurulunda en üst düzeyde temsil edebilmesi-Bölgenin kalkınabilmesi için gerekli olan işlem ve faaliyetler de kamu kurumlarına göre esnek hareket edebilme imkânının olması-Ulusal ve uluslararası fon kaynaklarının varlığı-Nitelikli Personellerin Ajansta çalışmak istemeleri-Bölge de işbirliğine açık paydaşların bulunması-AB Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu altında ilerleyen zamanlar da Ajansların alacağı roller-İstihdam imkanı sağlaması-Kayseri de girişimcilik ruhunun geliştiği bir yer olması ve Kalkınma Ajansının girişimcilerin yatırım yapma konusun da daha da cesaretlendirmesi	<ul style="list-style-type: none">-Personel özlük hakları ve insan kaynakları politikası-Kurumsal hafızanın yetersiz oluşu-Açıkça belirtilmemiş mevzuat, amaç, hedef ve stratejilerin olması-Birimler arası kurumsal iletişim ve bilgi akışı eksikliği ve kurum kültürünün oluşmaması-Kurumun sorumlu olduğu illerin bölgesel gelişmişlik seviyelerinde ki farklılıklar-Kalkınma Kurulu ve Yönetim Kurulu yapısı-Kurumsallaşma düzeyinin yetersiz oluşu-Bölümler arası sorumluluk, görev ve yetkilerin net olmaması-Kamu ve özel sektör işbirliği yönünden koordinasyon eksikliği-Ajansın hizmet süreçlerinin, iletişim ve tanıtım stratejilerinin tanımlı olmaması-Sektörel Uzmanlığın yeterli düzeyde olmaması-Yenilikçi proje geliştirme yetkisinin zayıf olması-Ajansın faaliyetlerini, bölgenin ve yatırım fırsatlarını tanıtmada da yetersizlikler-Ajansın mali ve teknik destek veren kuruluşlar olarak bilinmesi, diğer faaliyetlerinin göz ardı edilmesi-Mevzuatta eksikliğin bulunması-Ajans tarafından belirlenen faaliyetler için bütçesini oluşturan kaynakların kesintiye gitmesi- Ajansın kurumlar arası yerinin kesin olmaması

<p><i>-Kışın turizmsel olarak önemli bir yer olan Erciyes Dağının tanınırlığının artması sağlandığı gibi yapılan alt yapı çalışmaları ile yazın da turistlerin uğrak yeri olması sağlayarak turizm gelirinin artışını sağlaması</i></p> <p><i>-Tarihi mekanlar da iyileşmeler yapılarak hem bölge halkının hem de yabancıların ziyaret yerinin olmasını sağlaması</i></p> <p><i>-Bölgenin rekabet edilebilirlik gücünü arttırması</i></p> <p><i>-Firmalara uzun vadeli olarak nitelendirilen sermaye yatırımın da verdiği desteklerle çalışanların hayatları kolaylaştırıldığı gibi üretimin artması sağlanarak dış ticaret olumlu yönde etkilemesi</i></p> <p><i>-Destek olmasaydı yapılamayacak olan projelerin yapılmasını sağlanarak ekonomiye can vermesi</i></p> <p><i>-Atık olarak kabul edilen durumlar ekonomiye kazandırılması</i></p> <p><i>-Daha katma değerli ürünlerin piyasaya sunulması imkânı sağlaması</i></p> <p><i>-Firmaların kapasitelerinin artmasını sağlaması</i></p> <p><i>-Tarım ve hayvancılık bakımından gelişmiş bir ildir. Bu alanlarda verilen desteklerle temiz, güvenilir, uygun pazar imkânı oluşturması</i></p> <p><i>-Büyük ölçekli firmaların bulunması</i></p> <p><i>-Altyapı imkânlarının çok iyi olması sebebiyle gelişmeye müsait bir yer olması</i></p> <p><i>- Kayseri de yaşayan insanların eğitime verdikleri önem sayesinde de daha bilinçli insanların yetişmesi</i></p>	<p><i>-Bölge genelinde de proje hazırlama ve uygulama kültürü yeni olduğu için kurumların katkılarının ve uygulama güçlü olmaması</i></p> <p><i>-Denetim mekanizmasının çok olması</i></p> <p><i>-Bölgesel bazda doğru, güvenilir ve güncel verilere ulaşmanın güç olması</i></p> <p><i>-Görev tanımının çok geniş olması</i></p> <p><i>-Hazırlanan Bölge Planlarının uygulama sürecinde yaptırım gücünün olmaması</i></p> <p><i>- Bölgede ki paydaşlar arasında etkin bir çalışma kültürünün olmaması</i></p> <p><i>-Ajansın durumuna ilişkin belirsizliklerin mevcut olması</i></p> <p><i>-Desteklenen kimi projeler de çalışanların bilinçlenmesi için eğitim verilmemesi</i></p> <p><i>-Girişimcilik ruhunun gelişmediği bir yer de bölgenin gelişmesi için yönlendirici bir rol üstlenmemesi</i></p> <p><i>-Kendisine sunulan bir proje olmadığı sürece elini taşın altına koymadığı için aynı ilde bile gelişimsel farkların büyük olmasına sebep olabilmesi</i></p> <p><i>-Destek alan firmalar başka yerlerden de destek aldığı için Kalkınma Ajansının net etkisini söylemenin mümkün olmaması</i></p> <p><i>-Tarım alanlarının miras nedeniyle parçalanması bu alanda yapılan desteğin etkinliğini azaltmasına neden olabilmesi</i></p> <p><i>-Genç nesillerin tarım ve hayvancılıktan ziyade eğitime yönelmesi zamanla bu alanda yapılan desteklemelerin önemsiz olmasına neden olması</i></p>
--	---

Kaynak: ORAN Faaliyet Raporu 2017:70-71, İtalic Yazılanlar Tarafımızca Geliştirilerek Hazırlanmıştır

3.6.ORAN'ın Zayıf Yönlerinin İyileştirilmesi İçin Öneri ve Tedbirler

-Kalkınma Ajansları İzleme ve Değerlendirme Birimleri düzenlemelerin yeterli olmaması ve uygulama da karşılaşılan zorluklar nedeniyle çalışmalarını etkili bir şekilde gerçekleştirememektedir. Mevzuatta ki eksiklikler giderilerek ve düzenlemelerin yapılmasıyla etkin bir çalışma yapılabilir.

-Projelerin en iyi şekilde uygulamaya konması için güncel konuların ve sahaya uygun çözümlerin bulunduğu mevzuatın yeniden gözden geçirilmesi sonucu bulunan tespitlerin bir an önce uygulanmaya konması gerekmektedir.

-Kalkınma Kurulu üyeleri ve dış paydaşların işbirliği halinde çalışması Mali Destek Programlarının belirlenme sürecinin daha etkili olmasını ve bölge halkı tarafından sahiplenilmesini sağlayacaktır.

-Bölge Planları mevzuatta yaptırımı olmasına rağmen uygulama da yaptırımı olmamaktadır. Bölge Planlarının yaptırım konusu netliğe kavuşması için ya yeni tedbirler alınmalı ya da mevcut mevzuatı iyileştirme yoluna gidilmelidir.

-Personelin sektörel uzmanlaşması ve birim ve personele özel eğitim ve kariyer gelişim programlanması yapılması teşvik edilmelidir. Ayrıca iş ve görev tanımlarının netleştirilmesi, insan kaynakları politikasının geliştirilmesi gerekmektedir.

-Kurumsal iletişim stratejisini tüm birimlerin diğer kurum ve kuruluşlarla olan iletişim ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde geliştirmek gerekmektedir.

-Bölgedeki yerel kaynakların etkin kullanılarak yerel potansiyelin harekete geçirilmesi için proje geliştirme çalışmaları yürütülmesi çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Bu doğrultuda yerel düzeyde fizibilite çalışmaları gerçekleştirilerek yerel güçlerin ortaya çıkarılması öncelik alanlarından biri olmalıdır.

-Bölgenin sorunlarının tespiti ve çözüm önerileri geliştirme, yerel potansiyelleri en uygun fırsatta bir araya getirme gibi konular da çalışma programları geliştirilmelidir.

-Açıkça belirtilmemiş mevzuat, amaç, hedef ve stratejiler hakkın da düzenleme yapılmalı

-Ajans, kendisine sunulan projeler de mali destek vererek yetinmemeli ayrıca projelerin hazırlanma aşamasın da ve uygulanacak olan projeler de yol gösterici fonksiyonu üstlenmeli

-Kurumun sorumlu olduğu illerin bölgesel gelişmişlik seviyelerinde farklar bulunmaktadır. Bu gelişimsel farkları kapatmak için yeterince gelişmemiş bölgede girişimciliğe teşvik edici fonksiyonlar üstlenmelidir.

-Ajansın faaliyetlerini, bölgenin ve yatırım fırsatlarını tanıtma da ki yetersizlikleri gidermek amacıyla gerekli teknolojik alt yapı oluşturulmalıdır

-Ajans, mali destek veren kuruluşlar olarak bilinmektedir. Bu sebeple mali destek vermek dışında ki diğer faaliyetleri de tanıtılmalıdır.

-Tarım alanları miras nedeniyle parçalandığı için bu alanda verilen desteğin etkinliği azalmaktadır. Bu olumsuz durumun en aza inmesi için başta kümelenme çalışması olmak üzere gerekli olan çalışmaların yapılması gerekmektedir (ORAN 2017 Ara Faaliyet Raporu:63-64, İtalik Yazılanlar Tarafımızca Geliştirilerek Hazırlanmıştır).

-

SONUÇ

Bu çalışmada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki gelişme farklılıkları üzerinden kalkınma ajanslarının önemine değinilmiştir. Kalkınma Ajanslarının ortaya çıkış süreçleri ve işlevleri yanı sıra Kayseri, Sivas ve Yozgat ilini kapsayan ORAN(Orta Anadolu Kalkınma Ajansı)'ın Kayseri ekonomisine katkıları üzerinde durulmuştur.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında üretim, istihdam, yaşam koşulları, kültürel etkinlik, sağlık koşulları gibi birçok noktada farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların ortaya çıkmasına o bölgenin coğrafi şartları, insanların o bölgeye yaptığı katkılar, sosyal ve kültürel yapılar sebep olmaktadır. Bu gelişimsel farkları en aza indirmek için günümüze kadar yapılan çalışmalardan bir tanesi de 5449 sayılı ve 25.01.2006 tarihli Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında kanunun çıkarılması olmuştur.

Kalkınma Ajansları kurulmadan önce bölge ekonomisini iyileştirmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Güneydoğu Anadolu Projesi(GAP)-Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezi(GİDEM),Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı(EGEV)-Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı(EBKA),Doğu Anadolu Projesi Ekonomik Kalkınma Ajansı Önerisi EKA, Mersin Kalkınma Ajansı-Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi(MEKİK) gibi kuruluşların oluşturulması bu çabalardan bazılarıdır. Bu kuruluşlar kuruldukları bölgenin ekonomisini iyileştirmek için kurulmuşlar, ancak yaptıkları faaliyetlerin yetersiz olması nedeniyle bölge ekonomisini ilk kuruldukları sırada iyileştirse bile daha sonra bu amacına hizmet edememişlerdir. Bu yüzden bir kısmı kapatılmış bir kısmı ise pasif olarak faaliyetini sürdürmektedir. Kalkınma Ajanslarından önce kurulan bu kuruluşlar Kalkınma Ajanslarının çalışmalarının nasıl olması gerektiği konusunda yol çizmesi bakımından önem taşımaktadır.

Kalkınma ajansları kuruldukları bölgede bulunan kamu ve özel kesime mali ve teknik destek vererek ekonomik gelişimi sağlamayı amaçlamaktadır. Kalkınma ajansları desteği verirken sunulan projelerden o bölgenin ekonomik olarak gelişmeye uygun olup

olmadığını değerlendirerek, uygun olanları kabul etmektedir. Özellikle ekonomik getirisi yüksek olan projeleri destekleyerek o bölgenin istihdam artışını, üretimi artışını, rekabet gücünün artışını, yeni ürün geliştirmesini, ihracatı geliştirmesini sağlamaktadır. Bu sayede diğer bölgelerle olan gelişimsel farkların en az olmasının yolunu açtığı gibi bu farklılıkların neden olduğu olumsuz durumları en aza indirmektedir.

Kalkınma ajanslarının sağladığı desteğin etkin olabilmesi için buldukları bölgenin gelişimine katkı sağlayacak potansiyeldeki projelerin desteklenmesi önem taşımaktadır. Çünkü her bölgenin gelişim göstermeye uygun olduğu bir yapısı bulunmaktadır. Kayseri sanayisi gelişmiş bir ildir. Bu sebeple ORAN'ın ağırlıklı olarak sanayi alanının da mali destek verdiği görülmüştür. Sanayi alanının da verdiği destek sayesinde ülkenin ticaret dengesine de dolaylı olarak olumlu katkısı olmuştur. Çünkü sanayi alanında verilen destek ile o bölgenin üretiminin artmasını sağlamıştır. Ülke için de fazla gelen malın yurtdışına satılmasını sağlayarak ihracat gelirinin artması sağlanmıştır.

ORAN, Kayseri de hayvancılık, madencilik, sanayi, ticaret, turizm ve tarım gibi çeşitli alanlarda kendilerinden destek isteyen kuruluşlara mali destek vermiştir. Bu destek ile maddi yetersizlik nedeniyle yapılamayacak olan projelerin yapılmasının önü açılmıştır. Böylece yapılamayacak olan projelerin yapılmasını sağlayarak Kayseri'nin ekonomik gelişimini desteklemiştir. ORAN'ın yaptığı destek ile firmaların istihdamı, üretimi, firmaların kapasitesi ve alınan makine ve ekipman sayısının arttığı görülmektedir.

Kalkınma Ajanslarının sağladığı desteğin en önemli avantajı maddi yetersizlik veya yüksek kredi çekerek büyük maliyet gerektiren işlemler nedeniyle firmaların yatırım yapma konusun da çekimser kalmalarının veya yapılmamasının önünü kapatmasıdır. Bu destekler, firmaların projelerinin faaliyete geçmesini sağlamaktadır. Ayrıca ORAN, firmalara bu desteği verirken kendileri olmasa bu projenin uygulamaya koyulup koyulmayacağını da incelemektedir. Çünkü kendileri destek olmadığında proje uygulanacaksa destek vermenin bir anlamı bulunmamaktadır. Uygun bulunmayan projeler de firmaya destek verilmesi için o projenin içeriği iyileştirilmelidir.

Kayseri de kış turizmi açısından büyük öneme sahip Erciyes Dağının yazın turizm alanı olarak ziyaret yeri olmaması önemli bir dezavantajken, bu eksikliklerin giderilmesi için yapılan projelere mali destek vererek yaz aylarının da turistlerin ziyaret yeri olması sağlanmıştır. Ayrıca kış aylarında turistlerin sayısının artması için bu bölge de iyileşmeler yapılmış, bu bölgeye daha fazla turist gelmesi için ulusal ve uluslararası alanda bölgenin

tanıtımı yapılmıştır. Böylece hem yaz hem kış döneminde bölgeye gelen yerli ve yabancı turist sayısının artması sağlanarak bölge ekonomisi canlandırılmıştır.

Mali destek projelerinin en önemli dezavantajı yapılan projeler de sadece ORAN'ın desteğinin alınmamış olmasıdır. Firmalar ORAN'ın yanında başka kuruluşlardan da destek almaktadır. Bu sebeple ORAN'ın yaptığı desteğin net etkisini kesin olarak söylenememektedir.

Kalkınma ajansları, bulunduğu bölgenin diğer bölgelerle olan gelişmişlik farklarını en aza indirmek amacını taşımaktadır. Ancak girişimcilik ruhunun gelişmediği bölgeler de faaliyette bulunan Kalkınma Ajansları bu işlevini yerine getirmekte yetersiz kalmaktadır. Çünkü tek fonksiyonu kendisine sunulan projelerden uygun bulduklarına mali destek vermek olan ajanslar diğer bölgelerle olan gelişimsel farkların daha da artmasına neden olmaktadır. Bu sebeple Kalkınma Ajansları mali destek verdiği gibi buldukları yöredeki firmalara yol gösterici ve çalışmaya teşvik edici olmalıdır.

Kalkınma Ajanslarının sadece hibe dağıtan kuruluşlar olarak bilinmesi en büyük eksiklikler arasında yer almaktadır. Çünkü Kalkınma Ajanslarının görevleri arasında kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında ki işbirliğini geliştirmek, yerel potansiyeli harekete geçirmek, kaynakların yerinde kullanımını sağlamak, bölge içi ve bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmakta bulunmaktadır.

Kalkınma Ajanslarına yöneltilen eleştirilere rağmen şunu da söylemek gereklidir ki, Ajans, firmalara eşit mesafede yaklaşmalı, eşitlik ilkesinin bozulmasına izin vermemelidir. Yaptığı desteklerle piyasa düzenini bozmamalıdır. Firmaların kendisine sunduğu bir proje olmadığı sürece eşitlik prensibini bozmamak adına yol gösterici rolü üstlenemez. Bu sebeple kendisine sunulan projeleri değerlendirmekte ve uygun bulduklarına mali destek vermekle yetinmektedir.

Sonuç olarak, ORAN'ın yaptığı destek sayesinde firmaların üretim kapasitesini arttırması, istihdam düzeyini arttırması, rekabet edebilme düzeyini arttırması, yapılamayacak olan projelerin yapılmasını sağlaması, inovasyon vs. yönünden Kayseri ekonomisine yüksek düzeyde kazanç sağladığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arslan, E. (2010). *Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları*. Kamu-İş, 11(3), Konya.
- Arslan, E. (2010). *Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, F. (2016). Yönetişimsiz Yönetimler:Türkiye’de Kalkınma Ajansları. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 25(2), 29-52.
- Akbaş, M. E. & Yüksel, H. G. (2015). Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Uygulanabilirliği ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), s.(72-90).
- Akbulut, M. U. F.&Göküş, M. (2017). Küreselleşme ve Yerelleşme Sürecinde Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 20(1), 79-88.
- Akbulut, S. (2014). *Dış Ticaret Dengesi-Dış Ticaret Haddi İlişkisi: Türkiye Örneği(2002-2012 Dönemi)*.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Akgül, B. Uzay, N. Özsoy, O. Dağlı, A. (2010). Yerel Aktörlerin Gölgesinde Kalkınma Ajansları: Yeni Bir Model Önerisi “Kalkınma AŞ. Modeli. B. Akgül, & N. Uzay (Eds.), *Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları*(pp. 660-687). Bursa: Ekin Yayınları.
- Aslan, A. H. (2010). *Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü: AB ve Türkiye Deneyimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- Atak, A. (2011). *Bölgesel Kalkınma ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydemir, C. & Karakoyun, İ. (2011). *Yerel Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı ve Kalkınma Ajansları Karacadağ Kalkınma Ajansı Örneği*, Ekin Yayınları

- Aytekin, B. Polarize Bölge-Kentin Sürdürülebilirliği İlişkisi: Sanayileşme İktisadi Açısından Kocaeli Yarımadası Örneği, *Kocaeli Büyükşehir Belediyesi(1805-1818)*.
- Badem, H. (2014). *Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Mevlana Kalkınma Ajansı Örneği*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bakır, H. & Tuncel, C. O. (2010). Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türkiye’nin Bölgesel Politikalarında Yaşanan Değişim: Kalkınma Ajansları, B. Akgül, & N. Uzun (Eds.), *Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları*(pp. 150-177). Bursa: Ekin Yayınları.
- Berber, M. Çelepci, E. (2005).*Türk Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yeni Arayışlar:Kalkınma Ajansları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*. (145-156).
- Birben, F. (1997). *Bölgesel Gelişimde Kalkınma Ajansları’nın Rolü, Etkileri ve Türkiye Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Bozkurt, T. E. (2014). *Yeni Kalkınma Politikalarının Bölgesel Kurumsallaşma Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakmak, E. (2006). *Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları*, İmaj Kitabevi, Ankara
- Çalı, H. H. (2011). Türkiye’de Kalkınma Ajanslarında Denetim Sorunsalı, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.15(2), s.(419-442).
- Can, E. (2011). *Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü İzmir Kalkınma Ajansı Örneği*, Altın Nokta Yayınevi, İzmir.
- Cankorkmaz, Z. (2011). Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bu Ajanslara Yönelik Eleştiriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 113-138.
- Çed, İzin, Lisans ve Denetim Şube Müdürlüğü. (2014). *Kayseri İl Çevre Durum Raporu 2013*. Kayseri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.<https://kayseri.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?Ogeld=132&Liste=Duyurusayf> asından erişilmiştir.

- Çetinkaya Bozkurt, Ö. (2011). *Dünyada ve Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi: Başarılı Girişimciler ve Öğretim Üyelerinden Öneriler. Detay Yayıncılık, Ankara.*
https://abs.mehmetakif.edu.tr/upload/0421_131_dosya.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Çiğeroğlu, E. T. (2008). *Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çölkesen, H. G. (2009). *Türkiye’de Bölgesel Farklılıklar ve Kalkınma Ajansları: Türkiye-İngiltere Kalkınma Ajanslarının Karşılaştırılması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Çokgezen, M. (2012). *Türkiye’de Devlet, Girişimcilik ve Yerel Kalkınma. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul*
- Çotuk, M. (2014). *Türkiye’de Bölgelerarası Dengesizliklerin Giderilmesinde Kurulan Kalkınma Ajansları ve Kadın İstihdamının Rolü.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dede, A. (2009). *AB Uyum Sürecinde Kalkınma Ajansları ve Mevlana Kalkınma Ajansı, Konya Ticaret Odası.*
- Değer, M. K. (2003). *Yerel Ekonomik Kalkınmanın Dinamikleri Türkiye’de Gelişmiş ve Az Gelişmiş İller Üzerine Uygulama.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Değirmenci, Ö. (2014). *Kayseri Organize Sanayi Bölgesi’nin Kayseri İli Kalkınmasına Etkisi,* Ekrem. E. (Editör) 3. Kayseri Ekonomisi Sempozyumu:24-25 Nisan 2014-Kayseri, Bildiriler Kitabı: (s. 639-653). Kayseri. Detay Yayıncılık.
- Demircan, M. (2015). *Erciyes Dağı’nın Kayak Turizmi ve Tesis Gereksinimi Bakımından Kayseri Kenti İçin Önemi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Denli, İ. (2013). *Bölgesel Kalkınmada Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü Açısından Dika ve Geka Örneklerinin Karşılaştırılması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Dinler, Z. (2014). *Genel Olarak ve Türkiye’de Bölgeler Arası Gelişmişlik Farklarının Ortaya Çıkışı ve Azaltılmasına Yönelik Politikalar. Bursa: Ekin, 10. Baskı.*

- DPT. (2009). *Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara
- DPT, *İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı*, 2010 Yılı Proje Teklif Çağrısı Başvuru Rehberi, Referans No:TR72-10-İKP-01, <http://docplayer.biz.tr/6021886-T-c-orta-anadolu-kalk%C4%B1nma-ajans%C4%B1.html> sayfasından erişilmiştir.
- DPT. (2000). *Doğu Anadolu Projesi Ana Planı*. Ankara. <http://www.dap.gov.tr/sayfasından> erişilmiştir.
- DPT, (2002). *Kayseri İl Geliştirme Raporu*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Kayseri_Il_Gelisme_Raporu%E2%80%8B.pdf sayfasından erişilmiştir.
- DPT, (2003). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003). Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. [file:///C:/Users/Emrah/Downloads/2003-05%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Emrah/Downloads/2003-05%20(4).pdf) sayfasından erişilmiştir.
- Dürüs, İ. (2005). *Türkiye’de Vergi Teşvik Önlemleri, Mahiyeti ve Etkinliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Engin, C. (2011). Kalkınma Ajansları:Türkiye ve İngiltere Ülke Örnekleri, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(2), 65-77.
- Eraslan, İ. H. & Dönmez, C. Ç. (2017). Endüstriyel Kümelenme Uygulamalarının Türkiye Genelinde İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61), 325-368.
- Erbaş, M. S. Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Ajansları: Türkiye Genelinde Kalkınma Ajansları ile TR52 Bölgesi Mevlana Kalkınma Ajansının Faaliyetleri. *Türk İdare Dergisi*, (478), 65-108.
- Ercan, O. (2012). *Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdem, E., Yücel, A. G., & Köseoğlu, A. (2014). Tarım Sektörünün Kayseri Ekonomisindeki Yeri ve Yapısı: Ulusal Düzeyde Bir Karşılaştırma. E. Erdem(Editör). 3. Kayseri Ekonomisi Sempozyumu: 24-25 Nisan 2014-Kayseri: Bildiriler (s. 143-159). Ankara, Detay Yayıncılık.

- Erdem, A. & Şanlıoğlu, Ö. (2017). Kayseri Örneğinde Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerini Nasıl Algıladığının Tespitine Yönelik Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:27, (277-298).
- Eren, H. & Cidecigiller, A. (2011). Bölgesel Kalkınma Ajansları. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 69(1-2), 391-409.
- Erçakar, M. E. (2010). Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye Uygulaması. *Mevzuat Dergisi*, (153). <https://www.mevzuatdergisi.com/2010/09a/01.htm> sayfasından erişilmiştir.
- Erkut, F. Ç. (2011). *Kümelene ve Aydın İlindeki Kümelene Potansiyeli Olan Alanlar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın
- Eşiyok, B. (2002). *Kalkınmada Bölgesel Farklılıklar Büyüme Kutupları ve GAP (Tespitler ve Çözüm Önerileri)*, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara
- Eryılmaz, B. & Tuncer, A. (2013). Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Bölgesel Kalkınma Politikaları: Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye Uygulaması. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 165-189.
- Ertaş, N. (2013). *Bölgesel Kalkınma Politikası Aracı Olarak Kalkınma Ajansları: Türkiye’de Bölgesel Potansiyelin Değerlendirilmesi Açısından “Mevlana Kalkınma Ajansı” Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- GAP, (2005). *Güneydoğu Anadolu Projesi’nde (GAP) Son Durum*. Ankara: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
- Gökçe, N. (2010). *Yeni Kalkınmacılık Anlayışında Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Önemi ve AB’den Seçilmiş Ülke Uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Günay, T. (2013). *Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Destek Programlarının Değerlendirilmesi (2006-2011)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Gündüz, A. Y. (2006). *Bölgesel Kalkınma Politikası*. Ekin Kitabevi
- Hekimoğlu, B. & Altındağ, M. (2006). *Bölgesel Gelişme Politikalarında Yaşanan Değişim: Bölgesel Kalkınma Ajansları*. Samsun Tarım İl Müdürlüğü, Samsun

- Kalecik, O. B. (2017). *Kalkınma Ajanslarının Kalkınma Politikalarındaki Yeri: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Karaduman, A. A. (2009). *Kayseri İlinde Mobilya Sanayisinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Açından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Bartın.
- Karakoç, R. (2012). Ulusal Kalkınmanın Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Yerel Politikalar* 0(1).
- Kalkınma Bakanlığı, (2016). *Kalkınma Ajansları 2015 Yılı Genel Faaliyet Raporu*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. file:///C:/Users/Emrah/Downloads/KA_2015_Y%C4%B1l%C4%B1_Genel_Faaliyet_Raporu_14.10.2016_SonV3%20(1).pdf sayfasından erişilmiştir.
- Kaya, A. (2008). *Türkiye’de Bölgesel Net Mali Yansıma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kayseri Sanayi Odası*, 13 Temmuz 2019 tarihin de <http://www.kayso.org.tr/firmalarsayfasından> erişilmiştir
- Kıratoğlu, E. (2015). *Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Kalkınma Ajanslarının Önemi: Karacadağ Kalkınma Ajansı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Kum, M.& Eroğlu, M. (2010). Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının İdari Teşkilat İçindeki Yeri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (35), S.(175-198).
- Kulaksız, Y. (2008). *Türkiye’de Bölgesel Gelişmişlik Farkları, İstihdam ve Kurum Hizmetlerinin Çeşitlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara
- Maç, N. (2006). *Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye*. Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servisi.
- Okutucu, Raif. (2006). *Türkiye’de Bir İlk Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi*. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, ss:399-405

- ORAN, (2010). *Mali Destek Projeleri*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/mali-destek-projelerisayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2011). *Mali Destek Projeleri*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/mali-destek-projelerisayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2012). *Mali Destek Projeleri*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/mali-destek-projelerisayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2014). *Mali Destek Projeleri*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/mali-destek-projelerisayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2015). *Mali Destek Projeleri*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/mali-destek-projelerisayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2016). *Faaliyet Raporu 2016*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/kurumsal-dokumanlarsayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2017). *Faaliyet Raporu 2017*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/kurumsal-dokumanlarsayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2018). *Faaliyet Raporu 2018*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/kurumsal-dokumanlarsayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2017). *Ara Faaliyet Raporu 2017*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/kurumsal-dokumanlarsayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2013). *Orta Anadolu Kalkınma Ajansı TR72 Bölgesi Tarım Raporu*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/kurumsal-dokumanlarsayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2016). *Orta Anadolu Kalkınma Ajansı 2016 Bütçesi*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/kurumsal-dokumanlarsayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2015). *TR72 Turizm Sektörel Çalışma Grubu Raporu*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/arastirma-ve-planlamasayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2017). *TR72 Bölgesi Tarımsal Ürünler İçin Kümelene Modeli Geliştirilmesi*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, <http://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/arastirma-ve-planlamasayfasından> erişilmiştir.

- ORAN, (2014). *TR72 Bölgesi Alt Bölge Çalışması*. Kayseri, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/dokuman-merkezi/arastirma-ve-planlamasayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2016). *2010, 2011, 2012 Yılları KOBİ Programları Etki Analizi Raporu*. Kayseri. Orta Anadolu Kalkınma Ajansı <http://oran.org.tr/materyaller/Editor/document/PlanlamaBirimi/Dokmerkezi/Etki%20Analizi%20Raporu.pdfsayfasından> erişilmiştir.
- ORAN, (2017). *Kayseri Yatırım Rehberi*. http://www.oran.org.tr/images/dosyalar/20170915085947_0.pdf sayfasından erişilmiştir.
- OSB, (2009). *Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği*. Sayı:27327,Resmi Gazete
- Özaslan, M. (2003). Küreselleşme Sürecinde Kentsel Ekonomiler ve Yeni Sanayi Odağı Olarak Kayseri, Kayseri Sempozyumu: 1 Haziran 2003 Kayseri: Kayseri Ticaret Odası Yayınları (s 145-180).Kayseri: Dergah Matbaası.
- Özer, A. (2012). Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Sosyal Ekonomik İşlevleri. *Kamu-İş*,12(2), 37-74.
- Özkara, G. (2012). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikası Aracı Olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özmutlu, S. T. (2010). *Az Gelişmiş Ülkelere Yapılan Uluslararası Yardımlar: Ekonomik ve Siyasal Boyutları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Paksoy, S. & Aydoğdu, M. H. (2010). Bölgesel Kalkınmada Girişimciliğin Geliştirilmesi: GAP-GİDEM Örnekleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1), 113-134.
- Palancıoğlu, M. (2010). Orta Anadolu Kalkınma Ajansı(ORAN)’nın Faaliyet Alanındaki İllerin Analizi. B. Akgül, & N. Uzay (Eds.), *Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları*(pp. 610-630). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Pehlivan, P. (2013). Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının Yerel Ekonomi Üzerine Etkileri:Zafer Kalkınma Ajansı Örneği.*CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 412-438.

- Peşelioğlu, İ. (2007). *Avrupa Birliği Perspektifinde Türkiye Ekonomisinde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Uygulama İmkanları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Polat, E. & Yılmaz, G. Ö. (2014). Kalkınma Ajanslarının Turizmin Gelişmesindeki Önemi: Güney Marmara Kalkınma Ajansı Örneği, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 9(1), 137-160.
- Sarihan, Z. (2011). *Yerel İktisadi Kalkınma Bağlamında Kalkınma Ajansları'nın Rolü ve Türkiye Uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Sevinç, İ. (2015). Bölgesel Kalkınmanın Yeni Aktörleri Olarak Kalkınma Ajansları: Eleştiriler ve Beklentiler. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 13(6), 117-135.
- Seyidoğlu, M. A. (2015). *Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü: Batman İli Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Sezgin, A. (2013). *Kalkınma Ajansı Uygulamasının Gelişmiş ve Az Gelişmiş Ülke Örnekleri Açısından Sonuçları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Şahin, D. (2008). *Yönetimin Bölgesel Kalkınma Sorunlarına Uyumunun Sağlanması Bağlamında Kalkınma Ajanslarının Rolü*. Yüksek Lisans Tez Projesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şeftalici, H. (2003). *Gelişme ve Stratejinin Tanımı*, Kayseri Sempozyumu-1, Haziran 2003, Sayı: 51, Kayseri Ticaret Odası Yayınları, s1-53, Kayseri
- Seker, F., Temel, R., & Çetin, M. (2014). Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Sosyal Kalkınma: Orta Anadolu Kalkınma Ajansı ve Kayseri Örneği. E. Erdem (Haz.). 3. Kayseri Ekonomisi Sempozyumu: 24-25 Nisan 2014-Kayseri: Bildiriler (s. 515-526). Kayseri: Detay Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2013). *Kalkınma Ajanslarının Performans Ölçümü*. Uzmanlık Tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- Tamer, A. (2008). *Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri*, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No: DPT:2757, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.

- Temizocak, Y. (2006). Kalkınma Ajansları'nın Önemi ve EGEV-EBKA Deneyimi. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu: 7-8 Eylül 2006-Ankara: (s. 387-397). Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.
- Tezel, T. (2010). *Az Gelişmiş Ülkelerde Kalkınmayı Etkileyen Faktörler ve Eğitimin Kalkınma Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tiftikçiğil, B. Y. (2010). *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Dönüşüm ve Kalkınma Ajansları Üzerine Bir Değerlendirme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- TİM Verileri, <http://www.tim.org.tr/sayfasından> erişilmiştir.
- TOBB, (2011). *Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri*. TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi.
- TOBB, (2012). *Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri*. TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi.
- TOBB, (2013). *Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri*. TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi.
- TOBB, (2014). *Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri*. TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi.
- TOBB, (2015). *Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri*. TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi.
- TOBB, (2016). *Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri*. TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi.
- TOBB, (2017). *Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri*. TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi.
- TOBB, (2018). *Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri*. TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi.
- Tutar, F. & Demiral, M. (2007). Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Eskişehir-Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(1). 65-83
- TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Ulan, M. Ö. & Saygın, D. (2016). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 71-99.
- Ünsal, T. (2011). *Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ünlü, F. & Yıldız, R. (2014). Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Yenilik Potansiyeli Üzerindeki Etkileri: ORAN Kalkınma Ajansı Örneği. E. Erdem (Haz.). 3. Kayseri Ekonomisi

Sempozyumu: 24-25 Nisan 2014-Kayseri: Bildiriler (s. 527-547). Kayseri: Bildiriler Kitabı.

Ünlü, A. İ. (2006). *Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Kalkınma Ajansı Bağlamında Bölgesel Kalkınma Politikalarının Gelişimi*. Yayınlanmamış Master Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Vurucu, A. N. (2013). *Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Eşitsizlik Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yeşildağ, B. & Saçılık, M. Y. & Özkan, Ç. (2014). Kalkınma Ajanslarının Sürdürülebilir Bölgesel Turizmin Gelişimine Etkisi:GMKAÖrneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(2), 34-44.

Yıldız, G. (2013). *Bölgesel Dengesizliklerin Giderilmesinde Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Güney Ege Kalkınma Ajansı Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Yıldırım, M. Ç. (2014). *Bölgesel Kalkınma Ajansları:Çek Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti Alt Bölge Karşılaştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yılmaz, B. (2011). Bölgesel Politikaların Tarihsel Gelişimi ve Yeni Bir Model Olarak Kalkınma Ajansları. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 9(15), 29-41.

Yılmaz, A. (2011). *Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü:Trakya Bölgesine Olası Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Yücel, M. (2014). *Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının Sağladığı Destekler ve Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı(KUDAKA) 2010 Yılı Kobi Mali Destek Programının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yüksel, H. G. (2015). *Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Uygulanabilirliği ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zafer Kalkınma Ajansı, 24 Temmuz 2017 tarihinde <http://www.zafer.org.trsayfasından> erişilmiştir.

Tanımı, Amaçları, Görev ve Yapısal Özellikleri www.planlama.org, *BKA'ların:* Erişim Tarihi:20.07.2017,22:50

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060208-1.htm>31.07.2017

www.tepav.org.tr Erişim Tarihi:21.07.2017 21:45

<http://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/misyon-ve-vizyon> Erişim Tarihi: 18.10.2017

http://www.egev.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=88&Itemid=200

E.T:14.01.2018

http://www.kayserikent.com/list/list.asp?ktgr_id=640 E.T: 29.10.2017

<http://www.kayserikultur.gov.tr/TR,54976/yer-alti-zenginlikleri.html>Erişim Tarihi:11.12.2017

<http://kayseriden.biz/icerik.asp?ICID=35> Erişim Tarihi:11.12.2017

<http://kayseriden.biz/icerik.asp?ICID=36> Erişim Tarihi:13.12.2017

<http://kayham.erciyes.edu.tr/KENT/sanayidisticaret.htm>Erişim Tarihi:14.07.2019

<http://kayham.erciyes.edu.tr/KENT/turizm.htm> Erişim Tarihi:08.04.2019

<http://kayham.erci.edu.tr/KENT/madencilik.htm>Erişim Tarihi: 19.09.2019